

הישיבה המאה-ותשעים-ושבע של הכנסת השתים-עשרה

יום שני, ט"ז בתמוז התש"ן (9 ביולי 1990)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' שילנסקי:
הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.
הודעה למזכיר הכנסת.
מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:
לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — הצעת חוק רישוי עסקים (תיקון מס' 9), התש"ן — 1990.
2. לדיון מוקדם — הצעת חוק להסדר זכויות עובדים לעת כינוס נכסים, פירוק תאגיד או פשיטת רגל, התש"ן — 1990, של חבר הכנסת יעקב שמאי; הצעת חוק פקודת הפרשנות (שלבי החקיקה לעניין דרישת רוב מיוחד), התש"ן — 1990, של חבר הכנסת חגי מירום; הצעת חוק העונשין (תיקון —

הפסקת היריון), ההתש"ן — 1990, של חברת הכנסת נאוה ארד; הצעת חוק יציבות מחירים (פיקוח על שכר דירה) (הוראת שעה), התש"ן — 1990, של חבר הכנסת ישראל קיסר; הצעת חוק מס הכנסה (הוראת שעה — זיכוי לדייר), התש"ן — 1990, של חבר הכנסת רן כהן; הצעת חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון), התש"ן — 1990, של חבר הכנסת משה גפני; הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — עבודה שווה ערך), התש"ן — 1990, של חברת הכנסת אורה נמיר; הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — שכר הוגן), התש"ן — 1990, של חבר הכנסת יאיר צבן; הצעת חוק שירותי הדת היהודיים (תיקון), התש"ן — 1990, של חבר הכנסת יצחק לוי; הצעת חוק פקודת המשקאות המשכרים (ייצור ומכירה) (תיקון — בירה דלת-כוחל), התש"ן — 1990, של חבר הכנסת אברהם פורו; הצעת חוק להבטחת טוהר בחירות במפלגות, התש"ן — 1990, של חברי הכנסת א' פורו וא' רובינשטיין.

ב. הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם,

הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה

בשל: 1. בעיית הדיור בישראל; 2. תוכניתו של שר הביטחון להקים יחידות

של משמר אזרחי ביהודה ושומרון

היו"ר ד' שילנסקי:
הסעיף הבא בסדר-היום: הצעת סיעות ר"צ, חר"ש, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה בשל: 1. בעיית הדיור בישראל — — —
רחבעם זאבי (מולדת):
מי נציג הממשלה?
יהושע מצא (הליכוד):
אנחנו מסמכים אותך.
רחבעם זאבי (מולדת):
אין לך סמכויות.
היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת זאבי, אולי תואיל בטובך לאפשר לי לסיים את הודעתי על הסעיף, לפחות?
— — —
להביע אי-אמון לממשלה בשל: 1. בעיית הדיור בישראל; 2. תוכניתו של שר הביטחון להקים יחידות של משמר אזרחי ביהודה ושומרון. ראשון המנמקים, חבר הכנסת רן כהן, בשם סיעת ר"צ.
חבר הכנסת זאבי, היתה לך קריאת ביניים. אני מאפשר לך להשמיע אותה.
קריאות:
— — —
היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת זאבי, האם אפשר לדון בהצעת אי-אמון בלי נוכחות לפחות של שר בממשלה?
היו"ר ד' שילנסקי:
שמעתי את הערתך, אני מבין שאתה מביע מחאה. אני מצטרף למחאה שלך.
שבח וייס (המערך):
בריון על אי-אמון, אין כמי להביע אי-אמון.
היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת שבח וייס, אני מבין שגם אתה מצטרף לאי-אמון. זה רק נותן לחבר הכנסת זאבי ולי את ההרגשה שאנחנו נמצאים בחברה מאוד מכובדת.
אלי דיין (המערך):
אני מציע ליושב-ראש להכריז על הפסקה.

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ס, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

הי"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת חיים רמון, חבר הכנסת ריבלין.

קריאות:

יהושע מצא (הליכוד):

הי"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מצא.

אלי דיין (המערך):

הי"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דיין, הגעת היום עם הרבה מאוד מרץ. אני מקווה שהוצאת את כל המרץ.

ראובן ריבלין (הליכוד):

חיים רמון (המערך):

— — — ביקשת 400 מיליון, וקיבלת.

הי"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת ריבלין.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

הי"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת צבן, בוקר טוב. הצטרפת לתזמורת, שמעו את קולך. עכשיו תואיל בטובך לשמוע את חבר הכנסת רן כהן.

יהושע מצא (הליכוד):

דבר גם על — — —

הי"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מצא.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לו הייתי עושה שימוש במשפט שטבע חבר הכנסת בני בגין, הייתי אומר: ככה לא בונים עם, ככה כותשים אותו ופוגעים בילדיו. בלשון חמורה יותר ומדויקת יותר הייתי אומר, שמחדל הבנייה הוא מעשה של פשע כלפי העם בישראל. פשע מיוחד — — —

הי"ר ד' שילנסקי:

סליחה, אני שמח שסגן ראש הממשלה ושר החוץ הצטרף אלינו. אני מברך עכשיו את השר, על-מנת לאפשר להמשיך בדיון. אני מבקש מכולם, בשלב זה, להסתפק בברכה הכללית שלי בשם כל חברי הכנסת וכל באי הבית. אני מאחל לך בריאות טובה. ברוך שובך אלינו בבריאות. נא לא לגשת כל רגע ללחץ יד. אדוני סגן השר גולדשטיין, ביקשתי מכולם שלא לגשת עכשיו לשר על-מנת ללחוץ יד. אני בטוח שכולם לוחצים את ידו ושמים לשונו ומאחלים לו בריאות.

בבקשה, חבר הכנסת רן כהן, נא להמשיך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אני עומד לבקר באופן קשה במיוחד גם את חלקו של השר דוד לוי באחריות למחדל שהיה, אבל אני רוצה קודם-כול שיהיה ברור, שאני מצטרף לאיחולים לבריאות טובה. זה מעבר למחלוקת הקשה שיש לנו כאן.

אני בהחלט ממליץ לחברי הכנסת לנסות להתגבר פעם

אני מכין שגם חבר הכנסת דיין מצטרף למחאה. עתה החברה היא עוד יותר מכובדת. אני כבר מבקש לברר מה קרה עם חברי הממשלה. בינתיים, רשות הדיבור שלך, חבר הכנסת רן כהן.

חיים רמון (המערך):

זה לא משנה, זה אותו דבר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שאני מתחיל בהצעת האי-אמון מטעם סיעתי, אני רוצה לבקש ממך, שבאמת תפעל בקשר לזה, כדי להגן על כבודה של הכנסת: יש לפעול אצל ראש הממשלה כדי שמחזה מחפיר כזה לא יחזור על עצמו. די שהממשלה הזאת היא ממשלה חדלת-מעשים והמעשים שהיא עושה הם גרועים, והיא לא יכולה שלא לבוא לכנסת לתת דין-וחשבון על מעשיה ועל מחדליה.

אדוני היושב-ראש, הממשלה ראויה לא רק לאי-אמון. היא בהחלט ראויה לגינוי חמור בשל יצירת מצוקת הדיוור, שקורבנותיה הראשונים — — —

הי"ר ד' שילנסקי:

כולנו רואים שלחבר הכנסת פארס יש "מקרה עין", וכל אלה שרוצים לשאול מה קרה לו, ייגשו אליו אחר-כך, ולא באמצע נאומו של חבר הכנסת רן כהן.

עבדאללה בראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

הוא לוטש עין לכיוון בחורה מסוימת.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מציע לחברי הכנסת, בכל הידידות, לחדול מהצחקים. לעניות דעתי, אנחנו עומדים בפני אחד המחדלים החמורים ביותר בתולדות מדינת ישראל, מחדלים שהקורבנות שלהם שוכנים היום באוהלים בגני העיר, בחולות, מתחת לכיפת השמים. לא די שהממשלה מבזה את עם ישראל — מן הראוי שהכנסת לא תעשה את זה. הממשלה הזאת ראויה לא רק לאי-אמון, חברה ראויים גם לגינוי חמור בשל מעשיהם בשנה ובשנתיים האחרונות, וגם בתקופה האחרונה, שבה קיימת רק ממשלת הליכוד, כאשר היא מכיאה למצב שבו יש קורבנות שהראשונים שבהם הם בני הארץ הזאת, הזוגות הצעירים וחסרי הדיוור, אבל הקורבנות הבאים בתור הם העולים החדשים, שיסיימו את תקופת הזכאות ויצאו גם הם אל האוהלים.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אלי דיין (המערך):

הי"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת ריבלין ודיין.

חיים רמון (המערך):

אלי דיין (המערך):

הי"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דיין, חבר הכנסת דיין, הגעת היום עם הרבה מאוד מרץ.

חיים רמון (המערך):

פרס לא נתן — — —

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

מאה ימים שכבר עברו, כאשר עברו יותר ממאה ימים של חסר לחסרי הדיוור. האם אין בכך יותר מאשר חוצפה?

אדוני היושב-ראש, ראש הממשלה יצחק שמיר הודיע, בעת כינון ממשלתו, בחודש נובמבר 1988, וחזר והודיע כדברים הבאים גם בעת כינון הממשלה החדשה: "מה הם יעדיה המרכזיים של המדיניות הכלכלית? אציין כאן רק את עיקריהם. הממשלה תפעל להכשרת המשק לצמיחה מתמשכת" — בינתיים גדלה רק האבטלה ושום צמיחה לא היתה. "זירוז הצמיחה" — הוא אמר — "יביא למתן תעסוקה לאזרחי ישראל, להגברת העלייה ולהתגברות על האבטלה. כבר בימים הקרובים" — זה היה בנובמבר 1988, הוא אמר — "תדון הממשלה במסקנות ועדת המנכ"לים שמינתה, להצעת פתרונות בתחום האבטלה ותקבל החלטות מתאימות."

ובנושא השיכון הוא אמר: "פעולות הממשלה בתחום השיכון יכללו — הרחבת שיקום השכונות ועידוד בניית דירות להשכרה". כמה דירות נבנו מאז ועד היום, אדוני היושב-ראש? — אפס אחד גדול, שבו מתגוררים גם היום אפס משפחות, שלא נוספה להן יכולת להתקיים.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לשאול: מה יאמרו להם, לטל וליעל, לשירלי ולילדים אחרים, כאשר הם יגדלו וחלילה יגיעו לסמים, לפשע, לעריקה או למצוקה, או אפילו ירדו מן הארץ — הפגע הקטן ביותר מאלה, אבל הוא גדול דיו כדי לפגוע בכולנו כמדינה וכעם? מה יאמרו להם ראש הממשלה — שהוא היה עסוק בלשחוד את אפרים גור? מה יאמרו להם השר הממונה — שהוא היה עסוק בפיתוי אליעזר מזרחי לערוק מאגודת ישראל? מה יאמרו להם, לפאר, ליעל, למול ולאציק — שהכול היו עסוקים ב"החזרת אברשה הביתה", או שהיה צריך לעסוק בבניית דירות?

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רן כהן, עליך לסיים את דבריך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, לא דיברתי 20 דקות.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מצטער, הזמן שלך הוא עשר דקות. דיברת הרבה מעבר לזמן. היו הפרעות. את הזמן של ההפרעות הוספתי לך.

יהושע מצא (הליכוד):

כאשר מסיתים, אין עומדים בזמן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כאשר משלחים אנשים לרחוב, כדאי קצת להתאזר בבושה. קצת בושה לא תזיק לך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, המנמק הצעת אי-אמון יש לו 20 דקות.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש את סליחתכם, חברי הכנסת, יש החלטה מיום 13 בפברואר 1990, ואומרת: מכסת הזמן המוקצית להנמקת הצעת אי-אמון לממשלה תהיה עשר דקות.

מאחר שהיתה אי-הבנה, אני מוסיף לך שתי דקות. לכל אלה שצריכים לדבר אחריו אני נותן אפשרות להתארגן בתוך שתי דקות אלה, כי לאחרים לא אוסיף שתי דקות. אני מבין שלחבר הכנסת רן כהן לא היה זמן להתארגן.

אחת, כאשר מגיעים לטרגדיה כל כך נוראה וכל כך קשה, שכולנו מצויים בה, ולהתייחס לדברים בצורה יותר רצינית.

אדוני היושב-ראש, אמרתי ואני חוזר ואומר, שהמחדל של הבנייה הוא בכחירת מעשה של פשע כלפי העם בישראל ופשע מיוחד כלפי הילדים חסרי הבית — הגדרה מצמררת כשלעצמה.

אדוני היושב-ראש, מה נאמר כולנו לילד פאר יעקב בן השלוש, בנה של טל יעקב מחולון, השוכנת רעב והוא יחד עמה? אם המקיימת אותו ואת עצמה בחריצות מעבודות משק בית וניקיון. היא שובתת מול הכנסת כחודש, וזה שבועיים — שביתת רעב. מה נאמר לו, לפאר, לילד הקטן הזה, ולמאות ואולי אלפי ילדים כמוהו, שהם חסרי בית? מה תאמר הממשלה הזאת ובאיזה ראי היא תסתכל, כאשר היא תביט בעיניהם של מול וישרלי עובדיה, בנות השמונה והאחת-עשרה, בנותיה של מיכל עובדיה מפתח תקווה, שכבר שלוש שנים מחזרת, מתחננת, מצליפה ומפגינה במשרד השיכון, כדי שתזכה לדירת שני חדרים בשכירות, לה ולבנותיה?

רבותי חברי הכנסת, מה יצמח מאציק דלל בן השבע מרמת-גן, אחיהם של לינור ואסף, שלושתם ילדיה של נילי דלל, שענייה קרועות מעיפות, שאותה ראיתי אתמול? היא שבוטת לפני שבועות מספר. עתה מציעים לו סכום מצחיק של מקיימת את עצמה ואת ילדיה מעבודות בית. ב-15 באוגוסט היא תושלך לרחוב עם תוס חווה השכירות של דירתה. מה יהיה?

מה יהיה, אדוני היושב-ראש, עם יעל אלמקיים בת הארבע מקריית-גת, שאביה צ'רלי, נכה צה"ל ב-100%, הוא אב לתשעה ילדים? הוא ניסה לרכוש דירה בכוחותיו ונאלץ למכור אותה לפני שבועות מספר. עתה מציעים לו סכום מצחיק של 6,000 דולר כדי שילך לקנות דירה. בית-שימוש אי-אפשר לקנות ב-6,000 דולר.

ורפי, אחיה של יעל, בן השמונה-עשרה, שצריך להתגייס לצה"ל בעוד שבועות מספר — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בהעדר בית למשפחתו ומיטה לעצמו הוא מסרב ללכת להתייצב. עד לשם הביאה אותו מצוקת הדיוור, לדבר שלא היתה צריכה להביאו.

ליאור, הילד אחרון שאמנה כאן, לחסרי הלב שמעזים גם לצעוק כאן כאמצע דברי; ליאור נחום, בן 11 חודשים מירושלים, בנה של מגי נחום, ולו שלושה אחים ואחיות, בני שש, ארבע ושנתיים. הוא מתמקם היום אחר-הצהריים באוהל מול הכנסת.

אדוני היושב-ראש, מה נאמר לילדים הללו? נאמר להם שמאז נפילת ממשלת האחרות עברו כמעט ארבעה חודשים; מאז הוספנו במחטף לילי, ובצדק, 200 מיליון לחקציב משרד השיכון. מאז ועד אתמול לא ניתנה הוראה לתוספת כנייה של דירה חדשה אחת, חוץ מ-3,300 דירות שאתמול ניתנה הוראה לבנותן.

אדוני היושב-ראש, הממשלה מבקשת מאה ימים של חסר,

חוברת ל"ד, ישיבה קצ"ז

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

עתה אני יכול להודיע לך שהאנשים הללו עדיין לא ממוקמים בשום דירה.

אני רוצה לפנות אל הפתרון הרחוף השני. אני לא מבין, אדוני היושב-ראש, מדוע אין הוראה, כבר מהיום להיום, למפעלי התעשייה הטרוםית בישראל להתחיל לעבוד ולייצר דירות, בתנאי אחד — שמישהו יבוא לכדוק שאכן מייצרים דירות הראויות למגורים. כל מפעל שראוי לייצר דירה הראויה למגורים צריך להתחיל לעבוד ולקבל הזמנות לכל מה שהוא יכול לייצר בשנה הראשונה. בידי נמצאת הרשימה, והיא מצויה גם בידי השר.

אפשר כבר היום, אדוני היושב-ראש, להפעיל את מפעלי התעשייה הקיימים ולהגדיל את התפוקה ב-13,000 יחידות בשנה אחת. בחלק מהמקומות הללו יש לחדש את הבנייה, כמו "מבט" בשדרות, "יובל גד" באשקלון ו"מודול בטון" בכרמיאל. והם יקלטו כ-7,000 עובדים ישראלים. מה שצריך, בראש ובראשונה, זה להתחיל לייצר בארץ. מה שצריך, בראש ובראשונה, זה לייבא שיטות בנייה חדשות כדי שישאלים גם יגורו אבל גם יתפרנסו מן המצוקה הזאת, ואת השאר יש לייבא כדי שלא יהיו אנשים חסרי דיוור, ולא בראש ובראשונה ללכת ולהזמין.

אדוני היושב-ראש, אני סבור שצריך גם לפעול בכמה דברים בדחיפות מרבית. ראשית, לחוקק חוק בהוראת שעה להקפאת שכר דירה. אי-אפשר לתת לשכר הדירה להמשיך ולהשתולל. זה נעשה במדינות הקפיטליסטיות ביותר בעולם, משום שרק בהן, כאשר יש מצוקה זמנית, אפשר בהוראת שעה להקפיא את שכר הדירה.

שנית, אין כל סיבה שלא לעדכן את המשכנתאות, שלא לתת משכנתה שאחיה ניתן כאמת לקנות דירה, ולקבוע את תקרת ההחזר החודשי בשיעור של נורמה מן השכר, ובעיקר להשוות את התנאים, בחוק ובפועל, לעולים חדשים ולזוגות צעירים ולחסרי דיוור.

אדוני השר, אני רוצה לסיים את הנקודה הזאת במשפט אחד. אני מאחל לשר דוד לוי שיעציל לקדם את תהליך השלום. אבל אני אומר בכל הציניות, אם השר לוי יבנה את תהליך השלום כפי שהוא בנה דירות בישראל, כי אז צפוי לנו, חלילה, היום המר והנמהר, שנצא מהר מאוד מהאזהרה ישראל למלחמה הבאה.

וכאן בדיוק אני רוצה לומר משפט אחד נוסף, בנושא השני של הצעת האי-אמון. כלפי שר הביטחון. אדוני השר, ההחלטה שלך להקים משמר אזרחי בשטחים היא החלטה נמהרת והרפתקנית שתדרדר את המצב בגדה המערבית דרדור מסוכן. לא שיקולים כיטחוניים הדריכו את מקבלי ההחלטה, אלא שיקולים אנטי-ביטחוניים. הפוליטיקה קלקלה גם במקרה זה את השורה. לא בכדי התנגד צה"ל בתוקף למשמר האזרחי בקריית-ארבע ובאריאל. הוא ידע למה.

אביא דוגמה. לפני כמה שנים נסענו, אנשי מחנה השלום, לפגישה עם אישים פלשתינים מתונים בחברון במסגרת פעולה של "שלום עכשיו". בדרךנו לשם חסמו אנשי "גוש אמונים", התחיה ותנועת "כך" את דרכנו ואף תקפו כמה מאנשינו, ובכללם כמה חברי כנסת. בפעם הבאה הם יוכלו להתקף אותנו בשם ובמלכות, כאשר תעודה רשמית של המשמר האזרחי תחוכה בכיסם, ואתה הענקת להם את זה. הם לא יהיו עוד פורעי חוק, הם יהיו אנשי החוק.

זאת ועוד דוגמה. פעמים רבות מספור התנגשו המתנחלים בחיילי צה"ל עצמם, חבלו בהם, ירקו עליהם, פרצו את

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כבר לפני שנה, בחודשים מאי ויולי, היה ברור שיעלו לארץ כ-100,000 עולים. כבר אז היה ברור שעומד להשתחרר מצה"ל המחזור הכי גדול. כבר אז היה ברור שמדד תשומות הבנייה ושכר הדירה בעלייה מתמדת. כבר אז היה ברור שכושר ההחזר של משכנתאות ותשלום שכר דירה יורד עקב הגידול באבטלה ורמת השכר בשכבות הנמוכות.

למה חיתכה הממשלה, שלא תהיינה דירות ושהמחירים יעלו? לפשיטת עור לגבי רוב ענק של אנשים שחיים היום בשכר דירה? מדוע העזו לבנות בשנה הזאת רק 20,000 דירות ופחות מזה? הלוא לא ייתכן שמצוקת הדיור לא היתה ברורה מלכתחילה, אלא אם כן באמת רצו שזה ישחק לידהם; לא יאמרו של לא היה כסף. היה כסף. עובדה שנמצאו 500 מיליון שקל להתנחלויות ו-300 מיליון שקל לייחודיים, נמצאו מיליונים רבים מאוד למפלגות ומיליונים רבים מאוד לכל תקציב שהממשלה הזאת רצתה. רק לדיור בשביל זוגות צעירים, בשביל העולים, לא נמצא הכסף כדי למצוא פתרונות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש לך זמן.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת שריד, אני אודיע לו. הסיעה מעבירה אליך את עשר הדקות של חבר הכנסת וירשובסקי. כך שיש לך עוד שמונה דקות וחצי.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

אדוני היושב-ראש, גם אם נדלג על חשבונות העבר, וקשה מאוד לעשות את זה, אם רוצים להתמודד עם מצוקות העתיד, גם אז אנחנו צריכים כבר היום להתארגן לפתרונות דחופים. קודם-כול — לשכן את חסרי הדיור של היום בדירות ריקות של היום. אינני מבין מדוע צריכה היתה לפרוץ כל המחאה האדירה הזאת אל העולים, אל גני העיר, כדי שאתמול תבוא הניידת הראשונה מלווה בחבר הכנסת מיכאל איתן מטעמי, כדי לעשות עבודה בעיניים על חסרי הדיור, על גב מצוקתם.

אדוני היושב-ראש, אם יש היום 3,000, 4,000, 5,000, 6,000, 8,500 — אלה המספרים שנזרקו מטעם שר הבינוי והשיכון ומשרד הבינוי והשיכון בשבוע אחד. אני לא יודע מהו המספר האמיתי, כמה דירות פנויות יש היום ברשות החברות הציבוריות — אולי ייאמר לנו במדויק; וכמה בכל עיר, וכמה בכל יישוב. ואם כן, מדוע יש אלפים רבים של דירות פנויות כאשר יש אלפים רבים של זוגות בגני העיר, שאין להם איפה לגור? אני עד, וגם השר עד, וגם חברי הכנסת מכל הסיעות שהלכו לבקר, לכן שבמאהלים הללו יש אנשים במצב קשה ביותר, שאין כל ערעור על זכויותם לדיור בשכירות סוציאלית. מדוע לא משכנים אנשים — לא מהיום למחר, ולא מהיום למחרתיים, אלא מהיום להיום, בדירה שהיא ברשות חברה ציבורית? זה הפתרון ואת זה היה צריך לעשות.

אני לא יודע, אדוני היושב-ראש, מה עושים 2,171 הפקידים במשרד הבינוי והשיכון, אם כל האנשים הללו נמצאים היום ברחוב, ועל מה מוצאים משכורות בשיעור של 30 וכמה מיליון שקל, כדי לממן אותם פקידים, אם האנשים הללו עדיין נמצאים ברחוב.

כבר עתה, אדוני היושב-ראש, אני יכול למסור לך, שההבטחה שנמסרה הבוקר ברדיו, שכבר היום בצהריים ישובנו תושבים של שכונת גיסי-כהן בבתיים, לא מקיימת. כבר

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

כל השרים של הממשלה הזאת? הרי אתם אינכם שרים חדשים, וראש הממשלה אינו ראש ממשלה חדש. אילו פעלתם באופן תקין, לשם מה היה צורך בצווי חירום? למה לא חשבתם כל השנים האלה על פתרון למצוקת הדיוור הנוראה, בצורה מתוכננת ובתיאום עם הרשויות המקומיות ובהתחשב בצורכי הדיוור בהן, במקום להכניס את המדינה לפניה של דיבורים?

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, למדינת ישראל דרושה ממשלה — לא זאת היא. דרושה ממשלה שתעשה לפתרון מצוקת הדיוור לכל אזרחי ישראל, צעירים, סטודנטים, פועלים ואזרחים בכלל, יהודים וערבים.

ואם באוהלים עסקין — אל נתפלא אם מחר ייתוספו עוד אלפי אוהלים של אזרחי ישראל הערבים, שהטיפול בבעיותיהם הוא אפסי. וכאן המקום לקרוא לזוגות הצעירים הערבים להצטרף לציבור מחוסרי הדיוור, שוכני אוהלים, ולהיאבק למען זכותם לשכון תחת קורת גג.

בעכו, וזו רק דוגמה, חברי הכנסת, שוכנו בזמן האחרון 212 משפחות של עולים חדשים. בעכו העתיקה חיות מאות משפחות ערביות בתנאים חת-אנושיים ובלתי נסבלים בבתים הנוטים להתמוטט, שחלקם כבר קרס ונפל על ראשי יושביהם. ועשיית הממשלה בערים ובכפרים הערביים שואפת לאפס.

אין בנייה על-ידי משרד הבינוי והשיכון, אין משכנתאות, בחירון שאין יחיתי בנייה, בחירון שאין קרקע המיועדת לבנייה, וזאת משום שאין תוכניות מאושרות על-ידי משרד הפנים. אתם לא בונים, אז למה ומדוע תפעילו קבלני הריסה? מדוע ידיכם מחזיקות בהגנה הרחפורה ההורס יום-יום?

אתם הורסים כל דבר, גם בתים שנבנים על-ידי אזרחים ערבים, ומשאירים משפחות שלמות ללא קורת גג. 400 בתים נהרסו במגזר הערבי במשך שנת 1988 בלבד. ולא רק בתים הורסים, גם כפרים מתוכננים להשמדה. 40 כפרים ערביים, שנבנו לפני קום המדינה ולפני מאות שנים, אינם מופיעים על המפה של ישראל, אין להם סטטוס של כפרים והם אינם מוכרים על-ידי ממשלות ישראל.

אין אפשרות להוסיף חדר, מטבח או צריף בכפרים אלה. אינכם רוצים לבנות, לפחות תנו לבני כפרים אלה לחיות את חייהם, להתפתח, לבנות את בתיהם, לשכון בבתיהם הקיימים ולחלום על עתיד טוב יותר לבניהם ולצאצאיהם.

ובאשר הבינוי והשיכון ומבשר על צווי חירום. וכאן המקום להביע את חששה של האוכלוסייה הערבית מפני הפקעת שארית אדמותיה. וכאן המקום להזהיר מפני ניסיון להפקיע את אדמותינו. האוכלוסייה הערבית נושלה מספיק מאדמותיה, והגיע הזמן לומר: די. האוכלוסייה הערבית לא תחיר הפקעה כלשהי של אדמותיה. היא תתנגד בכל חוקף לנישולה ולהשמטת הקרקע מתחת רגליה. הפעם זה לא יעבור, ולכן חדלו, ומייד, מחשיבה ומתכנון בכיוון של פגיעה באוכלוסייה הערבית וברכושיה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין אפשרות לשפר את מצבן של הרשויות המקומיות, אין אפשרות לשפר את השירותים לאזרחי המדינה, אי-אפשר לשפר את מצב מערכת הבריאות והחלוקת וקווקוס, אי-אפשר לבנות מפעלים ולהתגבר על האבטלה ועל המחסור הנורא והמחריר בדיוור. וכל זה לא יתאפשר כל עוד ממשלה זו שמה בראש מעיניה ומבזבזת כל הונה ואונה על המשך הכיבוש וטרפורד כל צעד לקראת השלום.

וכאן נשאלת השאלה, שעל כולנו להשיב עליה: איך פשר לספק רמת חיים סבירה ונורמלית לאזרחי המדינה,

מחוסמייהם. עכשיו ייווצר מצב חדש. מצד אחד של המחסום יעמדו החיילים שלנו, מן הצד השני יעמדו אנשי המשמר האזרחי, ואלה יתכשרו עם אלה. כולם מורשים, כולם מוסכמים, כולם אנשי ביטחון עם תעודות. הגדה המערבית תהיה עוד יותר לבנון מכפי שהיא עכשיו והפלנגות ימלאו את הארץ. ומי יעמוד בראש המשמר האזרחי בקריית-ארבע לדוגמה, אדוני השר? אולי משה לוינגר, שיושב עכשיו בכית-הסוהר על הרג ערבי, או אולי הפרובוקטור כרוך מרזל, יד ימינו של מאיר כהנא? מדוע לא? הם תושבי קריית-ארבע וקהילתם לא מן המכובדות. תודה רבה.

הי"ד ד' שילנסקי:

תודה לחבר הכנסת רן כהן. חבר הכנסת האשם מחאמיד, בכבשה.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, זה כמעט חודש שמשפחות חוגות צעירים שוכנים באוהלים, מאות משפחות מכל חלקי הארץ נזרקות לרחוב, אוספות את חפציהן ועוזבות את בתיהן. שמענו אותן מבקשות לשים קץ לסבלן המחריר — היתה בלי קורת גג, אך לממשלה זו יש אוזניים שלא תשמענה ועיניים שלא תראינה, ופה יש לממשלה זו, אך דבריה רחוקים מרחק ארץ משמים מענייניהם הבורחים של בני אדם, שהם אזרחי מדינת ישראל.

שר הבינוי והשיכון נשאל על בעיות הדיוור, על מצוקת שוכני האוהלים, והשיב בדברו על העלייה ועל המאמצים שהוא משקיע למענה. ובינתיים הגנים הציבוריים הופכים לשכונות אוהלים, ראשיתו של תהליך מעמיק ומתרחב בחברה הישראלית, שהוא תוצאה של מדיניותה של ממשלת ההרס הלאומי והאסון הלאומי.

במדינת ישראל יש 150,000 מובטלים, כ-10% מכוח העבודה בישראל, ועל-פי השיטה הקיימת, בתוך שלוש שנים יגיע שיעור המובטלים ל-25% עד 30%. ומנין לעשרות אלפי המובטלים כסף לרכוש דירות? מנין להם 500 דולר לחודש לשכר דירה?

לא רק האבטלה תלך ותגבר, בקרוב יפוג תוקפם של אלפי הסכמי שכירות, ואז יצטרפו עוד אלפי משפחות לשכונות האוהלים, לנאבקים על דברים בסיסיים, שכל מדינה מתוקנת בעולם חייבת לספקם לאזרחיה. והממשלה הזאת, לא פחות מקודמותיה, אינה עושה מאומה.

לאמיתו של דבר היא כן עשתה — הביאה לעלייה של מאות אחוזים בשכר הדירה ולעלייה של מאות אחוזים במחיריהן. ואיך נצפה שזוגות צעירים בתנאים אלה יתחרו עם עולים חדשים, הזוכים בפריבילגיות שונות, וישלמו את השכר הדרוש ואף לשנה מראש?

והשאלה הנשאלת: מה יהיה בחורף הבא, חברי הכנסת? נשכ כאן, במקום ממוזג, בחיבוק ידיים ונצפה בסבלם ובמצוקתם של יושבי האוהלים?

ולא די באבטלה, הממשלה הזאת מתכוונת לייבא בתים מוכנים מחוץ לארץ כאשר ניתן לייצר קרוב ל-30,000 יחידות דיוור טרומיות בשנה על-ידי פועלי ישראל. אך ממשלה זו מצפצפת עליהם. יש מפעלים כאלה במרכז הארץ, בדרומה ובצפונה, לרבות ביישובים שבהם שיעור האבטלה עולה על הממוצע הארצי.

וכדי לסנוור עיני כולנו ולגרור לנו לציפיות מדומות, באה הממשלה הזו לשחק בצווי חירום. והשאלה היא — איפה היו

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני רוצה שגם החברה שלי תדבר. תן לי דקה.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא. אני נותן לאיש, אני רוצה ליצור תקדים. צריך לגמור בזמן. אתה מקבל חצי דקה, ותסיים בבקשה.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חברי הכנסת, אין צורך בדמיון עשיר כדי לתאר לעצמנו מה יעשו אלה כאשר יהפכו לבעלי-הבית של החוק. לא יקשה עלינו להבין אילו פשעים הם יעשו. על-כן חייבים אנו להפיל את הממשלה הזאת לפני שיהיה מאוחר מדי, כאשר לא תעזורנה כל החרטות שבעולם, ולהביא לכינון ממשלת שלום רציונלית וריאליסטית, אמיצה ואחראית, שתאמר בלי היסוס שאין מנוס, שחייבים להידבר עם העם הפלשתיני ומנהיגותו היחידה — אש"ף. זה הזמן למנוע את האסון הקרב שמביאה ממשלה זו, ולכן בשל מעשיה, מעלליה ותוכניותיה ההרסניות של ממשלה זו כלפי העם בישראל ובשל חוסר תפקודה בנושא רווחתו של העם הישראלי, ובשל מדיניותה הרת-האסון, איננו יכולים להתנער מאחריות לגורלנו ולגורל בנינו.

על כן, בהבעת אי-אמון בממשלה זו אנו רואים חובה מוסרית ומדינית של כל האנשים השפויים במדינת ישראל.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון בשם סיעת מפ"ם.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אתה עובר בין אוהלי המחאה בירושלים, בראשון-לציון, בבאר-שבע, בעצם על פני כל הארץ, אתה נפגש עם סטודנטים שאומרים לך: איננו יודעים איך נתחיל את שנת הלימודים; אתה נפגש עם משפחות מכוססות, של אחיות ושל רופאים, שאומרות לך: בעוד חודשיים נגמר החוזה, ואנחנו יודעים שאין לנו אפשרות לחדש אותו; אתה נפגש עם שכבות מכוססות בחברה הישראלית, לא רק עם יושבי אוהלי המחאה, שכבות מכוססות בחברה הישראלית, ואומרים לך: אנחנו רואים את התהום לפני העיניים בעוד חודש, חודשיים או שלושה חודשים, כשנצטרך לחדש את חוזה שכירות הדירה, ולא נצליח לעמוד במחירים שבעל-הבית תובע מאתנו כבר עכשיו.

ואתה שואל: למה? ואתה שואל: איך הגענו לזה? אדוני היושב-ראש והשרים היושבים כאן, הגענו לזה משום שחברו פה יחד מחדל נורא וקונצפציה שגויה, והאחד מפרה את השני, האחד מחזק את השני, האחד מוסיף לשני ומוריד אותו עוד ועוד לעומק המשבר.

מה המחדל? — קוצר ראייה שאי-אפשר להבין אותו. ממשלת ישראל, בינואר 1989 — יש על זה מסמכים — קיבלה דיווח שבשנת 1990 יגיעו 100,000 עולים. בחודש יוני 1989 קיבלה ממשלת ישראל מסמך רשמי מהגורם המוסמך ביותר במדינה, שצפויה עלייה של לפחות 100,000 עולים ב-1990. וממשלת ישראל זאת — ואל יגידו אנשי הליכוד: שר האוצר; ואל יגידו אנשי המערך; ראש הממשלה; ואל יגידו אנשי המערך; ואל יגידו אנשי הליכוד: סגן שר האוצר — הממשלה כולה מגישה תקציב המבוסס על 40,000 עולים. ואנחנו פנינו, וחוזרו ואמרנו: איך אתם מגישים תקציב כזה? אמרו: יהיה בסדר, יש לנו תוכניות מגירה, העניין יסתדר.

דן תיכון (הליכוד):

מי, אתה אמרת את זה ביוני 1989? — — —

כאשר שני-שלישים מתקציב המדינה מופנים לצבא, לכיבוש ולקולוניאליזם בשטחים הכבושים?

רבותי, אם לא תעצרו את ההידרדרות במצבה החברתית הכלכלי של ישראל, אם לא תעצרו את המפולת הזאת — תצפו, בבקשה, לגל של אינתיפאדה חברתית ומרד עממי. מפני זה מזהירים העובדים הסוציאליים והאנשים השומעים את רחשי לבו של הציבור המדוכא.

היות שממשלה זו אינה מסוגלת לעצור את ההידרדרות הזאת, אין לה זכות למשול, ויש להפילה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לא רק בשל סיבות מספיקות אלו אני קורא להביע אי-אמון בממשלה זו. להפלתה יש כל כך הרבה סיבות טובות, אך בשל קוצר הזמן וחשיבות הנושא, אתמקד בתוכניתו של שר הביטחון, מר משה ארנס.

ובכן, בימים האחרונים היינו עדים לפרי הביכורים של שר הביטחון הישן-החדש — הקמת משמר אזרחי בשטחים הכבושים, מיליציות חמושות היטב, שהיו בעבר והקימו לעצמן משמרות עוד בתחילת 1989. אולם מיליציות אלו יקבלו עתה לגיטימציה לפשעיהן. ואתם הרי יודעים, חברי הכנסת, מי התגייס ומי יתגייס למיליציות אלו. אלה אותם אנשים שפתחו בהתפרעויות יזומות בכפרים הפלשתיניים, עלו על ג'יפים, עשו סיבוכי צפירות, רכבים נוספים התקבצו והשיירה בחרה בכפר פלשתיני זה או אחר לטיפול על-ידי הפגנת האלימות הפרועה שלהם.

מי יתנדב? אנשי כהנא, מתנחלים, אנשי "גוש אמונים", המחתרת היהודית ו"סיקריקים" למיניהם, וכל אלה אשר מטרתם לטרנספר את הפלשתינים ממולדתם. הם אותם אנשים שתקפו את בירדי וכפלי-חאתר, בחברון וחלחול, שברו, השמידו, ניתצו, גרמו הרס ופחד לילדים, נשים וקשישים. כרתו עצים וחיללו מסגדים. אלה אותם אנשים, אותם מתנחלים היורדים מאוטובוסים ויורים בתושבים הפלשתינים ופוגעים בהם. אנשים אלה אינם בוקים לחימוש; על-פי הוראות הצבא, המתנחלים מחזיקים בנקש שסופק להם דרך יחידות-האם שלהם. והחשש מפשעיהם בשטחים הכבושים ניוון מניסיון העבר. אך הפעם — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת האשם מחאמיד, זמןך תם.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני, האם אפשר לבקש שתי דקות מהחברה שלי?

היו"ר ד' שילנסקי:

לא. אפשר לבקש את כל הזמן, אבל לא שתי דקות. כי אם לא כן יהיה פה איסדר. אני מצטער.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
טוב. אז כמה זמן יש לי, אדוני?

היו"ר ד' שילנסקי:

כבר אין לך זמן כלל. יש לך להגיד רק משפט אחד — מה אתה מציע.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני יכול לבקש שתי דקות מהחברה שלי?

היו"ר ד' שילנסקי:

לא. תן לי לראות את ההחלטה פעם נוספת. או שאתה יכול לבקש את כל הזמן, או שסיימת. אני מבין שיש לך התלבטות קשה. מה אתה מחליט?

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

מחר בבוקר, ביום הראשון של הפגרה, עם תוכנית, כל ועדת הכספים תאשר — לא 200 מיליון, 400 מיליון.

דן תיכון (הליכוד):

איך הצבעת? מה אתה מספר סיפורים?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת תיכון, תן לי להמשיך. והקונצפציה הזאת, שזה יסתדר בעצמו — זה לא יכול להסתדר. אין אפשרות לקלוט גל כזה של עלייה במחנות של קליטה ישירה. אין אפשרות לתת לכוחות השוק לבנות בתים. כי כוחות השוק רוצים לבנות בראשון-לציון. והממשלה רוצה, ובצדק, לבנות היום בכרמיאל ובבאר-שבע. וכדי לבנות בכרמיאל ובבאר-שבע צריך להפעיל מדיניות ממשלתית כוללת, שעדיין איננה קיימת עד היום הזה. לא רק דיר, גם תעסוקה — מחדל נורא, הולך ומתמשך. 150,000 דורשי עבודה, שבהם כבר נכללים 2,000, 3,000, 5,000 עולים חדשים, וזאת רק ההתחלה. וזאת עלייה פרוודוקטיבית, וזאת עלייה שמוכנה לעבוד ולעשות הסבה מקצועית, אבל אין מקומות עבודה.

חברי הכנסת, על-פי דוח בנק ישראל אנחנו צפויים לגירעון של 46,000 יחידות דיר ב-1990, לגירעון של 64,000 יחידות דיר ב-1991, לגירעון של 80,000 יחידות דיר ב-1992. על-פי דוחות אחרים, כל 100,000 עולים — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

די, רובי, אל תפריע לי.

כל 100,000 עולים מוסיפים עוד 30,000, 40,000 דורשי עבודה; נוסף על משוחררי הצבא הישראליים — 100,000 דורשי עבודה נוספים בשנה. נוסף על 150,000 שכבר קיימים כיום.

בשביל לקלוט עלייה דרושה צמיחה. לצורך צמיחה דרושה יציבות. לצורך יציבות דרוש שלום או לפחות תהליך של שלום. הממשלה הזאת לא יכולה להביא יציבות, הממשלה הזאת לא מסוגלת להתקדם בתהליך של שלום, הממשלה הזאת לא מסוגלת ליצור בארץ תהליך של צמיחה.

המשבר הכפול, של התעסוקה ושל הדיר, מעמיד בפני החברה הישראלית שתי סכנות, ולא נחרה בינינו בקביעה איזו מהן חמורה יותר: האחת — שהעלייה תיפסק בגלל כישלון קליטתה, ומי שיהיה אחראי לכישלון ההיסטורי הזה ייתן את הדין לדורות; והסכנה השנייה — שיפתח פצע ושסע וקרע חמור בין ציבור העולים החדשים לבין קבוצות חלשות ולא-חלשות — לא רק חלשות — בחברה הישראלית, קרע חברתי שאנחנו לא יכולים לעמוד בו. אם יחברו שתיים יחד, שתי המצוקות הללו, אזי החברה הישראלית, כאחריותה של ממשלת ישראל, תיכשל באתגר הציוני הגדול ביותר שלה מאז שנות ה-50.

הממשלה הזאת לא מסוגלת לעמוד באתגר הזה, הממשלה הזאת לא יכולה לגרום ליציבות, לא יכולה לגרום לצמיחה, היא תמשיך לפעול בין שני הקצוות: בין צווי חירום, מצד אחד, ובין אשליה ש"זה יסתדר מעצמו", מצד שני. בפער שבין צווי החירום לבין האשליה הזאת קיימת סכנה, שהולכת ומתממשת, של כישלון נורא. בגלל הכישלון הזה אנחנו מציעים להביע אי-אמון לממשלה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת תיכון, שר השיכון אמר פה מעל הדוכן, ואני מצטט מלה במלה: "היו דיונים בין משרד הבינוי והשיכון ובין משרד האוצר בהשתתפות השרים. הגענו להסכם בין שני המשרדים על התחלות בנייה של 30,000 יחידות דיר, על-מנת להעביר את הסכום הדרוש לייעודו במשרד הבינוי והשיכון, ונוכל להתחיל בעבודה". איזו עבודה? איפה התוכניות? אם יש תוכניות, למה מגיש השר שרון צווי חירום? אם אין תוכניות, למה ביקשו 200 מיליון שקלים? אתם מוכרחים להסביר לנו מה עשיתם פה, איפה הייתם, מתי לא אמרתם אמת לכנסת. אם שר השיכון לשעבר אומר: יש לי תוכניות — למה לא בנו? ואם יש תוכניות, כפי שהוא אומר גם היום — למה רוצה שר השיכון החדש צווי חירום ל-3,000 יחידות דיר, והיום ל-8,000 יחידות נוספות? יש לו 30,000 יחידות דיר מתוכננות. איפה הן? והמחדל נמשך עד היום הזה.

למחדל חברה הקונצפציה: יהיה בסדר. חבר הכנסת ריבלין, מה פירוש הדבר "יהיה בסדר"? יהיה ביקוש, יהיו עולים, יעלו המחירים, הקבלנים יבנו. כך בנינו את הארץ עד היום — הקבלנים בונים כשיש ביקוש. ככה לא בנינו וככה לא נבנה. ועכשיו השר מבטיח 70% הבטחת רכישה, והוא כבר מבטיח 100% הבטחת רכישה. אני תומך בזה. אבל למה עכשיו? למה ביולי? למה לא בינואר? למה לא ביוני שעבר?

ראובן ריבלין (הליכוד):

כשחקצב משרד השיכון היה 150 מיליון, אתה לא הסכמת. בלי כסף אי-אפשר לבנות. בלי כסף אי-אפשר לעשות כלום.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת ריבלין, אני הסכמתי ואמרת מעל הדוכן הזה, ויש בידו הפרוטוקול — — —

דן תיכון (הליכוד):

איך הצבעת?

ראובן ריבלין (הליכוד):

כן כהן הסכים, אתה לא הסכמת.

דן תיכון (הליכוד):

איך הצבעת? איך הצביעה הסיעה שלך?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

— — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

חבר הכנסת דן תיכון, אתה רואה את החור בחקרה? כשאישרו את הסכום הזה, חבר הכנסת העצני, כחבר כנסת חדש, קפץ עד התקרה, כי הוא חשב שהוא קיבל 200 מיליון שקלים להתחליות. והשר וחבר הכנסת ריבלין לחשו לי בלילה ג'ומס, עזוב, זה לא להתחליות. כך נוצר הרוב פה.

דן תיכון (הליכוד):

איך אתה הצבעת?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני הצבעתי — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — — אתה לא יכול להחזיק בחבל בשני קצותיו.

הצבעת נגד.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

לא רק הצבעתי, גם אמרתי, וזה מופיע בפרוטוקול: תבוא

חוכרת ל"ד, ישיבה קצ"ז

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

יהודה פרח (הליכוד):

— — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כנסת נכבדה, מה המטרה של ההתנחלויות האלה בשטחים הכבושים, ואיך הן מתיישבות עם המדיניות או עם הקריאה לפתרון של שלום?

אליקים העצני (התחיה):

זה מתיישב, זה מתיישב, זה מתיישב כל הזמן.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

הבה נדבר גלויות, אני רוצה שמישהו יאמר דברים גלויים: האם באמת האנשים האלה הולכים לשם מאחר שאין להם דיר? האם הם רוצים באמת להפריח את השממה? האם הם מקיימים את עצמם?

יהושע מצא (הליכוד):

הם הולכים לשמור עליכם.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

עוזב, לשמור עלינו. עוזב, מסכן. לשמור עלינו?

אליקים העצני (התחיה):

לשמור עליכם, שישמרו על השלום.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כל הכוונה היא לנסות ולמנוע את תהליך השלום האמיתי, שבלעדי הקמת מדינה פלשתינית בשטחים הכבושים לא יכול להתחיל, לא יכול להתקדם, לא יכול להסתיים באופן חיובי.

היו במערך מי שחשבו בזמנם, כפי שהליכוד תופס את העניין הזה, כך: כדי לטפד כל תהליך של שלום, אנחנו מתנחלים. ויש עכשיו מי שאומר, אפילו השר שרון, כי אנחנו לא מפנים עולים לשטחים הכבושים. אומרים: אין מדיניות של הפניה — מהתלים בעצמם ובעולם — אבל גם אין איסור של הפניה. תגידו בבירור: האם מפנים בפועל עולים להתתיישבות בשטחים הכבושים או שלא מפנים? די עם ההתחכמויות. אין מדיניות, ואומרים שלא שולחים עולים לשטחים, אבל רוצים לשנות את המאזן הדמוגרפי ולמנוע מדינה פלשתינית. ואז מה? מה יהיה?

מה יעשו עם מיליון וחצי ערבים פלשתינים בשטחים? תגידו סוף-סוף מה אתם רוצים? אינכם יכולים לשטות בכל העולם ולחשוב עצמכם לגאונים. הכול ברור היום והכול גלוי. מה תעשו עם זה? נניח שילכו עוד 100,000 מתנחלים לשטחים, כמה יהיו שם? 200,000 יהודים? 180,000 מול מיליון וחצי? אתם נותנים להם נשק, בשביל מה? כדי שיהרגו את זולתם? כדי שיגורשו אותם? כדי שיבצעו את הטרנספר באופן עממי, לא באופן רשמי?

השר נותן למתנחל להיות שוטר. אם הוא מתנחל ועושה מה שעשו רבים לפניו, לפחות אפשר לטעון שהוא חרג, ואפשר לשפוט אותו, אפילו למראית עין. אבל פה יש לו חסינויות, מגנים עליו, ואי-אפשר להגיש נגדו תלונה. יביאו אותו לדיון משמעתי בתוך המשטרה עצמה, והוא יושעה לשלושה ימים. נגיע גם לזה, שאיש המשמר האזרחי יושעה לשלושה ימים בעבור רצח של חפים מפשע.

אני פונה לשר: דיברתי עם אנשים רבים בשטחים והם אומרים שלא אכפת להם: שהם הגיעו למצב כזה, שאפילו אם יביאו את כל התוחתים ואת כל הטנקים — — — המתנחלים טובים יותר ממשמר הגבול? מהצבא עצמו? לפחות תישארו במסגרת מסוימת, ריבונו של עולם. טוענים כאילו זה כיבוש

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד מיעארי בשם הרשימה המתקדמת לשלום.

יהושע מצא (הליכוד):

— — — אש"ף.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

מי זה שכבר התחיל?

היו"ר ד' שילנסקי:

היה משהו ובהומור.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

הומור מפקפק.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא שמעתי מה היה, אבל ראיתי שמחייכים.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, דבר ידוע הוא, שעם הממשלה הזאת אי-אפשר להתווכח בהיגיון או לפי אמות-מידה סטנדרטיות, ידועות ומקובלות. כל לידתה ויצירתה היו מזוהות — לא רציתי להגיד "כחטא", אף שגם זה נכון — ולכן אין זה מפתיע שאנו רואים שהצעדים הראשונים שהיא נוקטת מובילים בכיוון ההפוך למה הדרוש לעם ישראל, לאזור ולעניין השלום. אני מתכוון לכך שמעניקים למתנחלים תואר ודרגה של שוטר, של משמר אזרחי, של שומרי חוק, בתוך השטחים הכבושים עצמם, כדי שיטילו את מרותם. על מי? על שכניהם, על עובדי אורח שם ועל כלל התושבים.

בנאום קודם השתמשתי בפתגם קולע, ומאחר שהשפה הערבית עשירה בפתגמים, יש פתגם מתאים גם למצב הזה. הערבים, כמצב כזה, אומרים: חאמיה חראמיה; זאת אומרת, זה שנותנים לו לשמור, הוא בעצם הגנב. מפני מי הוא ישמור? הרי צריך לשמור מפניו על חיי התושבים, על החוק ועל הסדר.

יהושע מצא (הליכוד):

אתה יודע איך מספרים את זה בעברית? מספרים על החתול והגבינה.

אריה אליאב (המערך):

על החתול והשמנת.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

טוב, תעשה אנלוגיה כרצונך, בערבית זה יפה יותר ומתאים למצב.

אליקים העצני (התחיה):

את העזרה שלך הוא צריך?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

חברי הכנסת, יש מי שטוען: הרי מה החידוש בכל העניין הזה? הרי ממילא למתנחלים יש נשק. את מספר הרציחות ומספר האנשים שרצחו, כולנו כבר יודעים. והעונשים שמטילים עליהם — גם זה דבר ידוע: חמישה חודשים על רצח אחד, ויש גם שרים שהולכים לברך את הרוצחים האלה בכלא. זה הכיוון של הממשלה וזה המסר שלה.

יהודה פרח (הליכוד):

וערבים שרוצחים מה מקבלים — מאסר עולם?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

מאסר עולם — נכון. מאסר עולם, 20 שנה, 15 שנה, גירוש. מה אתה רוצה?

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון: מפ"ם, הרכישה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

הקמת משמר אזרחי בשטחים תהיה מתן גושפנקר רשמית להקמת פלנגות מזוינות ורשמיות. הוא יהיה בעל סמכויות של הפעלת טרורים מאורגן, מסודר ומוכר נגד הפלשתינים בשטחים, והטרור שלו יעבור להיות נגד יהודים וערבים במדינת ישראל. אני מדבר על סוג כזה של אנשים.

שר הביטחון, המנסה להופיע כשונה מקודמו השר רבין, אשר התנגד למשמר האזרחי, ממחר לתת את הסכמתו להקמת הפלנגות האלה. הוא יודע שרבים מתוכם היו מעורבים בפעולות הרג, ירי, הרס וגרימת נזק לאוכלוסייה הפלשתינית בשטחים.

הדבר החמור ביותר הוא שהשר, כפי שפורסם, גם שוקל צעדים לדיכוי האינתיפאדה, מחייץ עם חבר הכנסת גנדי, עם האלוף בר-כוכבא, ועם מתנחלים קיצוניים, על הדרכים לדיכוי האינתיפאדה של העם הפלשתיני, ואיננו מסוגל להבין שכוח לא יצליח לדכא את האינתיפאדה. כל ניסיונות העבר של השרים הקודמים לא הצליחו. גם יד קשה יותר לא תצליח. גירושם, עונשים, קנסות, כל אלה לא יצליחו לדכא את השאיפות של העם הפלשתיני לחופש ולחירות, כפי שלא הצליחו שיטות אלה בעבר נגד כל העמים.

הממשלה הזאת עסוקה לכאורה בעניינים ביטחוניים ומדיניים — איך לדכא את האינתיפאדה, איך לדכא כל יוזמת שלום, כיצד להרוויח זמן, איך לרמות את דעת הקהל בישראל ובעולם. אך הממשלה מניחה את הבעיות החברתיות והכלכליות האמיתיות של המדינה. לממשלה אוזן אטומה לבעיות העוני, האבטלה והמחסור בדיוור שסובלות מהן האוכלוסייה היהודית וגם האוכלוסייה הערבית. שכונות העוני והמצוקה, עיירות הפיתוח והיישובים הערביים הם הסובלים הראשונים מהמדיניות הזאת.

אנשים מחוסרי דיור לנים באוהלים, כפארקים, ושוכחים רעב. הממשלה אטומה לבעיות הללו. בעיות חברתיות קשות משתוללות במדינה: סמים, זנות, אלימות, פשע והתאבדויות, והממשלה ממשיכה באטימותה. היא עסוקה במציאת דרכים לדיכוי האינתיפאדה.

כימים האחרונים קיבלתי שני מכתבים ארוכים, ואני מוכן להעמיד אותם לרשות כל מי שרוצה לראות אותם, חתומים עליי מר אברהם גנון, יושב-ראש התנועה על שם מר ואדי-סאליב כחיפה; מכתבים שבהם תיאור הבעיות הקשות של המשפחות היהודיות, משפחות העוני והמצוקה הסובלות מבעיות דיור, בעיות חברתיות קשות. אצטט ממכתבו של מר גנון האומר: "היום, כשאנו יחומים מאב ומאם הגענו עד פת לחם לילדינו. נזורים, אנו מדירות מושכרות כשבעלי הדירות מכפילים ומשלים את דמי השכירות. זורקים אותנו מדירותינו ומעדיפים על פנינו עולים חדשים, שהממשלה מממנת מכיסנו אנו שכירות גבוהה ותשלום חד-פעמי לשנה מראש. אי-לכך, ובהתאם לזאת, אין לנו שום קרש אחיה מפני טביעה המונית. החלטתנו לעזוב את הארץ, כקבוצה קולקטיבית, שרירה וקיימת ורק מתחזקת מיום ליום. פשוט אין לנו מה להפסיד. את זה צריכים לדעת אנשי ממשלת ישראל או כל גורם או גוף שיהיה מוכן ומוזמן לממן לנו הגירה קולקטיבית מן הארץ".

בקטע אחר הוא אומר: "כקבוצה, אנו מאמינים ובטוחים בצדקת דרכנו גם אם דעה זו נראית כחריג. אנו מניחים וזורקים מעלינו כיום את כל האידאולוגיה והצינונות בה תמכנו עד היום, כדי להיות נושאי הדגל על שם מר ואדי-סאליב של שנות ה-50. אנו נדרוש את רוק את שיפור מצבנו הכלכלי-חברתי, הבטחת דיור קבוע והבטחת תעסוקה — הכול כנגד החזרתנו כקבוצה לארץ מוצאנו מרוקן".

המתנהל על-פי החוק, או לפחות תשמרו על הדימוי הזה ועל המצב הקיים, ואל תשברו את כל הכלים.

אני רוצה לשאול אתכם: האם הכוונה שלכם היא לשבור את כל הכלים? "לפוצץ" מלחמת אזרחים? זאת אפילו לא מלחמת אזרחים אלא מלחמה של תוהו וכוהו, כאשר בידי המתנחלים הנשק כדי לפרוץ פרעות וכדי לעשות פוגרומים.

אני מנחש, שאפילו אם יהיה דבר כזה, הוא לא יביא להשגת המטרה של המטרופים והמטופשים ביותר, כבית הזה ומחוצה לו. הערבים, כפי שאמרתי, לא יעזבו חיים את האדמות שלהם ואת בתיהם. לא יהיה טרנספר, לא מרצון ולא בכוח.

אני חוזר ואומר, שמי שמתכוון לכך משלה את עצמו, ועליו להתכוון ולעשות שואה חדשה במאה ה-20. אבל, גם בכך הוא לא יצליח להשיג את מטרתו.

ממשלה שמתחילה את דרכה בצורה כזאת איננה ראויה לאמון.

יושע מצא (הליכוד):

מה עם האינתיפאדה?

מוחמד מיעארי (הרכישה המתקדמת לשלום):
היא תימשך עד שתשיג את מטרתה.

יושע מצא (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום קיבלתי בדואר של הכנסת מכתב חתום עליידי "הסיקריקים", ובו הם משתמשים בתחילת המכתב במלים: בעזרת-השם. הם משתמשים בשם האל לשוא, בניגוד לדברי התורה: "לא תשא את שם השם אלהיך לשוא". הם כותבים: "דראושה רוצה יהודים בדם קר; כלב כלב; מוות לערבים; אנחנו נשחט אותך כפי ששוחטים מחבלים רוצחים. רוצה יהודים אתה, דראושה; אנחנו נחסל אותך בהקדם, ואחר-כך נחסל את המנהיג רבי-המרצחים שלך ערפאת הכלב. יחי עמי פופר רוצה השבעה: לו 70 מיליון הסיקריקים".

המכתב הזה שקיבלתי היום בדואר מאת "הסיקריקים" הוא דוגמה למכתבים שקיבלו חברי הכנסת אחרים, יהודים, ערבים, ואנשי ציבור אחרים. הוא איום לגבי ולגבי אותם אנשי ציבור, אף שאיום זה לא יפחיד אותי מלהמשיך בדרכי. לפעול על-פי אמונתי, לפעול לקידום תהליך השלום ולדו-קיום אמיתי בין יהודים וערבים במדינת ישראל ובאזור.

אני מאמין שלא "הסיקריקים" ולא אחרים יכולים למנוע איש מאמין בדרכו מלהמשיך לפעול להשגת המטרות הנשגבות שהזכרתי: דו-קיום ושלום.

"הסיקריקים" האלה, שמאיימים עלינו, על היהודים ועל ערבים, הם ודוגמתם אנשי כהנא, אנשי "גוש אמונים" ואחרים, מהימין הישראלי הקיצוני — לכל אלה מתכוון שר הביטחון למסור את הסמכות של המשמר האזרחי בשטחים. לאנשים מסוכנים ומטרופים כאלה מתכוון שר הביטחון למסור תפקידי שיטור רגילים, עם כל הסמכויות לעצור, להוביל אנשים ולערוך חיפושים בכליהם ובכרכם. הם לא יהיו חייבים בחובות של שוטרים, אלא רק יזכו בחסינות ובסמכויות המשטרתיות.

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרישימה המחקרית לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

על מחדל, להפסיק לנהל את המאבקים הבין-מפלגתיים, הבין-כיתתיים והבין-סיעתיים, וצריך להתרכז במאמץ אחד — לתת תשובה לזוגות הצעירים, לחיילים החוזרים למקומותיהם אחרי שירות צבאי ולעולים המגיעים אלינו.

אני רוצה גם להוסיף ולומר: באותה מידה שאי-אפשר לרכז מאמץ סביב יצירת אווירה של מחדל, אי-אפשר לפתור בעיה מסובכת כאשר עסקים מפלגתיים, ולצדדי גם חברי כנסת שאני מעריך אותם כחברי כנסת רציניים — — —

אליהו בן-מנחם (המערך):

גם השרים, גם הם רציניים.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

הרי בדרך כלל שרים וחברי כנסת מתחלפים. הרי גם אתם תגיעו פעם, בסופו של דבר, אחרי זמן מסוים, לממשלה, אז תהיו גם אתם שרים, וכל אחד מאתנו כבר היה חבר כנסת והיה שר.

אברהם בורג (המערך):

זאת הבטחה?

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

תהיה רגוע בעניין הזה, אין לך מה לדאוג.

היו"ר ש' דיין:

רבותי, אני לא מכין, עם איחולים כאלה אתם צריכים עוד להרעיש כאן? אני מבקש שיהיה שקט, נא לאפשר לשר להמשיך את דבריו.

אברהם בורג (המערך):

מי שלא רוצה לקבל אותנו בתור חברי כנסת, יקבל אותנו בתור שרים.

אורה נמיר (המערך):

לא כל השרים זוכרים שהם היו פעם חברי כנסת.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

זה לא נורא. הייתי עכשיו ארבעה חודשים חבר כנסת אחרי שנים רבות. אני מוכרח לומר שזה היה מצוין. נהניתי מאוד מכך.

אי-אפשר להתרכז במאמץ כשגופים פוליטיים מעוררים ומשלהבים את הרוחות כדי להשיג רווח פוליטי קצר-טווח, וגם זה לא. אני אומר: היכן החזון? היכן האחידות? היכן ההתגייסות הלאומית?

אני מוכרח לומר, שאני מתרגש מהדאגה העמוקה של חברי הכנסת לבעיה הקשה הזאת, שאני עצמי הגדרתי אותה כקשה ביותר שנתקלתי בה אי פעם. אינני מתכוון להאריך בדברים, אבל אני פונה אל כולם, ללא הבדל מפלגה, סיעה, קואליציה ואופוזיציה: תנו לי את האפשרות לומר את דברי בשקט במשך דקות אחדות.

היתה לי הזכות לגדול בהתיישבות, ואני זוכר את התקופה הזאת היטב. אני זוכר את מה שהרגשנו אז, או אני, שעוד הייתי ילד: אני מדבר על שנות ה-30. אני זוכר את מה שהיה מוגדר אז ללא ציניות כהרגשת הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו — כך דיברו על הדברים אז — לקלוט עלייה, להקים התיישבות. אני זוכר את ההתגייסות שהיתה, אני מדבר כרגע על דור ההורים שלנו, כשהיה צריך לקלוט עלייה, כשהיה צריך ללכת לסייע ליישוב חדש. מה קרה כאן? מה קרה?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

קרה ששום דבר לא קרה ולא עשיתם שום דבר.

הדברים הללו צריכים, לדעתי, לדרבן את האנשים לחשיבה אחרת, כי הממשלה הזאת אטומה לבעיות של האנשים הללו. היא אטומה לבעיות של שכבות העוני, הממשלה הזאת ממשיכה להכריח יהודים לעלות לישראל. הגירה חופשית היא זכות אלמנטרית לכל אדם. גם ליהודים מברית-המועצות הזכות להגר ולעלות, אך אין להכריח אותם לבוא לכאן. זכותם להגר לכל מקום בעולם, גם לישראל, אבל אין להכריח אותם לבוא רק לישראל.

קודם-כול צריך לפתור את הבעיות של האוכלוסייה הוותיקה במדינה, של אנשים כאלה, אנשים שחיים באוהלים, בשכונות העוני, ואל להוסיף על בעיות המדינה. רבים מהעולים יצטרפו לחוגי העוני, המחסור בדיור והאבטלה, ובכך הם יגבירו את סבלם ואת סבל האוכלוסייה במדינה.

חוקי החירום המיותרים רק פוגעים בערכים הדמוקרטיים, פוגעים באוכלוסייה הוותיקה והחלשה, גם באוכלוסייה הערבית במדינה, החוששת שזה צעד להפקעת שארית הקרקע שנשארה בבעלותם. עקשנות הממשלה במדיניות החוץ, המשך הסירוב להשיב "כן" על שאלות בייקר, ההתכחשות ליוזמות השלום — כל אלה מסכנים את יחסי ישראל והעולם כולו, את יחסי ישראל ומצרים, את יחסי ישראל עם אירופה וארצות-הברית. בהמשך המדיניות הזאת הממשלה מסכנת את מערכת היחסים היהודית-הערבית בתוך ישראל ובאזור כולו ותפגע בתהליך השלום. היא גם תגביר את המתחים הפנימיים בין עולים חדשים לבין אזרחים ותיקים, בין שכונות עוני לבין שכונות מבוססות ותפגע בערכים הדמוקרטיים. הממשלה הזאת מסכנת את עתיד המדינה והאזור. על כן ממשלה זאת איננה זכאית לאמון.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. ישיב שר הבינוי והשיכון, בבקשה.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יכולתי להפליג כאן בדברים על הכהנות שעשה משרד השיכון והבינוי לקראת קליטת העלייה, ויכולתי להאריך בדברים על מאבקי שר הבינוי הקודם עם שר האוצר הקודם, שהייתי עד להם עוד לפני התפטרותי מן הממשלה. אבל מאחר שאנחנו מצויים במצב קשה, ואני חושב שבמצבים קשים צריך תמיד להציג את הדברים כפי שהם, ומאחר שזה המצב, צריך היום לעסוק לא בעבר אלא בעתיד — איך אנחנו נותנים פתרון לזוגות צעירים שנקלעו למצוקה: למזלנו, בשלב זה עדיין במספרים קטנים, ואני מקווה שלא יגדל מספר המתגוללים היום בגנים עירוניים, ואיך לתת פתרון לעלייה המבורכת של יהודים מרחבי העולם, ובעיקר מברית-המועצות, עלייה שאני מקווה ומאמין שתגדל ותתן ותגיע למיליוני יהודים, ואולי ל-2 מיליוני יהודים נוספים בארץ-ישראל. בכך צריך היום להתרכז, בזה צריך לעסוק.

במשך עשרות שנים, כשעסקתי בנושאים שונים יצא לי לטפל בבעיות קשות ומורכבות. אני רוצה לומר לחברי חברי הכנסת, שמעולם לא נתקלתי במשימה קשה יותר, מורכבת יותר ומסובכת יותר מהמשימה שהטילה עלי הממשלה עכשיו. שמעתי בדברי חברי הכנסת שוב ושוב את הביטוי "מחדל". אני רוצה לומר, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת הנכבדים: אי-אפשר לרכז מאמץ לאומי סביב אווירה של מחדל. ואי-אפשר לרכז מאמץ עליון סביב יצירת אווירה של כישלון. אפשר לרכז מאמץ סביב תקווה, אפשר לרכז מאמץ סביב פתרון. גם למצב הקשה הזה, שהוא קשה מאין כמוהו בגלל סיבה מבורכת, יש פתרון, וכדי שאפשר יהיה להגשים את הפתרון הזה צריך להפסיק לדבר על כישלון ולהפסיק לדבר

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

אני זוכר את ההרגשה הזאת כשהיה צריך לצאת לבנות, כשהיה צריך לקלוט עלייה, אני זוכר את ההתלהבות, וכאן באופן מלאכותי, כי כולם יודעים שהמצב קשה, יוצרים אווירה של חידלון, ובאווירה של חידלון אי-אפשר לעשות שום דבר. לא ניתן לעשות באווירה של חידלון, רק בהרגשה ובאווירה של שיתוף פעולה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני השר, לא היית אמין כל כך לומר את זה בראשון-לציון: שם דיברת אחרת.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת רן כהן, קריאת ביניים היא תמיד קצרה מאוד.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

אני עוקב אחרי הרעש שנוצר סביב החלטת הממשלה להתקין תקנות לשעת-חירום כדי שאפשר יהיה להתחיל בהזזת המערכת הזאת שקיימת.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אולי חסכיר בשביל מה צריך תקנות שעת-חירום כאשר שר הפנים אומר שאין צורך?

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת אברהם פורז, קיבלת רשות?

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

אני שומע את החששות שאנשים מביעים סביב התקנות שקיבלה הממשלה לצורך פעולה מוגבלת של בניית 3,000 מבנים, שנועדה לתת לנו את האפשרות לבחון האם בכלל כל ההצעות של חברות ישראליות וחברות אחרות הן עניין רציני, האם אפשר לבנות על כך. אני רוצה לומר לכם: התקנות האלה נועדו לעשות אותו מבחן מדגמי — להיאבק בכיורוקרטיה, לקצר הליכים. אני יודע שיש המפחדים מתקנות שעת-חירום. אם יש דבר שצריך להדאיג אותנו זה לא אותן תקנות מוגבלות לפרק זמן מוגבל לגבי מספר קטן של מבנים. לא זה צריך להדאיג אותנו.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אבל אפילו מספר קטן של מבנים, יש תוכניות מאושרות.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת פורז, אני אקרא אותך לסדר אם תתפרץ שוב.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

כל אדם שיש בו מידה של אחריות היום, כשעה הזאת, לא צריך להיות מודאג מהתקנות לשעת-חירום, הוא צריך להיות מודאג ממצב החירום, המצב הוא מצב של חירום. במקום להשתעשע בכל הדברים, אני מציע לראות את המצב כפי שהוא.

היו"ר ש' דיין:

אדוני השר, חבר הכנסת חסיין פארס הצביע בצורה יפה והוא רוצה לשאול אותך שאלה, האם תרצה לענות לו?

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

בבקשה.

היו"ר ש' דיין:

בבקשה, חבר הכנסת פארס.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, לפי הכרזותיו של שר הבינוי והשיכון

יש חשש אצל ערביי ישראל מהפקעת קרקעות אם יוכרו על הקמת יישובים לצורך קליטת עלייה בנגב, בוואדי-עארה ובגליל, והערבים תוססים. אני מרגיש במקומות שאני מסתובב בהם שיש חשש מהפקעת אדמות. האם אדוני השר מוכן להתחייב פה כפני הכנסת, שלא תהיה שום הפקעה של אדמות הערבים במדינת ישראל?

מיכאל איתן (הליכוד):

מה עם אדמות של יהודים?

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

תעזוב. עד עכשיו הפקעתם את האדמות שלנו. האדמות הקיימות במדינה הן של מינהל מקרקעי ישראל, של מדינת ישראל. אני מדבר על האדמות הפרטיות של הערבים.

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת פארס, הרשיתי לך לשאול, לא לנאום. שאלתך מובנת.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

חבר הכנסת חסיין פארס, הדברים האלה הם קטע מדברי. אני מקווה שלא אכפת לך שאני אגיע אליהם לפי סדר נאומי, ותקבל עליהם תשובה. הנושא הזה כתוב אצלי — איך להסביר איפה תהיה פריסת ההתיישבות לעולים, על אילו קרקעות היא תיעשה. תקבל מייד תשובה.

אני רוצה לחזור ולומר: יש המפחדים מהמינוח "תקנות שעת-חירום". אני מציע שאנחנו כולנו נהיה מודאגים ממצב החירום. זאת הבעיה העיקרית כרגע. יש שמדברים על בכייה לדורות. אני שומע ראש עיר כזה, ראש עיר אחר, רציני יותר, רציני פחות, ראיתי כאלה, ראיתי אחרים, המדברים על בכייה לדורות. אני רוצה לומר לכם: בעיני, אם יחיו זוגות צעירים בישראל ברחוב, זאת בכייה לדורות. בעיני, אם תופסק העלייה לישראל, או תואט העלייה לישראל, כתוצאה מכך שלא יהיו כאן דירות, זוהי הבכייה האמיתית לדורות.

שמעתי ראשי ערים אומרים: 40 שנה אחרי הקמת המדינה אנחנו צריכים עוד לעלים לטפל בכינוי שרידי מברבור. אני מסתכל בנעגועים על התקופה הזאת שלפני 40 שנה, כשאת נושא קליטת העלייה ליוהר חזון. אם מדינת ישראל, שמנתה אז 700,000 יהודים — — —

אריה אליאב (המערך):

600,000

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

אני מדבר על תקופה קצת יותר מאוחרת, לא מייד אחרי הקמת המדינה. בסדר, 600,000 יהודים. אם מדינת ישראל, שמנתה 600,000 יהודים, קלטה מיליון פליטים ממדינות ערב וממקומות אחרים, זה היה ההישג הגדול ביותר שיכול היה להיות, ובאיוז התלהבות זה נעשה.

אם בעוד 40 שנה יצטרך ראש עיר בישראל לפרק שרידי שכונה כזאת או אחרת שיקימו כדי לתת קורת-גג, לאחר שנשמעו כאן כל-כך הרבה קולות כדי ונהי בעניינה, קורת-גג לזוגות צעירים או לקליטת עלייה, אם נצליח באמת לקלוט מיליון או 2 מיליוני יהודים, ותהיה שכונה אחת שהיא לא לפי שיא התכנון של שנת 1990, אף-על-פי שכל מה שעומדים לבנות, לפי דעתי, הוא יפה אפילו עד כדי לעורר קנאה, גם מזה אני חושש: אבל אם בעוד 30 או 40 שנה יצטרך ראש עיר, לאחר קליטה של מיליון או 2 מיליוני יהודים, לפנות שכונה מסוימת, אני אראה בזה הישג אדיר. כך צריך לגשת לעניין.

חוברת ל"ד, ישיבה קצ"ז

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקרמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע איאמון לממשלה —

ראובן ריבלין (הליכוד):

למה אתם מגישים הצעת איאמון אם אתם יודעים את העובדות?

היו"ר ש' דיין:

חברי הכנסת, אני מבקש שלא להפריע. מוטב לשמוע תשובות מאשר לשאול שאלות. אדוני השר, בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ש' דיין:

לא ארשה לשאול שאלות כלל וכלל. נא לאפשר לשר לסיים את דבריו.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

אם חותר לי הערה אישית קטנה, מה שאני למדתי, על כל פנים בבית-הדיון כן היו נוהגים לעשות וכך חינוכו, במצבים קשים תמיד אמרו: צריך לדבר בלחש. ככל שהמצב קשה יותר, יש להוריד את הטון, לדבר יותר בשקט. כשאני מסתכל לאחור, אני חושב שזה היה אחד השיעורים החשובים שלמדתי. הייתי מציע לכל מי שצועק כאן עכשיו, ולכל מי שמרעים כאן בקולו, ולכל מי שרוצה שישמעו שיש גם לו שאלה נוספות, אני מציע לכולם להירגע, לתת אפשרות לתאר את המצב, להסביר את הקשיים ולהסביר את הפתרונות.

דירות "עמידר" — אמרתי ש-8,500 דירות תהיינה מוכנות עד סוף דצמבר, ובהן 1,950 תהיינה מוכנות עד סוף יולי. האחרות תושלמנה בחודשים הבאים. 3,000 בתים מוכנים — מהם רבים ככל שניתן יוזמנו בישראל, נזמין בישראל במפעל קטן או במפעל גדול, קודם כול נזמין בישראל — אני מקווה שיהיו מוכנים בתוך חמישה חודשים. זהו חלק מתוכנית של משרד הבינוי והשיכון להקים 40,000 מבנים מוכנים שמשך הקמתם מרגע הזמנתם הוא חמישה חודשים. אלה נועדו לגשר על הפער. 45,000 דירות אושרו על-ידי ועדת הכספים, יש כאן בוודאי חברים שהשתתפו בדיון בוועדה, הדירות אושרו באפריל השנה לשנת 1990/91.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה לא התחילו לבנות?

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
הדבר הבא, טיפול פרטני במקרי מצוקה מיוחדים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — — אם יש 40,000, למה יש רק 1,600?

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
כל אחד יכול לשאול איזה שאלות שהוא רוצה.

היו"ר ש' דיין:
השר ביקש שלא להפריע לו והוא לא מוכן לקבל כעת שאלות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היו"ר ש' דיין:
חבר הכנסת חיים אורון, השר מבקש להשיב כעת ולא לקבל שאלות. לא נסיים את הדיון היום.

קריאות:

אני רוצה להסביר במלים מספר את הפעולות שנעשו. אני רוצה להדגיש שאנחנו עוסקים בפתרון בעייתם של הזוגות הצעירים והעולים החדשים כאחד, בד בבד. מה הם הצעדים שנעשו? 8,500 דירות "עמידר" יוכשרו למגורים לאחר שיפוך עד סוף דצמבר 1990. מתוך המספר הזה — 1,950 דירות ישופצו עד סוף יולי. פרסמנו מודעות בכל העיתונים, הודענו שהדירות האלה עומדות לרשות זוגות צעירים ועולים חדשים, וקראנו להם להירשם.

מיכאל בריזהר (המערך):

יש הערכה מה הוא מספר הזוגות הצעירים?

היו"ר ש' דיין:

אתה צריך לבקש מהיושב-ראש רשות לשאול שאלה.

מיכאל בריזהר (המערך):

יש שאלות ענייניות.

היו"ר ש' דיין:

לכל שאלה צריך לקבל את אישור היושב-ראש, ואם השר רוצה להשיב — בבקשה.

מיכאל בריזהר (המערך):

אני מבקש רשות לשאול את שר הפנים, מה מספר הזוגות הצעירים — — —

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

שמעתי את השאלה. אנחנו צריכים בשנה הקרובה 88,000 דירות לעולים, 12,000 דירות לזוגות צעירים, בסך הכול 100,000 דירות. החל מחודש דצמבר השנה אנחנו זקוקים ל-7,000 דירות בכל חודש כדי להדביק את הפיגור וכדי לקלוט עלייה, שאנחנו מקווים שהיא תלך ותגבר. היום נמצאות בבנייה במדינת ישראל 7,000 יחידות דור.

אברהם שוחט (המערך):

בנייה ציבורית.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

כל אחד יעמוד כאן בתורו ויסביר מה שהוא רוצה. אני מדבר עכשיו על בנייה ציבורית.

נוסף על כך בונים בישראל מדי שנה 16,000 — 20,000 דירות בבנייה פרטית. זה ממילא משרת את הצרכים הרגילים של גידול אוכלוסייה וכן הלאה. איאפשר להתייחס למספר הזה כחלק מהפתרון הדרוש לנו.

אם נביא בחשבון שמשפצים 8,500 דירות, שהממשלה קיבלה החלטה להקים בתוכנית חירום 3,000 מבנים, והעבודות בחמישה אתרים מתוך שמונה התחילו הבוקר, לאחר שאתמול אישר זאת הקבינט לענייני עלייה; אם אני מביא בחשבון 7,000 יחידות בבנייה, 8,500 דירות בשיפוך ו-3,000 מבנים מוכנים, בשנה הבאה נצטרך כ-80,000 דירות. המצב הוא קשה, כי אנחנו יודעים שהבנייה הרגילה ממשכת אצלנו עד שנה-וחצי.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ברשות היושב-ראש, אני מבקש לשאול — — —

היו"ר ש' דיין:

אם יהיו כל כך הרבה שאלות, לא נאפשר לשר לסיים את דבריו. ייתכן מאוד שלאחר שהשר יסיים את דבריו לא יהיו כלל שאלות.

אורה נמיר (המערך):

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

היו"ר ש' דיין:

חברי הכנסת, ומהשמאל, אני מבקש לאפשר לשר לסיים.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני רוצה לשאול שאלה.

היו"ר ש' דיין:

אפשרתי לשאול שאלה. עכשיו בשום אופן לא. יש לנו היום דיון ארוך, ואנחנו צריכים לסיים.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

לפחות בדבר אחד אני שקט, מאחר שאת דירות "עמידר" משפצים, ונכנסו לעבוד על 3,000 הדירות; בעוד אתם צועקים פה — עובדים. אחרת הייתי מודאג. כל זמן שאתם פה צועקים — עכשיו עובדים. יש כאלה שצועקים, יש כאלה שעובדים.

קריאות:

— — —

היו"ר ש' דיין:

מה קורה כאן? חבר הכנסת רן כהן, חבר הכנסת אלי דיין. אני רוצה להבין מה קרה. אני מבקש שיהיה שקט.

קריאות:

— — —

מיכאל בריזר (המערך):

יש לכבד את חברי הכנסת.

היו"ר ש' דיין:

תכבד את השר.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

פרלמנט זה מקום לדיבורים.

היו"ר ש' דיין:

נכון. אמת. שאלו אותו יותר מדי שאלות ולא נותנים לו להשיב. גם זה לא סדר של פרלמנט.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר ש' דיין:

נכון. אפשרתי לשאול שאלות, אבל תנו לו להשיב. ריבוננו של עולם, מה קורה? ובעיקר כשאני רואה חברי כנסת מסתובבים אחד עם השני, מדברים, לא שומעים את דבריו, ורק רוצים לשאול שאלות. את זאת לא ארשה.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

תודה, אדוני היושב ראש.

היו"ר ש' דיין:

אגב, יש כורסאות נוחות מאוד, אתם יודעים איפה. מי שרוצה לרבר או לנח, ילך לשם. אבל תנו לנו לקיים דיון ממצה וחשוב זה. תודה. בבקשה, אדוני השר.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

הוריתי על טיפול פרטני במקרי מצוקה מיוחדים. רק חסרי לב יכולים להתנגד לעניין הזה. בין המפגנים יש אנשים שלא מצוקת הדיור היא הבעיה העיקרית שלהם. יש שם בעיות של מחלות, יש בעיות של סמים, יש בעיות הכי קשות שיכולות להיות. לכן ביקשתי להפעיל צוות ממשרדי. אם אצליח לחלץ עשר משפחות ממצוקתן, אני אראה בזה הישג. יש כאלה שרוצים את הכול. אי-אפשר. בדרך הזאת אפשר לפתור חלק מן הבעיות. גם אני יכול לקרוא את רשימת שמות הילדים

של המשפחות. ההבדל הוא שאני רוצה שהמשפחה הזו, עם אותם ילדים, תיכנס לדירה.

לכן, יהיה צוות אחד. יהיה צוות שני ויהיה צוות שלישי, ומי מחברי הכנסת שרוצה להצטרף, אני מזמין אותו להצטרף. לא לפעילות פוליטית אלא לסייע לי יחד עם ראשי הרשויות, שאתם אני עובד לתת קורת גג למשפחות האלה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
מה אתה אומר על ואדי-סאליב? מה אתה אומר על המשפחות הללו?

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

הוקמה ועדת שרים מיוחדת לטיפול בבעיות של העלייה, של קליטתה, בנושא התעסוקה, בנושא ההסברה. זה לא מספיק. צריך שכלי התקשורת שלנו יסבירו, שהטלוויזיה תיתן בכל יום פינה בת כמה דקות, שישדרו חדשות ברוסית, בספרדית, באמהרית, שפעם אחת בשבוע תהיה תוכנית ארוכה יותר, שתחנך ותסביר. מדובר כאנשים, שרבים מהם מנותקים כליל מן ההיסטוריה היהודית. אחרי ניתוק של למעלה משלושה דורות. צריך לחנך וללמד את תולדות ארץ-ישראל, תולדות עם ישראל, ההיסטוריה של עם ישראל. את כל זה צריך ללמד. כל כלי התקשורת צריכים להירתם לנושא הזה. זו משימה שהיא מעל ומעבר למה שאפשר להטיל על כתפיו של אדם אחד.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

האם אתם מפנים אותם להתיישב כשטחים הכבושים?

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

מינהל מקרקעי ישראל הועבר כדי שאפשר יהיה לתאם יותר, לרכז יותר, לקצר הליכים. נקבע נוהל פישוט הליכי בנייה. מדובר על אתרים גדולים יותר, על חלוקת האחריות והתכנון בין הגופים השונים. כל זה נועד למטרה אחת: לתת תשובה על הבעיות הקשות האלה.

היכן תתפרסם ההתיישבות של העולים? ראשית, איננו מפקיעים קרקע פרטית. חזרנו והודענו זאת. זה מופיע במפורש בהחלטת הממשלה. הכול מוקם ויוקם על קרקע המדינה. כמוכן, קבלנים שהם בעלי קרקע פרטית יכולים לבנות. איש לא מפריע להם. להיפך, אני רוצה לעודד אותם.

היכן תבוצע הפריסה? אני שומע כל הזמן את הקריאות. שאל חבר הכנסת מיעארי, האם ההתיישבות תהיה ביהודה ובשומרון. הממשלה החליטה ליישב את העולים בגליל, בתנופת התיישבות גדולה ביותר בגליל, בתנופת התיישבות גדולה ביותר בוואדי-עארה ולאורך "הקו הירוק" מעבר מזה, מה שהיה בתחומי ישראל עד 1967; לכל אורך "הקו הירוק".

גאולה כהן (התחיה):

גם ירושלים.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

עוד לא הגעתי. אני הולך מצפון לדרום. האמינו לי, אני מכיר את מפת הארץ. ואולי משהו שואל איפה בוואדי-עארה, ואולי זה מטריד משהו. אני מודיע לכם — וחזקה על כל חברי הכנסת שהם מכירים כל יישוב בארץ-ישראל: מקיבוץ בקראי דרך קציר למי-עמי, כל הרכס הזה, כדי שלא תהייה אי-בהירות, כל הרכס הזה ייושב בהתיישבות שבונים עכשיו לעולים. אני אומר זאת כדי שלא יהיו ספקות בדברים האלה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

שטח צבאי, לא?

חוברת ל"ד, ישיבה קצ"ז

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ס, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

היושע מצא (הליכוד):
אנחנו נשחרר אותו.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

הכוונה לבנות שם בנייה צמודת קרקע, מותאמת לנוף, משתלבת בצורה בלתי רגילה. כל מי שייסע בוואדי-עארה, במקום להסתכל אם אבנים נזרקות עליו בצדדים יראה את היישובים האלה ביום ואת אורותיהם כלילה.

בירושלים ולכל אורך "הקו הירוק", מה שהיה פעם "הקו הירוק", דרומה, בהשלמה של אותה תוכנית שהיתה לי הזכות להציג פעם, תוכנית הפרסה מאזור עדולם לאזור נחושה ושקף ושומרייה ולהב וזכרמים ומציר וחבל-יתיר — לכל אורך המקומות האלה, כל האזור הזה ייושב. ונוסף על כך, כמובן בנגב וכמובן במרכז הארץ.

זאת המפה שהצגתי בפני הנהלת משרדי עם כניסתי לתפקידי, וזאת המפה שעליה אנחנו עובדים עכשיו.

אני רוצה לסיים ולומר: המצב היום, כפי שהגדרתי, הוא מצב קשה, מצב חירום, וצריך לרכו מאמץ עליון של הכול, מימין ומשמאל, כדי לתת פתרונות, ויש פתרונות. אבל צריך להתאחד, צריך להתאחד סביב תקווה וסביב חזון. סביב זה צריך להתרכז.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ש' דיין:

שאלתם שאלות. השר השיב. מי שישב פה מתחילת הדיון, ייתכן שהיה מונע מעצמו את הצורך לשאול שאלות.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שאלה קצרה.

היו"ר ש' דיין:

תפנה לשר באופן פרטי והוא ישיב לך. שר הביטחון, בבקשה.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הקשבתי בעניין רב לדברי חברי הכנסת מוחמד מיעארי ועבד-אלוהב ודאוושה. היה לי הרושם שלא שמעתי בדבריהם דאגה כלשהי לשלום ולביטחונם של אזרחי מדינת ישראל היושבים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. כאזרחי מדינת ישראל. כחברי כנסת ישראל, הייתי מצפה שידאגו לשלום אזרחי מדינת ישראל בכל מקום שהוא: הייתי מצפה כי ירכו על כל צעד שננקט על-ידי ממשלת ישראל, שמטרתו להבטיח את שלום וביטחונם של אזרחי מדינת ישראל.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אבל זאת לא מדינת ישראל. אלה שטחים כבושים, זאת לא מדינת ישראל.

מיכאל איתן (הליכוד):
אבל הם אזרחי מדינת ישראל.

אליקים העצני (התחיה):

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת העצני, אני קורא אותך לסדר. שר הביטחון יכול להשיב על כל שאלה ועל כל עניין. אני מבקש ממך שלא לקחת את התפקיד הזה.

שר הביטחון מ' ארנס:

חברי הכנסת מיעארי ודאוושה דואגים, כנראה, אך ורק לשלום של התושבים הערבים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. ברצוני להזכיר להם דבר שאני חושב שהיה צריך להיות ידוע להם: התושבים הערבים ביהודה ובשומרון אינם חוששים מאזרחי מדינת ישראל הגרים בשטחים האלה. הם חיים בפחד, זה נכון, הם חיים בפחד מטרור — מטרור של ארגוני אש"ף, טרור אשר קוטל יום יום תושבים ערבים בשטחים האלה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
האם זה רציני? זה באמת לא רציני.

שר הביטחון מ' ארנס:

הייתי מציע לחברי הכנסת מיעארי ודאוושה — — —

אליקים העצני (התחיה):

— — —

היו"ר ש' דיין:

חבר הכנסת העצני, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה. אם אקרא אותך לסדר בפעם השלישית, תצטרך לצאת מהאולם. לא תוכל להשתתף בדיון. קראתי אותך לסדר כבר פעמיים. אבקש ממך להתאזר בסבלנות, לשמוע את דברי השר בנחת רוח. דברי חכמים בנחת נשמעים.

שר הביטחון מ' ארנס:

הייתי מציע לחברי הכנסת מיעארי ודאוושה שלא לדבר עם אנשי אש"ף, אבל לדבר עם תושבים ערבים ביהודה ובשומרון. אז היו לומדים ממה חוששים תושבים אלה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני מדבר עם אלה ועם אלה, ככוד השר.

היו"ר ש' דיין:

מצב זה בלתי אפשרי. אינכם מאפשרים לשר לדבר. זה לא הוגן. תאפשרו לשר הביטחון להשיב.

שר הביטחון מ' ארנס:

אדוני היושב-ראש, ממשלת ישראל מחויבת להגן על זכותם של אזרחיה, יהודים וערבים כאחד, לחיות בבטחה בכל מקום ברחבי ארץ-ישראל.

אחריות זו מחייבת אותי, כשר הביטחון, לעשות כמיטב יכולתי כדי להבטיח את ביטחונם של תושבי יהודה, שומרון ובחבל-עזה מפני הניסיונות לפגוע בהם וברכושם.

מיד עם כניסתי לתפקיד הוריתי על שורת צעדים ראשוניים, שנועדו להביא ליתר ביטחון לתושבי האזורים האלה. כמסגרת צעדים אלה הוריתי על הקמת משמר אזרחי ככמה יישובים ביהודה ובשומרון. הכוונה היא להוציא צו אשר יקבע, כי באותם יישובים ביהודה ובשומרון שבהם קיימת נקודת משטרה, יוקם משמר אזרחי. מדובר במעלה-אדומים, באריאל, בקריית-ארבע, בגבעת-זאב וכמעלה-אפרים.

ההחלטה להקים משמר אזרחי ביישובים ביהודה ובשומרון תאפשר לתושבים באותם יישובים להשתתף בשמירה על מקומות מגוריהם. כשם שתושבי ירושלים, תל-אביב, חיפה וכל מקום אחר בישראל יכולים להתגורר למשמר האזרחי, יוכלו לעשות כן גם תושבים ביהודה ובשומרון.

המשטרה היא שתפקח על פעולת המשמר האזרחי ותארגן אותו. התושבים יסייעו למשטרה במשימות השוטפות המוטלות עליה. כל פעולה של המשמר האזרחי באותם

— הצעת סיעת התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

שנולד היום במערכת האוהלים בכתים, מכרך אני את העולים החדשים ומאחל להם קליטה מהירה ונעימה.

בד בכר אנו דורשים מהממשלה הקמת ועדת חקירה ממלכתית, שתבדוק את מחדלי הבנייה, שתבדוק מה הביא להגדלת הפערים החברתיים במדינה, שתבדוק מדוע הונחו השכבות החלשות והגיעו למצב שבו נאלצו לעבור לגור באוהלים, שתבדוק מדוע הגענו למצב שהביא להגדלת המתחים בין העולים החדשים לבין מחוסרי הדיוור, שלא באשמת העולים.

לפני שעה שבתי מבקור בשכונות אוהלים בכתים ובגסי-כהן, שם השתתפו אתי בבקור חברי הכנסת עמיר פרץ ושמעון שטרית. אמש ביקרנו בשכונת אוהלים באשדוד. לצערי הרב, כל יושבי האוהלים הם תושבי שכונות מצוקה, דור שני ושלישי של תושבי המעברות משנות ה-50.

מדוע הגענו למצב נורא ומסוכן זה? האם העולים החדשים אשמים במצב? לא ולא. אני זוכר תקופה אחרת, לפני 1977, לפני שהליכוד עלה לשלטון, לפני שדוד לוי מונה לשר השיכון. בעבר זכה בדיוור דווקא מי שהיה האיש החלש, בעבר לא היתה המשכנתה צמודה, בעבר דאגה המדינה קודם-כול לחלש. אביא דוגמה אישית: אני בן למשפחה של 11 נפשות. התחתנתי עם אשה שגרה בשכונה.

דן תיכון (הליכוד):
מאין אתה לוקח את הדברים האלה?

אליהו בן-מנחם (המערך):

אני לוקח אותם מניסיוני האישי. ברשותך, חבר הכנסת דן תיכון, אני נישאתי ב-1969 והיו לי 1,492 נקודות — הניקוד היה גבוה מאוד. בין הראשונים שזכו הייתי אני. מי שהיה חלש יותר, זכה ראשון. אז קיבלתי משכנתה בשיעור 80% מערך הדירה, משכנתה לא צמודה. התשלום האחרון ששילמתי כהחזר המשכנתה היה 6 אגורות. הווי אומר, אז נתנה המדינה ביטחון דווקא לחלשים. שכבות הביניים והחזקים לא קיבלו משכנתאות שנועדו לחלשים. לצערי, מה שקורה היום הוא ההיפך.

מה קרה מאז 1977? שר השיכון דוד לוי, שהגיע מבית-שאן, אדם בעל משפחה ברוכה ילדים, שתפקידו היה לדאוג לשכבות החלשות, קודם-כול סלל אוטוסטרדות בשטחים, ביהודה ובשומרון, אוטוסטרדות שאיש לא נוסע בהן, אבל מטוסי סילון יכולים לנחות עליהן. הוא בנה יישובים והתנחלויות, שאיש לא גר שם, ויש יישובים ש-50 מהם עדיין ריקים. כל זה מתוך פוליטיקה פנימית, והשר שרון מדבר על פוליטיקה ואומר שהוא לא מחפש פוליטיקה כאן. הם הראשונים שעוסקים רק בנושאים פוליטיים.

השר דוד לוי בנה התנחלויות; הוא שכח את האוכלוסיות שהעלו אותו לשלטון, ואלה שחוזרים היום לאוהלים, אלה האנשים שהצביעו לליכוד. לכו ותבדקו את זה. אלו הן אותן שכבות חלשות. אותן הוא שכח: ברח מהן. ממנו הן קיבלו רק מלים ומלים, ודמגוגיה עם פרויקט "שיקום השכונות", שגם עליו יש הרכה מה לומר.

אלפי דירות של "עמידר" סגורות, והשר אריק שרון אמר על כך דברים לפני דקות מספר. מדוע הגענו למצב שאלפי דירות של "עמידר" סגורות? הרי הדירות האלה נועדו לשכבות החלשות במדינת ישראל. מה, הוא רצה לשמור רזרבות? מה זה, בנק הדם? בשביל מי לשמור את הרזרבות האלה? רוב הדירות האלה הן בשכונות מצוקה, דירות סגורות שאיש לא

מקומות תתבצע באחריות מלאה של המשרה, והיא תיעשה בליווי משטח צמוד, כמו בפעולות המשמר האזרחי בשטח מדינת ישראל. המשמר האזרחי יוכל לפעול רק במסגרת תחום השיפוט של היישוב, ויאסר עליו לפעול מחוץ לגבולות אלה.

המשמר האזרחי שיוקם ביהודה ובשומרון, מכוח הצו יהיה אם כן דומה במתכונתו ובסמכויותיו למשמר האזרחי הפועל בתחומי מדינת ישראל מכוח פקודת המשטרה.

אדוני היושב-ראש, אזרח ישראלי המתגורר באריאל זכאי לחיות בביטחון כמו כל תושב אחר בישראל. ילדי מעלה-אדומים ראויים לחיות בביטחון כמו כל ילד אחר ברחבי ארץ-ישראל. אם תושבי יישוב חפצים בהקמת משמר אזרחי כדי לחזק את תחושת הביטחון של ילדיהם ומשפחותיהם, הם זכאים לעשות כן בכל מקום ברחבי ארץ-ישראל.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
גם השכנים שלהם?

שר הביטחון מ' ארנס:

הניסיון להטיל דופי בציבור שלם של תושבים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה הוא פסול מכול וכול. אם יש מקרים חריגים של נטילת החוק לירידים, הם ראויים לכל גינוי. יש לטפל בהם במלוא החומרה.

עבדאללה בראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
החריג הוא הנורמה.

שר הביטחון מ' ארנס:

עבריינים יש להעמיד לדין ולהעניש. אולם היום, כאן, בכנסת, אנחנו עדים לניסיון פסול להשמיץ ציבור שלם בגין מעשיהם החריגים של יחידים.

מאחורי הניסיון מצד חברים בבית הזה להטיל בוז בכל אזרחי ישראל המתגוררים ביהודה, בשומרון ובעזה מסתתרת מגמה פוליטית ברורה של שלילת זכותם של יהודים לחיות באזורים אלה.

חברי הכנסת משמאל מביעים כאן היום אי-אמון לא רק בממשלה, ולא רק בזכותם של אזרחי ישראל להקים משמר אזרחי, הם מביעים אי-אמון בזכותם של אזרחי ישראל להקים את משפחותיהם ביהודה ובשומרון.

ממשלת ישראל מחויבת להגן על זכותם של יהודים וערבים לחיות בטוחה בכל מקום בארץ-ישראל. לנוכח מחויבות זו אני, כשר הביטחון, אעשה כמיטב יכולתי כדי להבטיח את ביטחונם של תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה ולהשיב את השקט והרגיעה לאזורים אלה.

ההצלחה במשימה זו היא שתקרב אותנו לקראת יחסי שלום עם האוכלוסייה הערבית ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה יודע שהתנחלויות ושלום לא הולכים יחד.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה, אדוני השר. כעת, רבותי חברי הכנסת, אנו פותחים בדיון. הוקצתה שעה אחת לדיון, ואבקש מכל חברי הכנסת שיעלו לנאום לעמוד במסכת הזמן. רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת אליהו בן-מנחם. בבקשה.

אליהו בן-מנחם (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשם תושבי האוהלים והזוגות הצעירים מחוסרי דיוור ובשם ילד האוהלים הראשון,

חוכרת ל"ד, ישיבה קצ"ז

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מי שחושב שאפשר לקלוט עלייה, מאפס עולים עד ל-150,000 עולים בשנה, על-ידי הפעלת "סוויץ", טועה, מטעה, טיפש ומטופש.

עד היום, אדוני היושב-ראש, נקלטו כ-60,000 עולים בארץ בלי שהדבר גרם לזעזועי-יתר. בהחלט יש זעזוע, אבל בלי שהדבר גרם לזעזועי יתר, והיום אנחנו עומדים בפני אותו אתגר — לבוא ולקלוט 150,000 עולים.

אני מבקש לומר, שכדאי לבחון את משרד השיכון בחקופה שקדמה למשרד השיכון שמתנהל היום, בממשלה אחת, לפי אמת מידה אחת ויחידה — יש לשפוט אותה מנהיגות שהיתה במשרד השיכון — והיא, כיצד הפעילו ובאילו יעילות הפעילו אותם כלים שעמדו לרשות המשרד. אי-אפשר לתת בידי הגופים המבצעים כלים מועטים על-מנת שיעשו הרכה, ולהיפך. ונבחן זאת.

מה היה תקציב המדינה באותה תקופה? בשלוש השנים האחרונות, באותן ממשלות שהיו ממשלת אחדות לאומית, עמדו על כך שאפשר יהיה לבנות 2,500 דירות בלבד בבנייה ציבורית. בשנה האחרונה הפעיל משרד השיכון באותו תקציב בנייה של 5,000 יחידות דיוור.

במאבק על תקציב המדינה בשנה זו טענו אנשים בכותרות, כי לוי חטף הצבעה, כי הפעיל סחטנות. כל זאת בשביל מה? בשביל הגדלת הבנייה לעולים.

יותר מכך, באוגוסט 1989 היו התרעות על עלייה, אבל איש לא התייחס אליהן ברצינות, גם לא בממשלה. באוקטובר 1989 הביא השר דוד לוי הצעה בפני הממשלה לבנות 30,000 יחידות דיוור, והתחילו בדיחות בכל הארץ, כאשר המנצחים על בדיחות אלה היו האדונים פרס וביילין. אני מוכרח לציין, כדי להיות הוגן עם העובדות, שגם שר השיכון והיום לא הצביע בעד הצעת לוי באותה עת.

והנה, ניתן לבדוק ראינות עיתונאיים, גם של מנכ"ל משרד השיכון, שביקש להתריע וקבע במפורש: אני לא רוצה לעורר פניקה, כי פניקה עלולה לגרום לכך שמחירי הדירות יעלו וכתוצאה מכך תהיה מצוקת דיוור בטרם עת. כן, חבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

רציתי להסב את תשומת לבך. בדקתי את מכתב ההתפטרות של השר שרון, ואין בו שום סיבה — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

אניני בא להתווכח עם השר שרון מעל כמה זאת. אני רק רוצה לדבר על עובדות. גם באותו מאבק על תקציב המדינה, כאשר היתה הסתייגות של חבר הכנסת שמאי על 200 מיליון, אני מוכרח לציין שאנשי ר"צ הצביעו בעד ההסתייגות, בעוד אנשי מפ"ם ואנשי הרשימות הערביות הצביעו נגדה.

יעקב שמאי (הליכוד):

ואנשי המערך.

ראובן ריבלין (הליכוד):

מובן שאנשי המערך הצביעו נגדה, כי התוכנית כולה והדרישה כולה — — —

רן תיכון (הליכוד):

הם אמרו: גנבים בלילה.

גר כהן. מדוע הוא לא העביר אותן לשכבות החלשות? מדוע מתגוררות ארבע משפחות בשטח של 60 מטרים רבועים והילדים ישנים במרפסת ועלולים ליפול מהקומה הרביעית? לכל זה אחראי שר השיכון, שהיום הוא שר החרץ. מדוע הוא לא חשב על השכבות האלה? מדוע לא נבנו שיכונים לזוגות צעירים?

מדוע הגענו למצב ש-600,000 אזרחים במדינת ישראל חיים מתחת לקו העוני? מדוע כל ילד רביעי במדינת ישראל חי מתחת לקו העוני? הרי בעתיד ילדים אלה לא ישרתו בצה"ל בגלל רמת השכלה נמוכה, ונצטרך לייבא חיילים. לא רק פועלים, מחוץ לארץ.

לא ייתכן כי מדי שנה ירדו כ-20,000 צעירים עד גיל 35 ממדינת ישראל. אותם צעירים חשובים לנו בדיוק כפי שהעולים חשובים למדינת ישראל. לא ייתכן כדבר הזה, שצעירים ששירתו בצבא, שנותנים מיטב שנותיהם בשירות מילואים ובאזרחות טובה, עומדים היום בפני שוקת שבורה ואינם יכולים לממן קורת גג לעצמם, לא כתנאי השכרה, מאחר שהמחירים האמירו במאות אחוזים, ומובן שרחוקים הם מלחשוב על קניית דירה כתנאי משכנתה נוראים שמשרד השיכון נותן להם.

יש למנוע מיידית את הגדלת הפערים בין השכבות החלשות לבין העולים. אלה מתחים מיותרים, שלא באשמת העולים. על הממשלה להחליט כיצד לבלום אותם על-ידי מדיניות נכונה. אני מציע לממשלה, כשלב ראשון, להקפיא את שכר הדירה מיום 31 בדצמבר 1989, כי מה שקורה היום הוא, ששום זוג צעיר לא יכול לשכור דירה. בעלי הבתים מוציאים את הזוגות הצעירים מהדירות כדי להשכיר את הדירות לעולים החדשים.

צריך להשוות תנאי הזוגות הצעירים ומשוחחרי צה"ל לתנאי העולים. יש לחזור לתוכנית המשכנתאות הלא-צמודות, כפי שהיה בעבר. חייבים לחזק את החלשים, כי זו פצצת זמן. אם בעבר יכולה היתה המדינה לעשות זאת, גם היום נוכל לעשות זאת.

על הממשלה לדאוג לכך ש-10% מהבנייה שאושרה לעולים חיתן כתנאים שווים לזוגות צעירים, לחיילים משוחררים ולתושבי שכונות מצוקה.

על הממשלה לבנות יחידות דיוור להשכרה מוגנת, וכך יוכלו אותם זוגות צעירים שנשארו ללא קורת גג לממן בכבוד שכר דירה. אין לי ספק, שהממשלה לא רק שלא תפסיד מכך אלא תרוויח.

נוסף על כך אני דורש שוב הקמת ועדת חקירה, שתבדוק את כל המחדלים בתחום הבנייה.

במצב קטסטרופלי זה נטלתם את מעט הכבוד העצמי שעוד נותר לאדם, כאשר אתם נוטלים ממנו את יכולתו לדאוג לעצמו לדיוור.

יחד עם יושבי האוהלים, אני וחברי החלטנו להצביע היום אי-אמון בממשלה.

הי"ר ש' דיין:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רובי ריבלין, ואחריו — לחבר הכנסת הרב יוסף עוזן, ואם הוא לא יהיה נוכח — לחבר הכנסת יגאל ביבי, ואם הוא לא יהיה — לחברת הכנסת אורה נמיר.

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

ראובן ריבלין (הליכוד):
כבר ציטטת.

— — — והדרישה כולה לקבוע, שמשרד השיכון וכל להתחיל רק ב-3,000 התחלות בנייה היתה דרישתו של שר האוצר דאז שמעון פרס. ואם הצבעת האי-אמון היום של אנשי מפ"ם, אנשי ר"צ ושאר המפלגות היא נגד ממשלתו של פרס, הייתי מצביע אי-אמון.

אבל יש, רבותי, מצוקה, שכאשר במשך כל ימות השנה — — — שבת ויום (המערך):

ראובן ריבלין (הליכוד):

חבר הכנסת וייס, זמני מוגבל, אינני שר. חשע דקות עומדות לרשותי. אנא, תן לי למצות את הזמן, מה עוד שאתה אינך היושבי-ראש, ואז הוא לא יקבל אפילו יותר משתיים-שלוש דקות יתר.

שבת וייס (המערך):

אתה לא מוגבל, חלילה. אין חבר כנסת מוגבל.

ראובן ריבלין (הליכוד):

מוגבל בזמן.

היו"ר ש' דיין:

היו לו תשע דקות וכעת יש לו רק ארבע דקות.

ראובן ריבלין (הליכוד):

רבותי, מה אמרה תוכנית פרס? תוכנית פרס אמרה: יש ליישב את העולים במרכז הארץ. כיצד ניתן ליישב את העולים במרכז הארץ? עליידי העמדת קרקע במרכז הארץ לרשות משרד השיכון. קרקע לא הועמדה עד אשר הוקמה הממשלה הזאת, וכך לא יכול היה משרד השיכון לבצע אותה תוכנית שעליה דיבר פרס, שיכון העולים במרכז הארץ, כאשר הוא לא מקצה לה קרקע על-מנת שיבנו. לפריפריה — לא היה אפשר יותר משליש, וכך נמצאו במצוקה, שבה הממשלה לא ידעה מה היא התוכנית שהיא מצביעה עליה. ואם הצבעת האי-אמון היא נגד ממשלה בשיתוף שמעון פרס כשר האוצר, שעיצבה את כל אותה שערורייה הנקראת היום "שערוריית הקליטה" — הרי אני מצביע כערד האי-אמון.

אבל יש לנו נושא, שכל ימות השנה הוא גורם מצוקה ועול כבר על החברה — בעיית מצוקת הדיור. רבותי, אני מזהיר, כאשר מצוקת הדיור סמוכה לבעיית העלייה, אנחנו מדברים, חלילה, על אסון שיכול לבוא על ראשינו. לא ייתכן שנחיה במצוקה כזאת, או נהיה עדים למצוקה כזאת, הוועקת לשמים.

אינני בטוח שהפיקות על שכר הדירה הוא זה שיביא ישועה, וזאת מהטעם הפשוט, שיתכן שהפיקות על שכר דירה יביא אנשים לידי כך שיבקשו שלא להשכיר את דירותיהם.

יותר מכך. אני מוכרח לומר, שכיום יש כ-20,000 זוגות צעירים, ויש אומרים 28,000 זוגות צעירים — אבל יש למעלה מ-10,000 זוגות שאינם יכולים לממש את זכאותם במשרד השיכון, כי מימוש זכאותם אינו מאפשר להם לרכוש דירה, והם עומדים במצוקה איומה כבר שנים, משום שכאשר במשך שנים קבעה ממשלת ישראל, שהתקציב הניתן הוא לכניית 2,500 יחידות דיור בכנייה ציבורית, ממילא ברור שככל שנה 10,000 זוגות צעירים נכנסים למערכת המצוקה. לאן נגיע?

אני מזהיר את משרד השיכון ואת שר השיכון, שכאשר

הוא מדבר על פתרון בעיות פרטניות, ואין כל ספק שכל משפחה היא עולם ומלואו וכל בעיה כואבת למי שרואה אותה — עם זאת, טיפול בבעיות פרטניות יביא עשרות אלפים לפארקים ולגנים, גם אלה שיכולים להישאר באותן דירות שהיום, במצוקה רבה, הם מחזיקים בהן.

אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת רן כהן, שאם אתה רוצה לטפל בבעיה ברצינות, דע לך שפתרון דיור ל-10,000 משפחות במצוקה עולה למדינת ישראל ולממשלת ישראל 600 מיליון דולר. 600 מיליון דולר הם מיליארד ו-300,000 שקלים. לא יכולים לתת 200 מיליון דולר באותם תנאים של עלייה, חבר הכנסת ביבי.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):
לא צריך כסף לשיכונים.

ראובן ריבלין (הליכוד):

לא צריך כסף לשיכונים. אני רק אומר לך, שאם אתה לוקח דירה שעולה 60,000 דולר ואתה מכפיל אותה ב-10,000 מצוקאים, אין כל ספק שאתה מדבר על 600 מיליון דולר. צריכים לדעת זאת, וכל עם ישראל צריך לדעת זאת. אם תקציב משרד השיכון בימים רגילים הוא 200 מיליון, והוא תקציב שהמערך והליכוד הצביעו עליו בממשלות האחדות האחרונות, יבואו וידעו שמצוקת הדיור נופלת על כולנו. נבוא ונדע שמדובר פה עוד ב-600 מיליון דולר. שהם מיליארד ו-300,000 שקלים, שאותם אנחנו צריכים למצוא על-מנת לייצר אותם לפתרון מיידי של מצוקת הדיור של זוגות צעירים בני הארץ הזאת.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

דע לך, שאי-שיכונם של 10,000 יעלה 6 מיליארדי דולרים בכתי-סוהר — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

אין לי ויכוח אתך. רק כאשר באים ומדברים על סדרי עדיפויות, כאשר באים ומדברים על התחלואות, כאשר מדברים על "כור" וכאשר לא מדברים על הקיבוצים, כי הפסקנו לדבר על כך, צריך לזכור זאת, עם ישראל צריך לדעת זאת, אין פה פתרון של בעיה פרטנית. כדי לפתור את בעיית מצוקת הדיור של זוגות צעירים שאינם יכולים לממש את זכותם למשכנה, מדינת ישראל נדרשת בכל שנה לתקציב מיוחד של 600 מיליון דולר. אם התפוצות ונתנות לנו היום, ארוני שר הקליטה, 400 מיליון דולר לצורך העלייה, צא ולמד מהי המצוקה ומהו הצורך של מדינת ישראל וממשלת ישראל כדי לפתור את בעייתם. צריך לדעת. כשנדע את העובדות, ואז נקבע את סדרי העדיפויות, אולי גם נוכל לפתור את הבעיה. תודה רבה.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת הרב יוסף עזון, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל ביבי.

יוסף עזון (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

כבוד היושבי-ראש, חברי הכנסת, בעיית הדיור בישראל היא נושא שבגיניו אפשר להגיש הצעת אי-אמון מדי שבוע, למעשה כל יום. לכן איני מבין מדוע דווקא עתה, כחודש ימים לאחר הקמת הממשלה, מוגשת הצעת אי-אמון בנושא זה. ואולי האופוזיציה רוצה במיוחד למצוא חן בעיני האזרחים, שלצערו גרים עתה באוהלים, מחוסר דיור.

חברי הכנסת, אי-אפשר להתעלם מן הסיבות האמיתיות שהביאו למצוקת הדיור בישראל. אני משוכנע ששום ממשלה

חוכרת ל"ד, ישיבה קצ"ז

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה: מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

שאמרתי בראשית דברי, בעיות דיוור היו במדינת ישראל מאז ומתמיד. וגם לאחר שהממשלה תצליח, בעזרת השם, לפתור את מצוקת הדיוור של הגל הזה, לא יפתרו כל הבעיות החברתיות בנושא.

הממשלה עושה מאמצים כבירים כדי לזרז חוקי תכנון ובנייה. גם חוק זה עבר בקריאה ראשונה פה בבית הזה לא מכבר. שר הבינוי והשיכון עושה מאמצים כבירים בכיוונים שונים כדי להביא לפתרון מהיר של בעיית הדיוור. ברם, כל הפתרונות האלה דורשים זמן מינימלי כדי להביא לביצועם המושלם, ובכך לתת מענה על בעיות הדיוור.

חברי הכנסת, הנושא השני הוא הקמת יחידות של משמר אזרחי ביהודה ובשומרון. רוצה אני לשאול אתכם: האם אזרחי ישראל ביהודה ובשומרון אינם זכאים להגן על עצמם מפני התקפות מחבלים? האם יחידות המשמר האזרחי יבואו במקום צה"ל, השומר על הסדר ביהודה ובשומרון? ייתכן שהקמת היחידות תכל במקצת על צה"ל, בכך שביטחון הפנים של היישובים יופקד בידי יחידות המשמר האזרחי. שר הביטחון לא הכריז על הקמת יחידות שיבואו במקום הצבא. ומה מקום יש להצעת האי-אמון?

אשר על כן, אני מבקש ממגישי הצעות האי-אמון להתאזר בסבלנות, לא לזמן רב, ובעזרת השם הממשלה תצליח לפתור — אומנם לא את כל הבעיות, אבל בוודאי חלק ניכר מהן. ככל אופן, הנכונות להתמודד עם בעיות חברתיות קשות אלה קיימת ומתממשת בחריצות ובעקביות. אומנם צריך להגיע ליותר יעילות, ואז נצליח להתמודד בצורה מאוד חשובה עם הבעיה החברתית הקשה הזאת. לצערי, הנחמה של הושע שניבא על "עד אושיבך באהלים כימי מועד" מתממשת לגנר עינינו, אבל בצורה לא כל כך חיובית. ואנו מקווים שאכן נזכה לכך.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה לסגן שר האוצר.

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (מס' 18), התש"ן—1990, שהחזירה ועדת הכלכלה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר ש' דיין:

תודה רבה.

היו"ר ש' דיין:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע כי הונחה היום על שולחן הכנסת:

ד. הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה

בשל: 1. בעיית הדיוור בישראל; 2. תוכניתו של שר הביטחון להקים יחידות

של משמר אזרחי ביהודה ושומרון

כלל באולם המליאה. ייתכן שהוא יצא לשחות משהו. אולי אפשר לבקש שהוא יבוא לשמוע את הדיון?

היו"ר ש' דיין:

את צודקת. אשלח להודיע לו.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

ממש חבל שהוא לא נמצא.

היו"ר ש' דיין:

אגב, השר שמע אותך גם בוועדה, בוועדת הפנים.

לא יכולה היתה לתת פתרונות מידיים לבעיית הדיוור. גם לו היו הסיבות שהגישו הצעת אי-אמון בממשלה, הן לא היו מוצאות לבעיה פתרון מידי.

ומה הן הסיבות שהביאו לכך? קודם כול, בעלי הבתים העלו את שכר הדירה כתוצאה מהביקוש הרב עקב העלייה הברוכה מברית-המועצות. הממשלה הגיבה מייד בשני צעדים חשובים ודי יעילים כדי להוריד את שכר הדירה: א. לא זומן אישורו חוק הפוטס את בעלי-הבתים מתשלום מס על הכנסה עד לגובה מסוים, של 2,600 שקלים. עלי-די זה מקווה הממשלה שבעלי הבתים יזיילו את מחירי השכירות; ב. משרד הקליטה אינו נותן לעולים החדשים סכומי כסף לתשלום מראש לשנה של דמי שכירות, אלא לשלושה חודשים כלבד. שני צעדים אלה יש בהם כדי לבלום, ולו במידה מתונה, את העלאת דמי השכירות. וכך הזוגות הצעירים לא יידרשו לשלם דמי שכירות גבוהים במיוחד, גם לא דמי שכירות לשנה מראש. בכך נמנע מבעלי הדירות את הפיתוי לבקש שכר דירה לשנה מראש.

חברי הכנסת, אני חש את כאבם ואת צערם העמוק של מחוסרי הדיוור. אולם בואו ניתן את הדעת, היכן מתמקדת הבעיה האמיתית הקשה הזאת? וזאת מצוקה אמיתית. מתוך המתפרסם בעיתונים ועד כמה שידוע לי, הוקמו שכונות אוהלים בחולון, בראשון-לציון, באשקלון, בפתח-תקווה, בירושלים, באשדוד, ואולי עוד במקום אחד או שני מקומות שלא הזכרתי. לא שמענו על הקמת אוהלים בקריית-שמונה, כערד, בצפת, בטבריה, באילת ועוד בעשרות ערי פיתוח. מכאן אנו למדים שבעיית הדיוור מתמקדת באזור מסוים, ואין כמעט ספק שבעיירות הפיתוח יש פתרונות דיוור הולמים לזוגות הצעירים. והרי שמענו לאחרונה שהוחלט על הקצאת 50% מהדירות העומדות לשיפוח מהיר. זה צעד מבורך שיש בו כדי לפתור בעיות מצוקה קשות ביותר. זה קרוב ל-4,000 פתרונות דיוור.

חברי הכנסת, כידוע, דירות אין בנויים מהיום למחר, וכפי

היו"ר ש' דיין: רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל ביבי.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

: כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מכובדי שר הקליטה, חבל ששר השיכון איננו כאן.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, זה באמת לא מקובל שבדיון על הצעת אי-אמון, שרובה מוקדש לנושא הדיוור, שר השיכון איננו נוכח

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקרמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):
לא שמע אותי.

שהמדינה תקבל כסף — כבר היתה לי שכונה שלמה, שנבנית על-ידי אנשים בלי שהמדינה השקיעה.

אביא לכם דוגמה: 50,000 מגרשים שמוציאים במודל כזה, מי שיש לו הרבה כסף ישלם 50,000 דולר, יבנה ויליה בחצי מגרש. למה לא? למה שאדם במדינת ישראל לא יוכל לבנות בית לבד? מי שיש לו פחות כסף, על אותו חצי דונם ישלם 25,000 דולר בדו-משפחתי. כל שניים יבנו בית דו-משפחתי. מי שאין לו 25,000 דולר — כל ארבעה יבנו כ-15,000 דולר עבור הקרקע. המדינה תמיד תקבל 50,000 דולר על חצי דונם.

אני מעריך, שבתוך שבועיים יירשמו 50,000, 60,000 אנשים לבנות את ביתם, והם יתחייבו למכור את הדירה שלהם בתוך שנה. מספיק שהמדינה תוציא 50,000 יחידות כאלה — בתוך חודש-חודשיים זה ייגמר במהירות עצומה, וכבר מחיר הדירות ירד כ-30% — כ-40%, כי יש לך כבר במלאי 70,000 יחידות בכנייה, וכל אדם ירצה למכור את ביתו. וכל צריך משכנתאות כלל, כי אדם שכונה את ביתו לא חייב לעשות דלתות לכל החדרים, הוא לא חייב לעשות מטבח, הוא לא חייב לעשות את הלוקסוס, הוא יבנה לאט לאט, הוא ייהנה. מי שלא בנה בית לא יודע איזו הנאה היא לבנות בית. מי אמר שבחור צעיר צריך לשלם מבכה אחת 70,000 דולר, ולבנות את הבית? מה קרה? עד 120 אין זמן לשעבד אותו? ישקיע את 10,000 הדולר, הדולר, 20,000 הדולר. יש לו עוד — יבנה. מה בוער? אפשר לבנות יפה, לא צריך לבנות מהר.

בסך-הכול, עשיתי חשבון, 50,000 מגרשים כאלה כפול 50,000 דולר זה 2.5 מיליארדי דולר, שייתנו לעיריות להקים תשתית. 2.5 מיליארדים, זה פי-שלושה מהמענק של משרד הפנים, כמעט פי-ארבעה. 2.5 מיליארדים ייתנו לרשויות להקים תשתית, 2 מיליארדים ייתנו לקליטה לקלוט את העולים מבחינה רוחנית, לטפל בהם, להכשירם הכשרה מקצועית, ועוד 5 מיליארדים ייתנו לבנות ערים שבהן רוצים לסבסד את הקרקעות, ולא במחיר של 50,000 דולר. תאמינו לי, לא צריך כסף.

אני רק מדמיין לעצמי את השכונות הנוראות האלה שהעם הזה יבנה — בלוקים של 30 יחידות בכלוק, 100 ילדים בכניסה. כך אנחנו נהרוס את העם הזה. מספיק עם הבנייה הזאת. יש עודף שצריך להרוס, עשרות שכונות צריך היום להרוס. כך לא תהיה איכות חיים במדינה.

ולמה בא לי הרעיון הזה? אני נזכר תמיד במשפט שאמי, שתחיה, אומרת לי, כשאני שואל אותה תמיד: איך גידלת 11 ילדים? אנחנו עם חמישה ילדים בקושי מסתדרים היום. היא אומרת לי: אתה חושב שאני גידלתי אתכם לבד? החצר גידלה אתכם. היא גרה בבית עם חצר, אומנם רק שני חדרים היו לנו, אבל היתה לנו גינה וחצר ושיחקנו, נשמנו אוויר צח. היא אומרת לי: היום אתם יכולים לגדל ילדים בכלובים, בכתיסוזה? הילד שלך בקומה הרביעית, החמישית, חנוק שם בחורף. בקיץ — לא לצעוק, לא ללכת. כך יכולים לגדל ילדים?

אם אנחנו רוצים לבנות עם בריא — יש קרקעות במדינה. כל שבוע אני בא לבית הזה, אני נוסע 200 קילומטרים, אני עובר את המדינה בכל שבוע — מאות אלפי דונמים בבקעת-הירדן. אתה רואה את הרי הגליל השוממים. למה צריך לבנות את השכונות הצפופות האלה? מה קרה, מפה עד תל-אביב אי-אפשר לבנות ברווח, בנחת?

לכן, אני אומר, שיש מדיניות מסורבלת, חברות שרוצות להרוויה, שרוצות לייקר את הבתים. מדינת ישראל, לדעתי,

חברי הכנסת, כבוד השר, אני חושב שבבעיית הדירור היא הבעיה הקלה ביותר העומדת בפנינו בנושא קליטת העלייה. זו הבעיה הקלה ביותר, ואולי המהנה ביותר, כי זו בעיה של בניין, פיתוח שכונות חדשות. אבל צריכים לדעת שני דברים: מי עושה ומה עושים. ואם לא נגדיר בצורה הבהירה ביותר מי עושה ומה עושים, לא נעשה, אלא שוב נראה את המחזות המבישים שאנו רואים בימים אלה: מצד אחד בנייני פאר ויילות, ומצד שני אוהלים.

ובכן, מי עושים? אני אומנם יודע ששר השיכון היה אלוף בצה"ל, אבל כשיש לו למעלה משתי חטיבות של פקידים, 2,200 פקידים במשרד השיכון, אין לי ספק שהעשייה העיקרית במשרד הזה היא לטרפד זה את זה. שתי חטיבות של פקידים לא יכולות לבנות. להיפך, הם ישתקו כל יוזמה, הם יסבכו אותה.

בכלל, כשאני מבקר במשרד השיכון ורואה את המבנה, כמי שבא מעיר תיירות אני אומר: ממש מלון חמישה כוכבים. אם יש למעלה מ-2,000 פקידים, יש להם בוודאי 1,000 חדרים. ב-1,000 החדרים האלה אפשר היה לשכן לפחות 1,000 משפחות באופן זמני, במקום המעברות והאוהלים.

צריך לזכור, שבתקופה הקשה ביותר של עם ישראל לא היה משרד השיכון, אלא היתה מחלקה במשרד העבודה. פתאום צמחה אמבה גדולה, מסורבלת, וכך לא יבנו אתה.

מי כן יבנה? לדעתי, הממשלה, משרד השיכון, צריכים לקבוע רק מדיניות. וראשי הערים, אלה שיש להם מחלקות התכנון, אלה שיש להם ראייה כוללת, אלה שיודעים את מערכת החינוך, את המבנה, את ההתפתחות הכללית של המקום שלהם, הם צריכים להיות בראש אלה שדוחפים את נוסח הבנייה.

מה בוניס? אני חושב שהשיטה של בניית הבלוקים המכוונים אינה מתאימה למדינת ישראל. אני גר בגליל, 52% מאוכלוסי הגליל אינם נזקקים למשרד השיכון, אין להם בעיות דירור, הם לא לוקחים משכנתאות ולא משתעבדים לכל חייהם. למה יותר ממחצית מתושבי הגליל יכולים והחצי השני לא יכול?

אני לא מבין את כל השיטה. אני חושב שבתוך חודש-חודשיים, עם שכל טוב, אפשר יהיה לפתור את בעיית השיכון, להוזיל כ-40% את מחירי הדירות. מה הרעיון שלי? ולא צריך כסף של המדינה. זה נשמע כל כך פשוט, כל כך מזורז כשאני אומר את זה. ככל אופן אני אדם שבמשך 11 שנה בנה משהו.

השר לקליטת העלייה י"ח פרץ:

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני אומר כך: השיטה היא פשוטה. 50,000 חצאי דונמים יצאו לשוק, ואיפה הם יצאו? לא מינהל מקרקעי ישראל יקבע, לא משרד השיכון יקבע, אלא ראשי הערים. הם יודעים איפה יש להם בתי-ספר שהתרוקנו, או גני-ילדים פנויים, איפה יש להם תשתית מוכנה. אילו באו ושאלו אותי, איך אני הייתי פותר את הבעיה של טבריה, למשל, שאני מכיר אותה, הייתי אומר: יש לי בשכונה אחת בית-ספר שהתפנה, ריק, ויש שם גני-ילדים וטיפת-חלב. במקרה יש ליד זה 200 דונם של המינהל. בתוך שבוע ימים, אילו הוצאתי את 200 הדונמים האלה בכסף —

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי אמון לממשלה —

הראשונה תינתן להם השתתפות משמעותית של המדינה גם בשכר דירה, גם במקום עבודה, גם בסידור ילדיהם, גם בסידור חוליהם, וכתוצאה מכך יהיו פחות ופחות מענים לאוכלוסייה הישראלית, במיוחד הצעירה. מדוע לא יכול היה שר הבינוי והשיכון דאג להביא לשכר דירה מוגן, להביא דרך כלשהי של פיקוח על שכר הדירה של אותן דירות מוחזקות? הוא לא ידע? בן בית-שאן לא ידע שהזוגות הצעירים משוחררי צה"ל חסרי האמצעים לא מסוגלים להתמודד עם תנאי שוק פרוץ ופתוח?

על איזה פתרון, רבותי חברי הכנסת, אנחנו מדברים? לפני ימים אחדים שמעתי את ראש עיריית דימונה, שר הבינוי והשיכון פרס כאן פתרונות רבים, והלוואי שחלק מהם יתבצעו. בדימונה יש היום 850 דירות "עמידר" ריקות. היום קיים ביקוש בדימונה ל-180 אקדמאים, 180 משרות, כלומר ל-180 משפחות. משרד הבינוי והשיכון מתמקח, הוא מוכן לשפץ את פנים הדירות. ראש העיר אומר, ובצדק: אם יושפץ רק הפנים והחוץ יישאר ראוות כל כך, החזות של הדלות, של המצוקה, של חוסר התרבות, תרחיק כל אדם מלרצות לגור באותן דירות; ובצדק הוא מתמקח ואינו מוכן לעשות שליש, רבע, עשירית מאותה עבודה.

בבית-שאן מתנהל מאבק של עשרות שנים על תוספות בנייה. אם אנחנו מדברים על אותן תוכניות אדירות, אני בעד חזון ובעד תוכניות, בתנאי שהן תיושמה. השר שרון יודע, שבתפקידו כשר התעשייה והמסחר היו בינינו מעט מאוד ויכוחים, אם בכלל. היה חכונן גדול עם מגמה נהדרת בבית-שאן, כאשר הוקם שם מפעל התרופות של חכמי, שהיה צריך להיות הגדול במפעלי בית-שאן, ובכיתו נעצרה באמצע — שנים עומד מבנה ענק כאבן שאין לה הופכין באותה בית-שאן, בלי פרנסה, בלי עבודה, בלי שיכונים.

הייתי היום, רבותי חברי הכנסת, שעה קלה עם חברי חבר הכנסת יאיר צפן כיריד תעסוקה בבנייני-האומה. ראיתי שם שני מחזות: אחד שזמזם מאוד והשני עצוב. המחזה השמח היה של העולים החדשים. ראיתי הדלפקים והתקלות סביבם, ביניהם דלפק שהמונים צבאו עליו. ניגשתי, ולמולי שלט — "מאפייט אנג'ל". העובדים במאפייט עובדים עבודה פיסית קשה ומשחקים שר מינימום. דיברתי עם עולים הנמצאים שלושה חודשים בארץ. הלב מתרחב למשמע העברית השגורה בפה. אחד מהנרס, אחד אלקטרוני, צעירים, נהדרים. שאלתי אותם: מה אתם מחפשים במאפייט אנג'ל? אמרו לי: אנחנו לומדים באולפן ואחר הצהריים, בערב ובליילה יש לנו זמן, אנחנו רוצים לעבוד ולהשתכר. כשזוהי מהדלפק, אם ימינה, אם שמאלה, וראיתי את הדלפקים לבניין, לעבודות חרושת, ולטפסנים, פגשתי שם צעיר יוצא צה"ל, ועוד צעיר יוצא צה"ל, עם עיניים עצובות, עם חוסר אפשרות למצוא עבודה, עם רצון אדיר לעבוד, וזאת כאשר אני מקבלת בוועדת העבודה והרווחה — ויושבים כאן שני שרים הנוגעים בדבר — הודעה מהמוסד לביטוח לאומי, שאם כבר עשינו מעשה חיובי ביותר והענקנו מענקים לחיילים משוחררים המוכנים לעבוד בתעשייה, בבניין ובחקלאות, והנתונים מכיחים שמאות משוחררי צה"ל, בזכות המענק של 400 שקל נוסף על שכר המינימום, לא רק הלכו לעבוד אלא נשארו לעבוד בבניין — החליט האוצר, אדוני שר הבינוי והשיכון, שלא להאריך את תוקפן של אותן תקנות.

רבותי חברי הכנסת, מה קורה? ואני מגיעה לאותו מצב רוח שבו התחלתי, שאתה טענת על האווירה הקיימת המקשה את העבודה. אבל מה לעשות? היא רצה אחרינו. ממשלה שמדיניותה מעוותת כשבעות של מצוקת שיכון וזעקת

בתוך חודש ימים, עם היגיון, עם שכל, תוציא את 50,000 המגרשים, בתיאום עם ראשי הערים, וכבר מחיר הדירות יצנח. אין להביא בתים מיובאים, בשום אופן. אם יש 10,000 יחידות דיור, יגורו שלוש משפחות בדירה למשך שנה עד שיבנו את הבתים. אז נארח, נשים במשרדי ממשלה, נשים במחנות, נשים בבתי-מלון. מה קרה? יש לנו מדינה מפותחת, עם מרחבים כמה מוסדות ציבור הקימו עד היום במדינה שאין בהם פעילות? שנה אחת יהיה קשה וצפוף לעם ישראל, נארח בבתים משפחות לכמה חודשים. מה יקרה כאן? אבל, לתת לעם הזה לבנות את הבית שלו. זהו המסר, שכל העם הזה יבנה. מי שיש לו אח שהוא נגר, הוא יעזור לו; והשני חשמלאי ייתן לו עזרה. האדם יבוא הביתה אחרי שמונה שעות עבודה במשרד ויחפור את הכורות ויצבע את הבית. איזה עם בריא נכונה לנו, עם שבונה. 30, 50 קבלנים רוצים שיבנו את המדינה הזאת. אין טעם, בית, אם אתה לא בונה אותו — ולי יש בית בודד — אם אתה לא משפץ, אם אתה לא מפתח, אם אתה לא שם ערד בלוק, עוד אבן, אין לך ההנאה הזאת. אבל נותנים לך את הגיבנת הזאת של המשכנתה הנוראה, המסכנת הזאת, שממסכנת את האדם כל חייו, הוא מדוכא ואין לו חיים נורמליים.

אני רק רוצה להמחיש מהי משכנתה: אם אני, במקרה, בטעות, לקחתי משכנתה מסודרת לפני שבע שנים, לקחתי משכנתה של 300 שקלים, היום, אחרי ששילמתי שמונה שנים, אני חייב 30,000 שקל. 300 שקל לקחת, וכעת אתה חייב 30,000 שקל. מסכן הכחור הצעיר שאנחנו מסכנים אותו. לא צריך משכנתאות, לא צריך שבחור צעיר יהיו לו שלושה חדרים. הוא יכול להתחיל עם חדר, להגדיל אותו ולהרחיב אותו. זאת השיטה, וחייבים לעבור לשיטה הזאת. לא משכנתאות, לא התערבות של הממשלה. תן לבן-אדם אפשרות לבנות את הבית שלו.

הי"ר ש' דיין:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר.

אדוני השר, כדאי באמת לבחון את ההצעה החשובה והרצינית הזאת של חבר הכנסת ביבי.

השר לקליטת העלייה י"ח פריץ:

— — —

אורה נמיר (המעריך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, שר הבינוי והשיכון, בדבריו מעל כמה זר, אמר שאי-אפשר לרכז מאמץ לאומי סביב אווירה של מחלל ושל כישלון. הוא צודק באמירתו, אבל האמירה הזאת אין בה כדי לשנות את האווירה אלא אם יוכח אחרת.

היה לנו ויכוח נוקב בבית הזה עם שר הבינוי והשיכון היוצא על העברת תקציבי השיכון, תקציבי עתק — יש אומרים, כמעט כולם — לעיבוי היישובים ביהודה ובשומרון. קיימת הערכה שבתקופה האחרונה בלבד נבנו 20,000 יחידות דיור חדשות ביהודה ובשומרון. במציאות שבה מספר יחידות הדיור החדשות הוא כמשרה, וההעדפה הראשונה ניתנה ליהודה ולשומרון — אינני רוצה להיכנס ברגע זה למחלוקת הפוליטית, אם כי היא קיימת והיא אמיתית. צר לי שהאמריקנים קובעים את העובדות עבורנו. אי-אפשר לומר לצעירים: הכול בסדר, היו דירות, בנו דירות, יש שיכונים, אתם רק תעברו אל מעבר ל"קו הירוק".

אפשר גם לשאול את שר הבינוי והשיכון היוצא: היתה תחזית של עלייה ענקית מכרית-המועצות, ומי כמוך, שר העלייה והקליטה, יודע זאת. היה ברור שלפחות לשנה

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

כיוון שהריבית וההצמדה גרמו לכך שהמשכנתאות הן בהישג-יד של בעלי אמצעים בלבד.

הביאו כאן דוברים לפני כמה וכמה דוגמאות של מקרים מזעזעים. אני מבכרת להביא דווקא דוגמה של עולה חדשה — שרה לילי מבתי"ם, שבשנת 1984 רכשה דירה צנועה בסכום של 37,000 דולר. היא שילמה עד היום על חשבון המשכנתה של 20,000 דולר, אך היא חייבת כעת 54,000 דולר. חשלום חודשי לפירעון המשכנתה משלמת משפחתה 740 שקל, כאשר הכנסת המשפחה היא 1,600 שקל. זה אינו המקרה הכי גרוע. יש בקרב שוכני האוהלים מקרים גרועים פי כמה, אבל זה מקרה המוכיח, שהמשכנתאות טובות היום רק לאלה שממילא יש להם אפשרות לרכוש דירה.

אבל הבעיה איננה רק בגובה המשכנתאות, בגובה הריבית ובשערוויית ההצמדה. משפיעים על בעיה זו גם גורמים נוספים, כמו שחיקת השכר הריאלי. כאשר תוספת הירוק מפצה על 50% בלבד מהיורק בעור המשכנתאות צמודות כאפון מלא למדד, ברור מה קורה להפרש שבין עליית השכר להכבדת עול המשכנתה. האבטלה גורמת לכך, שאנשים בעלי דירות ועובדים שפוטרו מעבודתם אינם יכולים לשלם את שכר הדירה ולעמוד בתשלומי המשכנתה. האבטלה גם גורמת, בין היתר, להגירה פנימית לגוש"דן, והתוצאה היא שבמקומות שיש דירות — אין עבודה, ואילו במקומות שעדיין יש בהם עבודה — אין דיור.

לאחרונה נתקלתי בכמה וכמה מקרים — חברת "עמידר" פועלת לסילוק דיירים מדירות בעילות שונות: בעילה שאם המשפחה נפטרה, בעילה אחרת שהאשה כבר קשישה ואינה זקוקה לשלושה חדרים וכו'. זהו מצב המוליד בסופו של דבר תופעה נוספת של חסרי דיור. הכפלת שכר הדירה היא תוצאה של כל המהלך, של כל חוסר התכנון, של כל הצמצום בבנייה הציבורית. על כך אפשר להוסיף את הרס הבתים ואת אי-אישור תוכניות המתאר במגזר הערבי.

הדוברים לפני תיארו את הבעיה בצבעים קודרים. אני רוצה לשאול, למי מועילה המצוקה הזאת. אם המצוקה כל כך רעה וגרועה, האם יש מישהו שנכנה ממנה או שלכולם היא רעה? דומני שהמצוקה, מצוקת הדיור, מסייעת בהחלט לבנקים, המרוויחים מהמשכנתאות, מקנס פריון מוקדם של המשכנתאות ומכל השיטות האחרות, שהמערכת החברתית הקיימת מטפחת אותן.

הייתי עדה לדברי השר שרון בראשון-לציון, שהוא אינו אחראי למצוקת הדיור כי הוא שר שיכון חדש. אני חושבת שהממשלה הנוכחית, שהיא המשך של הממשלה הקודמת, שהיא ממשיכה את המדיניות של הממשלה הקודמת, מפיקה מהמצוקה הזאת את התועלת הגרועה ביותר. זאת תועלת לטווח קצר, זאת תועלת של אשליה, זאת תועלת שמצאיא מהחברה ומהטיפול של הממשלה שכבות שלמות, כדי לטפח במקום זה את אלה שיש להם, וכדי לטפח במקום זה את ההתנחלויות ואת כל מסע ההשתלטות בשטחים. לכן הממשלה הנוכחית, שכפי שהכרזו השר מרדכי תנודו לעליית שכר בתקופת אבטלה, מבטיחה לציבור בישראל, לחסרי הדיור, לחסרי העבודה, שחיקת שכר והמשך המצוקה.

לכן הפתרון הוא בבנייה ציבורית להשכרה, בתנאי משכנתה שונים לגמרי: בהצמדה לתוספת הירוק ולא למדד; שכר דירה שלא יעלה על 20% מהכנסתה הנקייה של המשפחה, בהשוואת התנאים לכל הסובלים ממצוקת הדיור, יהודים וערבים, ותיקים ועולים חדשים.

לשמים, גם של צעירי הארץ, גם של העולים החדשים, ולנוכח אבטלה המכלה כל חלקה טובה, מתירה לייבא עשרות אלפי בתים בטענה של קוצר זמן, של מחסור בפועלים, ובעזות-מצח כזאת, בהינף-יד של יו"ר סטנסיס מבטלים למאות ואולי לאלפי צעירים מחוסרי עבודה מענק שמאפשר להם לעבוד בבניין.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:

מה שנוגע למענק, אני אעלה את זה בפורום. מה שנוגע לתקנות, אני יושב עם כל החברות, וכולן נתבקשו להביא את המקסימום שהן יכולות להביא. אני רוצה להבטיח נאמנה, שלפני שנמצא את כל הפוטנציאל הגלום בתעשיית הבתים המוכנים בישראל לא נייבא. ראשית כול ממצים את מה שיש. אשמח להעביר לך את הפרטים על הקשרים שלי עם החברות.

אורה נמיר (המערך):

תודה.

אני רוצה לסיים, אדוני היושב-ראש, ואני רוצה לומר לך, אדוני שר השיכון: אתה היית שר התעשייה והמסחר, אתה מכיר את נושא התעסוקה בערי הפיתוח. אני פונה אליך גם כשר הבינוי והשיכון: אל תיתן יד להמשיך בדרך של הרפיית כל רצון של אותם צעירים משוחררי צה"ל לצאת לכל עבודה. הממשלה, לא שום גורם אחר, תביא אותם או לקבל דמי אבטלה או לחפש מקומות עבודה מעבר לים. זו הפנייה שלי אליך. אני מבקשת ומציעה שלא ללכת בגדולות בלבד; ללכת בקטנות, שהם יסודות הדברים הגדולים. לא לשכוח את העולה, לא לשכוח את הצעיר, לא לשכוח את האדם ולא לשכוח את המצוקה.

הי"ר ש' דיין:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי, ואחריה — לחבר הכנסת יוסי גולדברג.

רכותי חברי הכנסת, אני רוצה להזכיר שזה נאום הבכורה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, ואני מאחל לה הצלחה רבה בתפקידה.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, "לא לי שנינות, לא רוב דברים, לא שם, לא דמות, לא פתחון-פה, לא שט לשון להסעיר דם. / רק לתומי אשיח, ולמר לכם את שתדעו ידוע, / להראותכם פצעי ישראל שלנו, / פיות אילמים, אילמים, אמללים, כי ידברו הם בעדי".

סלחו לי על מה שעלול להיראות כחוצפה, לדבר בלשון של שיקספיר, בתרגומו המעולה של נתן אלתרמן. אשתדל בנאומי זה, ובפעילותי בכנסת בכלל, להראות את פצעי החלשים, דלי האמצעים, חסרי הדיור, המובטלים היהודים והערבים.

ברצוני לנצל הזדמנות ראשונה זו כדי להביא בפניכם את המחנק באוהלים, את הזוכים, את האבק, את הזיעה, ובעיקר את הזעם הגובר על הממשלה ועל הסדר החברתי שדן את חסרי הדיור לגור באוהלים. שמעתי שבמקומות שונים מציעים לזרוע אוהלים פתורות לכמה משפחות. טועה מי שחושב שברוך כזאת תיפתר הבעיה.

בעיית חסרי הדיור החריפה לאחרונה, כיוון שבמשך שנים צמצמו, בשיטתיות, הממשלות, בהרכביהן השונים, את הבנייה הציבורית, ובמיוחד את הבנייה להשכרה. בשם קדושת הבעלות הפרטית, ממשיכים לשדר את התשדיר האווילי הזה של חברת "עמידר" — "קניתי", כאילו זאת הבעיה — קניית הדירות של "עמידר" על-ידי דייריהן. בעיית הדיור מחריפה,

חוכרת ל"ד, ישיבה קצ"ז

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

את מחוסרי הדיוור לחסדי הבנקים, הקבלנים וספסרי דירות, ושעל מצפונה עוני ומצוקה המעמיקים ועוברים מדור לדור, היא ממשלה מופקרת. לממשלה מופקרת כזאת אין זכות קיום, ולכן הצענו הצעת אי-אמון בה.

ועוד הערה לסיים. היתה היום הזדמנות למערך להתגבר על כל הוויכוחים הפנימיים כתוכו ולהגיש הצעת אי-אמון לממשלה. אני חושבת שהצעת אי-אמון של המערך היתה מעניקה תוקף רב יותר להצעת האי-אמון לממשלה שהגישו סיעות האופוזיציה. תודה.

הי"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אני מבקר אותך על הנאום הראשון שלך בכנסת. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסף גולדברג. בבקשה.

יוסף גולדברג (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אדוני הישכר ראש, חברי הכנסת, נפל בחלקי לכרך את חברת הכנסת חמר גו'נסקי, שזו לה הופעתה הראשונה במליאה. חברת הכנסת חמר גו'נסקי היא הצעירה בין חברות הכנסת — — —

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
איוה גילוי סודות — — —

יוסף גולדברג (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
חלק מהסודות הביטחוניים.

היא תגברה את חברות הכנסת בבית הזה.

מעט פרטים על חברת הכנסת חמר גו'נסקי: היא ילידת תל-אביב, נשואה פלוס שניים, כלכלנית במקצועה, עורכת ראשית של "זו הדרך", פרסמה שני ספרים בנושאי כלכלה, חברה בהנהגת מק"י וחד"ש, פעילה בארגוני נשים, נציגת ארגוני פועלים, דינמית, חרוצה, נאמנה לעקרונותיה.

אני מאחל לה הצלחה בפעילותה הציבורית למען מדינת ישראל. שיהיה אכן בהצלחה.

ידידי חברי הכנסת, אנחנו עוסקים בבעיות הדיוור. זה שנה התרענו בוועדת הכספים על כך שמדברים על עלייה של 120,000 עד 150,000 עולים בתוך שנה, דיברנו על פתרון בעיות דיוור, לפני כשנה הוקם צוות מיוחד בראשותו של חבר הכנסת יוסי ביילין, שהיה סגן שר האוצר, על-מנת לפתור בראש ובראשונה את בעיית הדיוור, וראו זה פלא, אין חדש תחת השמש.

שר האוצר לשעבר חבר הכנסת שמעון פרס הגיש בתקציב המדינה לשנה שלמה תקציב לקליטת 40,000 עולים בלבד, בו בזמן שכל חברי הוועדה, או רובם, התריעו על כך ודרשו תקציב מיידי על-מנת להפעיל את המערכות הרדומות. לא סוד הוא שחברת הבנייה הגדולה ביותר של שנות ה-50 וה-60, "סולל-בונה", התמוטטה. נסגרו סניפים בצפון ובדרום, הסניפים המרכזיים שנשארו הם במרכז הארץ. חברת "זכריה דרוקר" התמוטטה. חברות הבנייה — — —

אברהם בורג (המערך):
בגלל ביילין התמוטטה?

יוסף גולדברג (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אני מבטיח לך שתקבל תשובה גם על כך.

אלי דיין (המערך):
בכול אשמים פרס וביילין?

בממשלה אומרים, שיש פתרונות, אבל צריך רק קצת לחכות להם. אבל בינתיים יש מציאות. השר שרון, שאמר שאינו אחראי למדיניות כי הוא שר שיכון חדש, מה היה אומר שר השיכון לחושבת בתיים, עירי, סימה גבעוני, שבנה, הנדסאי מכונות, לא השיג עבודה במקצועו, עבד עם אשתו בשטיפת מדרגות, עבד בקטיף, עבד בבנייה. משכנתה הוא לא לקח כי אין לו מגין להחזיר, וכאשר הכפילו לו את שכר הדירה בדירה השכורה שהוא גר בה, הוא היגר עם אשתו מהארץ? האם כיוון שהם לא עולים חדשים אלא ישראלים, היה השר שרון שולח אותם לגור בהתנחלות?

שמחתי לשמוע היום, שהשר שרון מכיר בקיומו של "הקו הירוק".

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
זו טעות.

חמר גו'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אם אני אאריך לשבת בכנסת, אולי אזכה לשמוע שהשר שרון גם מכיר בקיומו של העם הפלשטיני ובזכותו להגדרה עצמית.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
— — —

הי"ר ש' דיין:
רבותי, זהו נאום בכורה, ולא נהוג בכנסת לקרוא קריאות ביניים ולהעיר הערות כעת השמעת נאום בכורה.

חמר גו'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לגבי הבנייה לאורך "הקו הירוק" — שיטת המצפים שעליה הוחלט בזמנה, נכשלה. לשיטה הזאת היתה מטרה ברורה. היום, כפי שאני למדה מדבריו של השר שרון, מבשלים רעיון חדש, דומה כמידה מסוימת, שמטרתו להכניס את האוכלוסייה הערבית בישראל למיני גטאות חדשים, וזאת בהמשך להפקעת קרקעות, לסירוב להכיר ב-40 היישובים הערביים חסרי המעמד המוניציפלי, ולסירוב לפתור את מצוקת הדיוור החמורה ביישובים הערביים.

ברצוני לצל את ההזדמנות ולהזהיר מפני הסכנות החמורות הטמונות במדיניות כזאת, אם הפיתוח לא יביא בחשבון את האינטרסים של החושבים היהודים והערבים.

מה הקשר בין המשמר האזרחי בשטחים הכבושים לבין מצוקת הדיוור? אני חושבת שהקשר הוא המלה הפקרות. המשמר האזרחי, שעליו הוחלט, הוא הפקרות מדינית-ביטחונית, ואילו מצוקת הדיוור היא הפקרות חברתית.

שאל כאן השר ארנס: היכן הביטחון? ושוכן חוזר הפזמון: היכן הביטחון? כבר למדנו בשנים שחלפו, ב-23 השנים האחרונות, שעוד נשק ועוד אנשים חמושים ועוד מתנחלים חמושים ועוד דיכוי אלים של האינתיפאדה אין בינם לבין ביטחון שום קשר.

העולם כולו הולך להסדר סכסוכים אזוריים, לפירוק נשק. ואצלנו? הממשלה ממשיכה לשגות באשליה שעוד נשק, עוד התנחלויות, עוד הכשרת קרקע לסיפוח — אלה יביאו ביטחון. אין ביטחון בהתנחלויות, כי אין ביטחון בכיבוש. מי שרוצה ביטחון צריך לוותר על הכיבוש.

לכן, ממשלה המפקירה את הביטחון בידיהם של מתנחלים חמושים, על מצפונה מאות ואלפי קורבנות של דיכוי העם הפלשטיני, היא ממשלה מופקרת. ממשלה המפקירה

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערכית להביע איימון לממשלה —

הדברים האלה יחד הביאו אותנו לידי הקמת ועדה מיוחדת שתעסוק בנושא הזה תחת משבר; אכן במצב חירום לאומי.

ברור לכולנו, שאותן פעילויות, או אותן נוסחאות הביאו אותנו, בסופו של דבר, לידי מצב קריטי זה, ואכן אנו נמצאים במצב קריטי בנושא שכולם טענו, ואכן זה נכון, שהוא היעד הלאומי של מדינת ישראל. הייתכן שכך מטפלים ביעד לאומי?

לשמחתנו כי רבה, בממשלה הצרה אכן חלה תפנית. התחילו להתקבל החלטות ומתוך מצוקה היום מתחילים להתגבר על הקשיים האובייקטיביים. אין זה סוד שהמדיניות היתה לאפשר לעולים להיקלט ביישובים במרכז הארץ, והצביעו על עשרות אלפי דירות פנויות אשר ממתניות לעולים. אין מקום לקלוט עולים במחנות צבא או בכל מיני פתרונות ארעיים. אנחנו לא חיים בשנות ה-50; אנחנו חיים בשנות ה-90. יש בכוחה של מדינת ישראל להירתם למאמץ לאומי וליצור את ההעדפה המוחלטת לגבי עולים חדשים ולגבי זוגות צעירים.

אני הגשתי לפני כחודש הצעת חוק לשוויון זכויות בנושא שיכון ותעסוקה לזוגות צעירים משוחררי צה"ל ולעולים חדשים, על-מנת לתת פתרון של אמת לאותן מצוקות שאנחנו נתקלים בהן בימים אלה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תציע לממשלה שתקדים את הצעת החוק הזאת. אנחנו נתמוך בך.

יוסף גולדברג (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
בהחלט, זה מה שרציתי לומר. פניתי לשר האוצר, וכבר קיבלתי תמיכה מכמה וכמה שרים בממשלה, שאמרו שיתמכו בהצעת החוק הזאת, שתביא כעצם פתרון לאותן בעיות אשר אנחנו נתקלים בהן בשכונות-שבועיים האחרונים. אבל, מצוקתם הכלכלית של הזוגות הצעירים הרי היא איננה עניין של שבוע או שבועיים. יש בעיה שכל חברי הכנסת ושרי הממשלה ערים לה במצב הכלכלי הכלל-ארצי.

אין לי ספק שהצעת החוק הזאת אכן תיתן פתרון ומענה לזוגות צעירים משוחררי צה"ל, אשר ייהנו מאותן הטבות בנושא של דיור ובנושא של פתרון תעסוקתי כזה או אחר.

אני מבין על ההחלטה לשנות את המדיניות ולאכלס את אזורי הפריפריה בצפון ובדרום. ברור לכולנו — — —

דן תיכון (הליכוד):

הפריפריה זאת גם חיפה.

יוסף גולדברג (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אני מסכים אתך ואומר: הגליל והנגב. אין ספק שאזורים אלה הם אכן חלק מהיעדים הלאומיים של מדינת ישראל, וממילא הממשלה חייבת, על-פי הצהרותיה, להפנות אותם עולים ליעדים האלה. אנחנו, כאנשי הצפון, משועים לכך שתגיע עליה עד לצפון הרחוק, ואין לי ספק שאכן זו מדיניות הממשלה, והיא תבוצע.

לכל יושבי הבית הזה ברור, ששר הבינוני והשיכון דהיום, הנמצא במליאה, הוא האיש שהוביל להרכה מאוד מבצעים בחייו, ואין לי ספק, שכפי שהוא ידע לפעול נכונה בתפקידו הקודם במשרד התעשייה והמסחר, הוא ידע לנווט את היעד הלאומי הזה בתחום השיכון ובתחום פיתוח התשתיות, שלהם כל העם מייחל. אני מאחל בהודמנות זאת לשר הצלחה רבה במילוי תפקידו. תודה רבה.

יוסף גולדברג (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אין ספק שהאחריות למשרד האוצר היתה על חבר הכנסת שמעון פרס ועל חבר הכנסת יוסי ביילין. אומנם יש אחריות קולקטיבית לממשלה כולה, אבל בממשלה כפי שהתנהלה הרי כל שר נהג לפעול בכוחות עצמו, עקב המדיניות שאותה ניווט חבר הכנסת שמעון פרס, אם מדובר בהסכם-לונדון ואם מדובר בפעילות — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
האם ראש הממשלה ניסה לדבר על לבו של שר האוצר שישנה קצת את המדיניות?

יוסף גולדברג (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
למיטב ידיעתי, כמה וכמה פעמים, גם בנושאי מדיניות וגם בנושאי המדיניות הכלכלית.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
בעניין זה?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
ידעתיך לא במיטבה.

יוסף גולדברג (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אני מוכן לשמוע כזה אחר זה, אבל לא ביחד. ידידי חבר הכנסת אורון, הרי אתה התנגדת לתקציב, כשעסקנו בנושא קליטת העלייה. והיום שמעתי אותך נואם חוצב להבות.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת צבן ואורון, אתם צמד דודאים או צמד רעים, שאתם עומדים ושואלים בצוואת שאלות? קריאת ביניים-אחת אפשר, אבל לא הופעה.

אלי דיין (המערך):

אפשר לשאול שאלה?

יוסף גולדברג (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אם היושב-ראש ירשה לי, אשמח לענות לך על השאלה. אם זה לא יהיה על חשבון זמני.

היו"ר מ' וירשובסקי:

איי-אפשר.

יוסף גולדברג (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אם כן, אני מבקש שלא להפריע לי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מבקש שלא להפריע לנואם.

אברהם בורג (המערך):

רוצים לעזור.

יוסף גולדברג (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אני מעריך את זה מאוד, חבר הכנסת בורג.

אנחנו עומדים היום בכלים שבורים. רק באפריל השנה ניסינו להניע את המערכת. לארגון הקבלנים יש עמדה ברורה, נכון להיום. חבר הכנסת ביילין, הרי אתה עמדת בראש אותה ועדה שצברה כותרות. היכן המעש? זאת, לצערי הרב, האמת המסתתרת מאחורי הכותרות.

אנחנו עומדים היום בפני מצב חירום. דובר פה על כך שיש מצוקת דיור, אבל קיימת גם מצוקת תעסוקה, ויש מצוקות בנושא החינוך, שהרי גם יצטרכו לחנך את ילדי העולים. כל

חוברת ל"ד, ישיבה קצ"ז

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקרמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

פתרון מדיני — למה אנחנו לא עושים זאת ביש"ע, ששם עומד לרשותנו כוח ערבי גדול פי כמה וכמה? אני מדבר על משטרה, אני מדבר על משמר אזרחי, אני מדבר על החזרת הסדר למקום.

הציבור הערבי נתון לרגימות כמו הציבור היהודי. עוד לא ספרתי מי נרגם יותר. מי שמעז לצאת ביום שבתה מסתכן בנפשו. אני רואה יום יום מכוניות עם מספרים ירוקים או כחולים, מכוניות ערביות, עם שמשות שבורות, בקבוקי מולוטוב, מנסרות אבן שמנסות להיפתח כימי שבתה או בשעות מסוימות נשרפות, חנויות נשרפות, אנשים נתונים לסחיטה כספית. בכל יום מגיע רעול פנים, ככל שעה מגיע רעול פנים אחר, לך תדע מי הוא. איש לא מגן על האנשים האלה. צה"ל לא יכול לעשות את זה. הצבא שלנו איננו יודע את ההבדל בין עלי לבין מוסטפה לבין מוחמד. כולם אותם פנים ואותם שמות. עומדים בכבישים, פותחים את המכוניות מסתכלים ברשימות כתרנגול בכני אדם, ואינם עושים מאומה.

רק ערכים מתוך השטח יודעים, מבינים, רואים. ישראל ויתרה ביוזעין על הזרוע הזאת, מתוך מדיניות. אני מדבר על הממשלה הקודמת, שלא רצתה פתרון מעשי ביש"ע אלא פתרון מדיני של מסירת ישי"ע לאויב. לא שמעתי את חבר הכנסת רבין מציע פתרון מדיני בגליל, כי פתרון מדיני בגליל פירושו היה למסור את קריית-שמונה לערבים — ואת מנרה, ששם נמצאת אחותו. שם הוא לועג למנחם בגין, שאמר: "תשקוט הארץ ארבעים שנה", ואומר לו: אין "זבנג וגמרנו". אם אין "זבנג וגמרנו", הוא מצא פתרון. למה ביש"ע יש "זבנג וגמרנו" עם פתרון מדיני, שיביא איזה שלום מלאכותי שלא קיים ולא יהיה אלא רק קורבנות ועוד הרגועים?

על כן אני מציע: נוסף על המשמר האזרחי הסמלי ליהודים, יוקם משמר אזרחי ערבי לערבים; לא סמלי אלא מעשי. באלפים, בערים, בכפרים. צה"ל איננו צריך להיות שם. הוא יכול להיות במקום שממנו אפשר להזעיק אותו. יש די אנשים. שירות הביטחון שלנו עומד בקשר עם אנשים רבים מאוד. אנחנו ויתרנו על הזרוע הזאת. הגיע הזמן להקים אותה. תודה רבה.

הי"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת אליקים העזני. אני קורא לחבר הכנסת יואש צידון, אחרי — לחבר הכנסת יאיר שפרינצק, ואחרי — חבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

יואש צידון (צומת):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, אינני יכול להאשים את אנשי האופוזיציה על שהם מתרעמים כנגד המחזה המביש של מחול הבנייה והקליטה. יחד אתם התרעמת על החדלון של ממשלת השיתוק הלאומי בעניין העלייה.

בחודש מאי 1989 שמענו בוועדת הקליטה, שחצי מיליון יהגרו מהאימפריה הרוסית בתוך עשר שנים. כ-23 במאי 1989, בישיבת חירום, דרשנו שהממשלה תפעל. היא לא עשתה דבר. ביולי שמענו על מיליון. בספטמבר-אוקטובר שמענו על מיליון וחצי בתוך פחות מעשר שנים. ב-6 בנובמבר ביטלה ארצות-הברית את מעמד הפליטים הפוליטיים למהגרים יהודים מברית-המועצות. בצדק — הם יכולים לצאת ויש מי שמוכן לקבלם. זעקנו לשווא, והתוצאה ידועה.

בנאום התקציב שלו התגאה שר האוצר דאז, חבר הכנסת שמעון פרס, כי קלטנו את כל מי שבא. וזה היה נכון. בהמשך הנהגו, בלי לעמוד על הקשר ההדוק, תירץ את עליית האינדקס ב-20.7% בכך ש-5.7% הם בגלל עלייה בלתי צפויה במחירי

הי"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת גולדברג. אני קורא לחבר הכנסת אליקים העזני, ואחרי — לחבר הכנסת יואש צידון.

אליקים העזני (התחיה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להודות כאן בשם ציבור של 100,000 נפש על ההחלטה להקים משמר אזרחי ביישובים מסוימים ביש"ע, שערכה סמלי, ועל הסמליות הזאת אני מבקש להודות, כיוון שזה צעד אחד נגד רצח-אופי שיטתי המתנהל נגד ציבור שלם, צעד שקיבל הדרכה וכיוון מראש הממשלה לשעבר, שמעון פרס, ומשר הביטחון לשעבר, רבין. שאמר: זה שלומיאל אריאל שלומיאל — על מקום שמוציא מקרבו חיילים שעריכים לשרת בצבא ולתת את דמם. נהגו באוכלוסייה שלמה כאילו היתה מחוץ למחנה. מה פירוש האמירה: מתוככם לא יכול להיות משמר אזרחי? פירושו של דבר הוא: אתם ליסטים ושודדים. הצילו כמשהו את הכבוד של האוכלוסייה הזאת, אבל זה אקט סמלי בלבד.

בתוך קריית-ארבע ובתוך אריאל אין אינתיפאדה. בתוך היישובים האלה אין צורך במשמר אזרחי. יש גם היום שומרים בשכר, אזרחים עם נשק אוטומטי, ואיש איננו עושה לנו טובה לגבי הדרכים. ככל מקום ביש"ע אשר אנחנו נעים בו אנחנו נעים עם נשק, ונשק אוטומטי. בלי מדים, בלי משמר אזרחי, וצריך להסיר את הכובע בפני ציבור ששנתיים נמצא תחת פרוכקציות אימים. הוא מזוין בנשק הזה ואיננו משתמש בו. הוא מתאפק. נרגם ככלבים, נשרף חיים בבקבוקי מולוטוב, אינו משתמש בנשק הזה, ואין צורך לקבל פה הכשר לכך מאיש.

החוק מאפשר לכל חייל ולכל אזרח לא רק להגן על עצמו אלא להפעיל כוח סביר כדי לתפוס ולהסגיר למשטרה או לכוחות הביטחון מי שביצע לעיניו פשע. רגימת אבן היא פשע שעונשו עשר שנות מאסר לפחות. לא משתמשים מספיק באמצעי הזה. מותר להשתמש בנורה עצירת חשוד תוך שימוש בנשק במקרים כאלה, והציבור הזה מתאפק ואיננו עושה זאת. אין צורך לשם כך בשום משמר אזרחי.

יש צורך במשמר אזרחי לגבי הציבור הערבי ביש"ע, כי הציבור הערבי ביש"ע מופקד וחסרי-ישע. חבל ששר הביטחון איננו פה. אני מציע להקים משמר אזרחי ביהודה, בשומרון ובזעה לערבים, על-ידי ערבים. יש ביש"ע אלפי אנשים צעירים המחזיקים היום אקדחים ברשיון להגנתם האישית כיוון שהם מאוימים, ומדינת ישראל סומכת עליהם מספיק כדי לתת להם נשק ברשות. מדוע הם לא מקבלים נשק אוטומטי? מכשירי קשר? תחנות משטרה ומשמר אזרחי כדי להגן על הציבור שלהם ועל עצמם? במצב הקיים הם נרצחים אחד אחד, לילה לילה אוספים את גוויותיהם, וממשלת ישראל איננה נותנת להם הגנה. אני מדבר בשם אנשים קונקרטיים.

אני מדבר מתוך השטח ואני מפציר בממשלת ישראל למלא את חובתה, לחזור אל הכפרים, לחזור אל לכוח הערים, לא לפטרל על הכביש בלבד או לשבת על גגות בתצפיות כמו או"ם, אלא להחזיר את הסדר לתוך השטח. היום יש לחץ על "הקו הירוק" בהצחות ובהתקפות, כי השטח כבר בידיהם, הם יושבים שם כמי שגמרו את העבודה, ואני מדבר על ועדות ההלם.

תחמש ישראל את ידידיה ביש"ע, ויש אלפים רבים כאלה. אם ידענו לחמש בלבנון 2,500 שיעים, נוצרים ודרוזים לצבא המשרת יחדיו כמו כימות המשיח לגבי לבנון, במדים שלנו, בנשק שלנו, ויש שם פתרון מעשי — לא פתרון מדיני, כי אין

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

עליהם לנהוג כך. סביר גם להניח, שהמערך יצביע כך מתוך תקווה שההצעה לא תזכה ברוב, שכן נפילת הממשלה בשעה זו, כשמפלגת העבודה עומדת על סף התפוררות, היא הדבר האחרון שחסר להם.

הסיבה האמיתית, רבותי, שהניעה את שתי הסיעות המתקראות ציוניות להגיש את הצעת האי-אמון היא אכזבתן מקצב הנסיגה של הממשלה בפני הלחצים הברוטליים של בוש וכיכר, שהוא אטי מדי לטעמם.

מדובר בקבוצת חברי כנסת החותרים בהתמדה תחת אושיות הציונות ומסייעים לאויביה של מדינת ישראל להחליש את כוח עמידתה ולאץ אותה למסור חלקים חיוניים וחשובים של ארץ-ישראל לשלטון ערבי.

חגי מירום (המערך):

אתה משתולל ומדבר מאוד לא יפה.

יאיר שפרינצק (מולדת):

אתה משתולל. אתה משתולל כל הזמן, ואתה חבר טוב שלהם.

חגי מירום (המערך):

אני חבר טוב מאוד שלהם ואני גא בחברותי.

יאיר שפרינצק (מולדת):

אתה גא. אתה חושב שאתה ציוני. אינני רשאי לשלול ממך את זכות ההגדרה העצמית. אתה יכול לקרוא לעצמך ציוני אפילו אם תרגול במדינה יהודית משני עברי הירקון, אבל לפי התפיסה שלי של ציונות, מי שמוכן לתת שטחים של ארץ-ישראל לשלטון זר — איננו ציוני.

עמנואל זיסמן (המערך):

אביך לא היה ציוני? לפי הגדרה זו אביך לא היה ציוני.

יאיר שפרינצק (מולדת):

מה אתה יודע על אבי? אינך יודע כלום. אתה שייך לדור שמתכחש לתורתו של אבי.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מה שאתה אומר רק מעורר רחמים. אתה תישאר יחידי פה, אתה ואבר-נידאל, אתה והוא.

יאיר שפרינצק (מולדת):

אנחנו יודעים מי הם הידידים של אש"ף.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הסרבנים משני הצדדים.

יאיר שפרינצק (מולדת):

אנחנו יודעים מי התכרים של אש"ף. אתה חבר טוב של אש"ף.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני אדבר עם אש"ף ואתה ואבר-נידאל תשתפו פעולה בהרג השבויים.

יאיר שפרינצק (מולדת):

רואים שכבר אין לך מה להגיד.

אחזור על המשפט האחרון, כרשותך, אדוני היושב-ראש: מדובר בקבוצת חברי כנסת החותרים בהתמדה תחת אושיות הציונות ומסייעים לאויביה של מדינת ישראל להחליש את כוח עמידתה ולאץ אותה למסור חלקים חיוניים וחשובים של ארץ-ישראל לשלטון ערבי. זוהי אמת עובדתית.

הדירות. בלתי צפויה? בדיון משותף של מבקר המדינה עם הוועדה לענייני ביקורת המדינה וועדת העלייה והקליטה אמר חבר הכנסת יוסי ביילין: שמענו מספרים, אבל לא התייחסנו אליהם; כשדיברתי על 30,000 עולים, אמרו שיצחקו לי. חשובתי לו היתה אז, שמוטב היה שיצחקו לו מאשר יככו לו, כפי שבוכים היום.

טענתי נגד מגישי הצעת האי-אמון היא, שעל רקע המצב הידוע להם הם באים, כחודש לאחר שסוף סוף החלו לפעול, ועכשיו טוענים טענות. זה, לדעתי, לא "פיר", זה ביזיון וחוסר מידות טובות.

אני שומע טיעונים מכל צד על עודף המרץ והאגרסיביות של השר שרון. אני מברך אותו על כך, על כל צעד מצעדיו. סוף-סוף ייתכן שנחפה על העבר המחפיר של אנשים שקולים כביכול, דוברי הבל בוועדות הכנסת. אנא, במקום לבזבז זמן היקר לכולנו, זמן שבזבזו בשנים עברו, תנו לאריק לעבוד.

אומרים שכאשר התוהתים מדברים שובתות המוות. היו נא מוות ותנו לתוחתי הבטון לעבוד.

אשר למשמר האזרחי, הגיע הזמן — מי שכועס שמגינים על יהודים חייב להגיש הצעת אי-אמון נגד ממשלות ערב, ולא נגד ממשלת ישראל, שזה תפקידה. מי ייתן ואמצעי הביטחון של הממשלה ישיגו שקט מוחלט בישראל ובשטחי "הקו הירוק". היה וכך יהיה, והיה וייתנו לשר שרון לעשות, במקום לבזבז את זמנו בנאומים חוצבי חול, תצטרך האופוזיציה להצביע אי-אמון לעצמה. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת יואש צידון. קיצרת היום בצורה מרשימה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר שפרינצק, ואחריו — לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

אלי דיין (המערך):

אתם בעד או נגד?

היו"ר מ' וירשובסקי:

שאלה יפה.

יאיר שפרינצק (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, הצעת האי-אמון הוגשה לפני 12 יום על-ידי סיעות ר"צ ומפ"ם. מסתבר שאין זה מקרה שסיעת המערך, שהיא האופוזיציה הראשית, לא נמנתה עם מגישי ההצעה, שהרי הפעם הזאת היתה העילה להבעת האי-אמון מחדל שהמערך אחראי לו לא פחות מהליכוד, שכן הצורך בהיערכות קליטת עלייה משתרע על-פני תקופה ארוכה שבה היה המערך שותף ראשי לממשלה, ולכן הצעת אי-אמון מצדו בגין המחללים בתחום זה של הקליטה כמוה כהבעת אי-אמון בעצמו.

אך בינתיים הורחבה העילה להצעת האי-אמון והוסף לה סעיף שני, הקמת המשמר האזרחי בארץ, והורחב גם מעגל מגישי ההצעה, הכולל מעתה גם את חברי הכנסת דראושה ומיעארי ואת סיעת חר"ש.

חבל, חבל שלא היה אפשר לצרף את אלה בלי להוסיף את הסעיף השני, שכן באווירה העגומה השרורה בכנסת בימים האלה, הצבעתם של חברי הכנסת האלה נגד הממשלה בגין מחדל הקליטה יכולה היתה לספק לנו קורטוב של בידור.

אפשר לשער שחברי הכנסת של המערך יצטרפו להבעת האי-אמון, ומן הסתם הכללת סעיף המשמר האזרחי תקל

חוכרת ל"ד, ישיבה קצ"ז

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקרמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

ישראל? לא כך יבין העולם ולא כך מכינים אנחנו. כל בר-דעת יבין שהמסר של שמיר לאסד הוא כי "יש על מה לדבר", והדבר שבו ידובר הוא ויתור ישראלי על שטחים.

ואם שמיר מזמין את אסד מתוך ציפייה — הגיונית בהחלט — שאסד לא יענה להזמנה ולכן אין לנו מפני מה לחשוש, נגיד לו אנחנו שזוויה מדיניות של בתי-עננה: ההזמנה נרשמת, ואתה הנכונות לווייתור על שטח, ובכואב היום יוגש לנו השטר לפירעון.

אדוני היושב-ראש, הממשלה החדשה לא הוכיחה, במשך חודש הימים של קיומה, כושר להימנה או כוונות רציניות לחיסול האינתיפאדה ביש"ע ובתחומי "הקו הירוק". ירושלים המזרחית מוסיפה להיות זירה להתפרעויות ולהתנכלויות, ומשטרת ישראל איננה נותנת-תשובה נאותה על כך.

אדוני היושב-ראש, בשעתה דרשה סיעת מולדת, כתנאי להצטרפותה לקואליציה, שבקווי היסוד של הממשלה ייכלל סעיף הקובע כי ישראל לא תעביר שום חלק משטחה של ארץ-ישראל המערבית לשלטון זר, והוא הדין ברמת-הגולן. דרישתנו לא נענתה וסיעתנו נשארה מחוץ לממשלה. לאור ההתפתחויות שתיארתי מקבל היעדרו של סעיף זה במצע הממשלה משמעות גורלית.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, סיעת מולדת תצביע הפעם הזאת נגד הצעות האי-אמון, לא רק בשל סלידתה ממניעיהם של מגישיה, כי אם בראש ובראשונה כדי לבטא את דעתה שהפלת הממשלה והניסיונות לכונן ממשלה חדשה תחתיה רק יעכבו וישבשו את תהליכי הקליטה, וזאת בשעה שנעשים מאמצים עילאיים לתקן את המעוות ולהדביק את הפיגורים בתחום הדיוור והתעסוקה לעולים ולזנקים אחרים. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, בבקשה. אחריו — חבר הכנסת משה גפני.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מחדלי העבר בנושא השיכון וקליטת העולים, וכפועל יוצא מכך — של ישראלים ושל זוגות צעירים, מדברים בעד עצמם. אנחנו ראינו כיצד בצד גל העלייה הגדולה, לשמחתנו, אין שום פעולה, שנועדה להביא פתרון למצוקת הדיוור הגוברת. דיבורים, תוכניות, הצעות חוק, ולאחרונה גם תקנות שעת-חירום — כן. והדבר העצוב הוא שהמצוקה הזאת של הדיוור והשיכון אינה כורח המציאות. אפשר לפתור אותה, והייתי אומר שאפשר לפתור אותה בקלות, משום שכל הגורמים נמצאים כאן: הקרקע — בידינו, התכנון — בידינו, מפעלים המייצרים בנייה טרומית — בידינו, גם עובדים נמצאים כאן. אם נגביר את הבנייה התעשייתית, אפשר יהיה להשתמש בה לקליטת העלייה. לכן כואב הלב להיווכח, שבמשך יותר משנה, שנה וחצי, הכנסת הזאת מלאה דיבורים, והממשלה קטנה במעשים.

אני רוצה לומר מדוע, לדעתי, ניתן לפתור את הבעיה הזאת בתוך זמן קצר יחסית, וכיצד, לדעתי, אפשר לפתור אותה. וכעת גם נזרמנה ההודמנות, ומינהל מקרקעי ישראל נמצא בידי משרד הבינוי והשיכון, וש"ר אחד חולש על משרד הבינוי והשיכון ועל מינהל מקרקעי ישראל. צריך לרתום את מינהל מקרקעי ישראל לעניין השיכון, ולא לראות בקרקעות המדינה נושא להוצאת המחיר הגבוה ביותר בתנאים הטובים ביותר. קודם כול צריך למצוא שיכון לעולים, לישראלים ולזוגות הצעירים.

במסגרת פעילותם החתרנית הם גם התנדבו לשמש כלכי שמירה נגד כניסת יהודים ליהודה ולשומרון. האם גם זה לא נכון? לצורך זה הם מקיימים גם שירות מודיעין יעיל. אחד מהם, אשר בשעתי היתה לי ההזדמנות להוקיע מעל כמה זו את היחלוצות המבישה לשסות את הממשל האמריקני בממשלת ישראל, התנדב בימים האלה לספק מידע מועיל לכל מאן-דבקי, ובעצם להביא לידיעתם של החפצים בקירה של מדינת ישראל, כי ממשלת ישראל מוליכה אותם שולל כשהיא מצהירה שלא תפנה עולים חדשים ליישובי יהודה ושומרון. לאחר שחבר הכנסת הנכבד הזה מציג רשימה מפורטת של דירות שנבנו ביישובים שונים וקובע כי התחייבותו של השר שרון שלא להפנות עולים לשטחים היא רק חצי אמת. מסביר חבר הכנסת הנכבד מהי הסכנה המאיימת על העולם — ואני מצטט: "אומנם עולים לא יופנו במישיר, אך ותיקים שייפלטו מדירותיהם בשל העלייה הגוברת ומצוקת הדיוור, יידפחו להתנחלויות". שומו שמים.

כידוע לכם, חברי הכנסת, סיעת מולדת לא הצטרפה לממשלת שמיר אך סיעה בהצבעתה להקמתה. ראינו בממשלה הזאת את הרע במיעוטו, ובעצם מצאנו לנכון לתת לה ארכה, אף שלמען האמת היא לא ביקשה אותה ולא הבטיחה לנו דבר, ארכה שתאפשר לה להוכיח כי היא חותרת למעשה לצאת מן המלכודת של הסכמי קמפ-דייוויד, מלכודת אשר "יזומת השלום" רק הוסיפה עליה סוגר ובריח.

ידענו שאנו מסתכנים כי רבים מחברינו, חברי מולדת, יראו בציפייה כזאת חמימות קיצונית, אך רגש האחריות הכתיב לנו להעדיף מתן אשראי מוגבל לממשלה על פני הברירה של בחירות מוקדמות, בתקופה שכל משאביה של המדינה חייבים להיות מוקדשים לקליטת העלייה.

אדוני היושב-ראש, אכזבנו לא איחרה לבוא. בתוך שבוע מיום הקמת הממשלה, ומאז ועד היום, היינו עדים למהלכים ולהתבטאויות שאינם עולים בקנה אחד עם מגמה של התאוששות לאומית, וזאת דווקא כשהשעה היתה שעת כושר. התקפת אבו אל-עבאס הציגה את מדיניות הממשל האמריקני ככלי ריק, אך במקום לפתוח בהסברה מוחצת שתחשוף בפני הציבור האמריקני, שברוכו הגדול הוא הגון ושומר צדק, את תעתועי הממשל, את צביעותו ואת ההפרה המשוערת של התחייבותיו כלפיו — תמרנה ממשלת ישראל את עצמה למצב האידיוטי שבו היא חייבת לספק לממשל הוהכות שאש"ף עדיין ארגון של טרור הוא. כאשר בסופו של דבר נאלצו כוש ובייקר, כמי שכפאם שר, להשעות את השיחות עם אש"ף, מצאה הממשלה עד מהרה את עצמה מושבת על ספסל הנאשמים כמערכת את השכנת השלום — ולא "השלום" סתם, כי אם "השלום במזרח התיכון". אם כן, אנו אשמים גם כן שהלבנונים, הסורים, העירקים והאירנים הורגים אלה באלה.

מעשה נמהר אחר של מר שמיר, על דעת עצמו, ובלי דיון בממשלה, הוא הזמנת סגן מוכיר האו"ם לבקר אצלנו כדי לבדוק את התנהגות השלטון הישראלי ביש"ע. הזמנה זו נעשתה בצורה כמעט משפחית — ממיינים את הדור לביקור של ידידות. וראש הממשלה, כנראה כדי להפיג את חששותינו, סיפר לנו שמר קלוד איימה ידוע לו כאדם אובייקטיבי. מר שמיר לא חש כנראה שבצינור לשבת תמים זה הוא רק אישר את האופי השיפוטי של בדיקת איימה, כאשר המשמעות הברורה היא פגיעה בריבונותה של ישראל.

למה הזמין מר שמיר את שליט סוריה להיפגש איתו? האם כדי להגיד לו שרמת-הגולן היא חלק בלתי נפרד ממדינת

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
רק לגבי האזור שבין — — — לנחניה נשאר המחיר הריאלי.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אני רוצה להציע לגבי האזור הזה דבר אחר. אני רוצה להציע לגבי האזור הזה, שבבנייה להשכרה, הקרקע תישאר בבעלות מינהל מקרקעי ישראל, ומחיר ההשכרה יביא בחשבון את העובדה הזאת. זאת אומרת, שמחיר ההשכרה יהיה יותר נמוך. וכך, בעל הבניין יצטרך, בתוך X שנים, להחזיר את מחיר הקרקע למינהל. אם אתה עושה דבר כזה אתה מוריד כבת אחת את המחירים המופקעים של שכר הדירה. וזו הדרך — הגדלת ההיצע.

דן תיכון (הליכוד):
מנין לקחת את הדברים האלה? מחיר השכירות נקבע על-פי ההיצע. גורם הקרקע לא משחק בנושא הדירות בשכירות.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
מה פירוש גורם הקרקע? גורם הקרקע הוא שווי הדירה.

דן תיכון (הליכוד):
כל הניסיונות שעשינו בנושא בניית דירות להשכרה לא עלו יפה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
לא, לא ניסינו מעולם.

דן תיכון (הליכוד):
הקבלן רובינשטיין, שבנה את שכונת פת — — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
עשה לי טובה. אני אינני שר שמשיב כאן על שאלות.

אני חושב בהחלט, שהדרך להוריד את מחירי השכירות המופקעים היא על-ידי הגדלת ההיצע. הדרך להגדלת ההיצע היא על-ידי עידוד הבנייה להשכרה. הדרך לעידוד בנייה להשכרה באמצעות הטבות מס לא הוכיחה את עצמה. אני מציע דרך נוספת, והדרך הזאת, לדעתי, תהיה דרך יעילה.

אני גם תומך בזה שנקוט את הפתרון הקלסי שנקטה אירופה לאחר מלחמת העולם השנייה, ונביא קרוואנים, נשים אותם באופן זמני בפאתי הערים, בשכונות, נכשיר קרקע, כפי שהציע חבר הכנסת פורז.

אני רוצה לומר משהו לגבי התכנון והכשרת קרקעות. אין זה נכון שאי-אפשר לתכנן יותר מהר. אנחנו קיבלנו בכנסת הקודמת תיקון מס' 26 לחוק התכנון והבנייה, המאפשר בנייה מהירה ומתן היתרים מהיר. מה שקורה הוא, שמערכת התכנון דלה בכוח אדם. הצעתי דבר פשוט מאוד, שלא ייפול למעמסה על אוצר המדינה: קחו אגרה מהמכוננים ומהקבלנים ומהבונים, ובאגרה זו תיקחו יותר פקידים. לפעמים תוכנית בניין עיר מתעכבת מפני שאין פקידה שתדפיס אותה. יושבים כאן ראשי ערים היודעים זאת. אתה הולך לוועדה מקומית, לוועדה מחוזית, ואתה מתעכב שבועות וחודשים בגלל מחסור באדם אחד. קחו אגרות מהמכוננים ומהקבלנים ואיישו בהן 50 משרות — בזאת תפתרו את הבעיה. זה לא אתה, אדוני שר הבינוי והשיכון, זה משרד הפנים, אבל כאן יושבת הממשלה.

אלי דיין (המערך):
זה יהיה יותר זול.

הפתרון לבעיות הדיור צריך להיות מגוון ורב-מסלולי, ולא רק בניית שיכונים בכחים משותפים. אני רוצה לפרט על קצה המזלג, בגלל קוצר הזמן, אילו דרכים נראות לי ראויות לרב-מסלוליות זו.

ראשית, תוכניות "בנה ביתך" בקנה-מידה גדול, גם בעיירות פיתוח וגם בשכונות. אדוני, שר הבינוי והשיכון, אין שום סיבה, שמוגות צעירים ומעולים חדשים יצטרך מינהל מקרקעי ישראל לקחת את שווי הקרקע כעת, ברגע הקשה הזה של קליטתם. והצעתי היא פשוטה: המינהל יישאר בעל הקרקע במשך תקופה של עשר שנים. בתקופה הזאת יוכל הזוג הצעיר, תוכל משפחת העולים, לבנות את ביתם בעצמם עם משפחתם, עם קצת עזרה עצמית. בתום עשר שנים הם יהיו חייבים להחזיר למינהל את שווי הקרקע, אבל אם ימכרו את הבית לפני כן, הם יצטרכו לשלם את שווי הבית הזה בעת המכירה. הצעה זו כשלעצמה מורידה בין 30% ל-50% מיוקר הדיור. אני יודע שאנשי מינהל מקרקעי ישראל מתנגדים לזה.

קריאה:

מה יהיה כעבור 20 שנים?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
כעבור עשר שנים יהיה המינהל זכאי לקבל מהם את שווי הקרקע, עם הנחה מסוימת, ואני אינני נכנס לפרטים, אבל לא היום. היום הם אינם יכולים לעמוד בזה בשום פנים ואופן.

אגב, אני רוצה לומר לך, אדוני שר הבינוי והשיכון, כך נבנתה ארצות-הברית במאה ה-19. שם נתנו קרקעות חינם לכל המתיישבים ופתרו בעיות אדירות. ואני אומר לכם: המחיר הזה שמינהל מקרקעי ישראל גובה עד השקל האחרון, מחירו לחברה הישראלית אדיר. ואני הולך לעיירות פיתוח, אני שומע אילו מחירים גובים שם כשביל מגרשים ל"בנה ביתך", ואינני מאמין למשמע אוזני.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
אנחנו קבענו שבאזורי פיתוח א' מחיר הקרקע יהיה אפס.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אני מבין אותך על כך.

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אפשר לשאול שאלה?

היו"ר מ' וירשובסקי:
אתה מסכים, חבר הכנסת רובינשטיין?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
כן.

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
בעבר היתה הצעה כזאת. מינהל מקרקעי ישראל הסכים לכך. מי שלא הסכים היה משרד האוצר.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
אני רוצה לומר, שהצעד הזה לגבי אזורי פיתוח א' הוא מבורך, אבל הוא לא מספיק, מכיוון שהביקושים הם ככל הארץ. יש לי הצעה נוספת בעניין זה.

שר הבינוי והשיכון א' שרון:
אתה מציע שגם בתל-אביב יהיה כך.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
לא, אני לא מציע שגם בתל-אביב יהיה כך.

חוברת ל"ד, ישיבה קצ"ז

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ס, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

האי-אמון היא להביע אי-אמון בממשלה שפעלה או שלא פעלה נכון, לפי דעתי עדיין אין מקום לאי-אמון; נקווה שגם לא יהיה מקום לכך, אבל ודאי שאין לכך מקום נכון לרגע זה.

עמנואל זיסמן (המעריך):

— — —

משה גפני (דגל התורה):

כשאתה היית בקואליציה ואני הייתי באופוזיציה, חבר הכנסת זיסמן, אני גם לא הגשתי הצעת אי-אמון נגד ממשלת האחדות. נכון, היא נכשלה ולכן היא נפלה, אבל לא אני הפלתי אותה. אני דיברתי נגד הממשלה ואתה הפלת אותה, לא אני.

עמנואל זיסמן (המעריך):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת זיסמן, אני מבקש ממך.

משה גפני (דגל התורה):

אני דיברתי נגד הממשלה אבל אתה הפלת אותה, לא אני. אתה הצבעת נגד הממשלה. זאת אומרת, אתה השתכנעת מעמדתך. שכנעת אותך, אני אפילו לא הייתי צריך להצביע נגדה. ממשלת האחדות אכן נכשלה, ואני צדקתי, הממשלה היתה ממשלה רעה. זאת היתה ממשלה שלא קידמה את הנושא המדיני, זו היתה ממשלה שנכשלה בנושא החברתי, נכשלה בקליטת העלייה, נכשלה בנושא הבינוי והשיכון, נכשלה בכול, והיא נפלה, ואתה צדקת בזה, כי ידעתי שאתם מפילים אותה.

חיים רמון (המעריך):

אתה הצבעת אמון בה. אתה לא השתתפת במצווה של הפלת הממשלה.

משה גפני (דגל התורה):

זה מה שחז"ל אומרים: צדיקים מלאכתם נעשית בידי אחרים.

חיים רמון (המעריך):

אבל אתה לא צדיק.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת חיים רמון, אני איבדתי את חוט הוויכוח. אני חושב שלא ברור לכם בדיוק על מה אתם מתווכחים.

משה גפני (דגל התורה):

מה שברור הוא, שהממשלה ההיא נפלה ועכשיו יש ממשלה חדשה. זה ברור.

בנושא המדיני מודיע ראש הממשלה, שהממשלה הזאת הולכת בכל הכוח לקדם את נושא השלום.

חגי מירום (המעריך):

תבוא לספר לנו כשזה יקרה.

משה גפני (דגל התורה):

שר הביטחון מדבר היום על מתינות, שר החוץ מדבר על מתינות.

אלי דיין (המעריך):

אתה מאמין לו?

משה גפני (דגל התורה):

בואו ננסה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

האם כל אחד צריך לפנות אליו? אני לא מבין מה זה כאן.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

זה יהיה יותר זול לכולם. מי לא יהיה מוכן לשלם את האגרה הזאת אם תקופת ההמתנה המדהימה להיתרים ולתוכניות בניין עיר תקטן?

אני רוצה לומר: טעות מוחלטת של שרי ממשלה היא, כאשר הם חושבים, שאם לא יפתור את הבעיה במרכז הארץ, יהיה אפשר לפתורה בכריפריה. מדוע? משום שמחירי הדירות הם כלים שלובים. אם המחיר בתל-אביב, בגוש-דן, מרקיע שחקים, כי בתל-אביב אין כלל קרקע לבנייה מתוכננת, הכול נמצא בוועדה המחוזית — מדרון-יפו בוועדה המחוזית, צפון-הירקון בוועדה המחוזית, סלמה בוועדה המחוזית, הכול בוועדה המחוזית, שנים. עשרות שנים — המחירים ביתר חלקי הארץ עולים. כשבתל-אביב עולים מחירי הדירות, הם עולים ברמת-גן, בחולון, בראשון-לציון ובכתים, וכשהם עולים שם הם עולים בכריפריה. אלה כלים שלובים. תגדילו את ההיצע בכל הארץ — תורידו את המחירים בכל הארץ.

לכסוף, אני רוצה לומר דבר אחד. אני לא חושב שמגיע אי-אמון לממשלה בשל הנושא הזה. היא בתחילת דרכה וצריך יהיה לבחון אותה על זה. אבל מגיע לה אי-אמון בשל הרבה מאוד סיבות אחרות שאין לי זמן למנות אותן, ומשום כך נצביע אי-אמון בממשלה.

חיים רמון (המעריך):

עוד לא מגיע, אבל יגיע.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין. רשות הדיבור לחבר הכנסת משה גפני, ואחריו — לחבר הכנסת דן תיכון.

משה גפני (דגל התורה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני כשנה-וחצי, עם הקמת ממשלת האחדות, עמדתי כאן, ואף-על-פי שסיעת דגל-התורה היתה באופוזיציה, שלא כובדו הסכמים עמה וכו', תמכתי אז בממשלה וטענתי כי יש לאפשר לממשלה החדשה ימי חסד על-מנת שתוכל לפעול בימים הקשים של אז בנושא המדיני, בנושא החברתי, הכלכלי, ועדיין לא דובר אז על קליטת העלייה.

אפשר לדבר?

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא, כאן מפריעים. חברי הכנסת מהמעריך, יש שם רחש בלתי פוסק.

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):

בקשר לוויכוח הפנימי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

יכול להיות, אבל הם יכולים לקיים את הוויכוח הפנימי בחדרים הפנימיים שלהם.

חבר הכנסת זיסמן, האם אפשר לבקש ממך לאפשר לחבר הכנסת גפני להמשיך בדבריו?

עמנואל זיסמן (המעריך):

— — —

משה גפני (דגל התורה):

היום, כאשר מגישים אי-אמון בממשלה, כפי שאמר קודם לכן חבר הכנסת חיים רמון, ייתכן שהכוונה היא לגבי העתיד. כבר יש חברי כנסת או סיעות בכית שיודעות שהממשלה הזאת תיכשל, ולכן מגישים אי-אמון. אבל אם מטרת הצעת

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

שאינן כדוגמתו, אם מדינת ישראל לא תשכיל היום לאפשר בניית דירות לעולים, שלשמחתנו הרבה מגיעים היום לארץ.

והנה נכנס לתפקידו שר הבינוי והשיכון. יש לי אמון מלא במשרד השיכון, בצוות שנמצא שם. ואין צורך לומר שיש לי אמון בידידי, סגן השר הרב רביץ. ואני רואה בעצמי את העבודה שנעשית שם יום יום. האורות דולקים במשרד השיכון.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): המזגנים עובדים.

משה גפני (דגל התורה): חבר הכנסת ביטון, הרי גם היריבים הקשים של השר שרון מודים בעובדה שיש לו כוח לדחוף דברים קדימה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): אולי עגלות יש לו כוח לדחוף.

משה גפני (דגל התורה): אז על מה האיי-אמון? גם אני הייתי מצביע אי-אמון לממשלה אילו שכנעו אותי שיש בשל מה להצביע.

יש לכרך על המגמה של משרד הבינוי והשיכון להפנות עולים ליישובי הפיתוח, לנגב, לגליל. אולם אני רוצה לומר, דווקא כעניין הזה אין לעשות זאת בחופזה. יש לבדוק את הדברים בזהירות, יש לבדוק את הבעיות החברתיות, התעסוקתיות, מפעלי תעשייה שנמצאים בכל יישוב ויישוב. לפעמים זה יכול ליצור "סלמס" חברתי ובעיה קשה שאחר כך יהיה קשה להתמודד אתה.

היו"ר מ' וירשובסקי: אני מוסיף לך דקה אחת של "זמן פציעות".

משה גפני (דגל התורה): יש לבחון את העניין הזה בזהירות רבה. לא תמיד הפניית קבוצות גדולות של עולים ליישובים קטנים, שאין בהם פתרון אמיתי — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): — — —

היו"ר מ' וירשובסקי: חבר הכנסת ביטון, אני מבקש ממך, זה לא דושיח כאן.

משה גפני (דגל התורה): בנושא התעסוקתי, החברתי, צריך לבחון את הדברים בזהירות.

אבל אני חוזר ואומר: בעיית הדיור היא בעיית הבעיות של החברה בישראל. אני מציע לצוות החדש במשרד הבינוי והשיכון לבחון מחדש את כל הנושא של המשכנתאות, את המיסוי שקיים גם על נושא הקרקעות, גם על נושא הבנייה. כל הדברים האלה אינם מאפשרים לזוג צעיר ולעולה חדש לרכוש דירה. ממשכנים את המשפחה למשך כל חייה. היא הופכת להיות עבד לדירה, שבקושי היא מצליחה לרכוש.

יש לי אמון בצוות הזה, שהוא אכן ישכיל, בעזרת השם, לפתור את הבעיה. לכן אצביע כער אמון בממשלה הזאת ונגד הממשלה הקודמת.

היו"ר מ' וירשובסקי: תודה: רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון, ואחריו — לאחרון, חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר.

דן תיכון (הליכוד): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אי-אמון על שום מה?

משה גפני (דגל התורה):

אפילו שר המדע והאנרגיה מודיע ומצהיר שאין ליישב עולים ביהודה, בשומרון ובעזה.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת): ותיקים כן?

משה גפני (דגל התורה):

אבל מה היה בממשלה האחדות? הרי על מה דיברו בממשלת האחדות? אני לא אומר את דעתי, אני אומר מה אמר שר המדע והאנרגיה, מנהיג התחיה. יש היגיון רב בהצהרה הזאת, ואני מסכים אתה. זאת הממשלה של היום.

בשעתי טענתי, ואמרתי את זה פה, שדווקא ממשלת הליכוד דאו הביאה את השלום עם מצרים. יש לי כל היסוד לקוות, להאמין ולהתפלל שגם הממשלה הזאת, שבראשה עומד הליכוד, תביא את השלום. אז על מה מגישים אי-אמון? מה הנושא העומד היום לדין? כל העניין הזה לא מעיד על רצינות.

יש לאפשר לממשלה, על סמך ההצהרות שלה לפחות, על סמך התוכניות שהיא מדברת עליהן, לנסות ולהביא את השלום שכולנו רוצים בו.

אבל, מה רוצים מגישי הצעות האי-אמון בנושא השיכון, זה נבצר מבינתי לחלוטין. נכנס שר הבינוי והשיכון, שר חדש, מהיום הראשון כמו בולדווין, בכל הכוח דוחף את הנושא הזה של הבינוי והשיכון — — — מה קורה פה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

אינני יודע. כנראה ההתרגשות על האי-אמון היא כה גדולה, שיש שם סיעה שלמה שמקיימת ויכוח. חבר הכנסת צידון, חבר הכנסת צידון, קראתי בשמך ארבע פעמים. הייתי צריך להוציא אותך מהאולם. אני מבקש ממך, אתה יכול לצאת, אתה יכול לשבת, אתה לא צריך להפריע.

משה גפני (דגל התורה):

רבותי חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, הנושא של השיכון הוא בעיית הבעיות של החברה בישראל. זה שאנחנו עדים לתופעות המזעזעות האלה של זוגות צעירים, של משפחות עם ילדיהן, שמתגוררות תחת כיפת השמים מחוסר דיור, זה מצב בלתי נסבל, מצב מזעזע שאין כדוגמתו. זוהי תופעה שבגללה לכד יש להצביע אי-אמון בממשלה הקודמת.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת): מה עם זאת?

משה גפני (דגל התורה):

אין מדברים בכלל על הממשלה הזאת? הבעיה הזאת נוצרה היום? נוצרה אחרת? זו בעיה שנוצרה במשך השנים האחרונות.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): יש הבדל בין הממשלה הקודמת לבין הממשלה הנוכחית?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת ביטון, אתה צריך להוסיף על ההפרעות הרבות שיש כאן?

משה גפני (דגל התורה):

אמרתי שבעיית הבעיות של החברה בישראל היא בעיית השיכון. אם אנחנו מדברים על קליטת העלייה — זה מחדל

חברת ל"ד, ישיבה קצ"ז

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקרמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

דן תיכון (הליכוד):

מייד תבין, כי אני מגיע מייד לתקופה שלנו.

ובעצם מאז אנחנו מתקדמים, וכל מה שעשינו בעשר השנים האחרונות — לא היה בתחום היצע הדירות. כל אותם זכאים שאתה רואה היום כשהם מפגינים, בעצם היה להם, פחות או יותר, מלאי דירות מצוי, אלא שאיש לא קנה דירות. ואם תעקוב אחר היקפי הבנייה בעשור האחרון, תראה שהם יורדים מטה מטה.

ויפה אמר חבר הכנסת רן כהן, שהוא לא מבין למה ב־1975 יכלו לבנות 40,000 דירות, ולפני שנה יכלו לבנות רק 3,000 דירות. הוא לא מבין. אני אומר לך שלא בונים דירות שיעמדו ריקות; שכן אם בונים דירות שעומדות ריקות, הקבלנות פשוט פושטות את הרגל. וזה מה שקרה במדינת ישראל, הקבלנות הגדולה נעלמה.

האם אתה יכול לומר לי למה "סולל-בונה" איננה קיימת? אתה יכול לומר לי למה חברת "יובל גד" לא קיימת? למה דרוקר לא מצוי בארץ? למה שטרן איננו קיים? למה ליפשיץ איננו קיים?

מה שאני רוצה לומר לך בזה הוא, שמאחר שלא היה ביקוש — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חיסלו אותם.

דן תיכון (הליכוד):
איש לא חיסל. השוק חיסל אותם, חוסר היכולת של ההסתדרות — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה זה "השוק"? מי שלא בנה — חיסל.

דן תיכון (הליכוד):

ומה שקורה, חבר הכנסת אורון וחבר הכנסת רן כהן, משלא היה ביקוש לדירות לא היה טעם לבנות, משלא היה ביקוש עזבו גדולי הקבלנים את הענף, והענף מצוי במשבר נורא.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
כמה בנו מינואר 1989 עד היום?

דן תיכון (הליכוד):
מייד תשמע.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבר עברו שש דקות.

היו"ר מ' וירשובסקי:
סליחה, יש לך שיעון?

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש לי שיעון טוב.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אתה יודע מה? אני מציע לך למסור אותו לתיקון מידי.

דן תיכון (הליכוד):
אני מודה לחבר הכנסת צ'רלי ביטון, שעוזר לי. נקנה לך סטופר עוד מעט.

רבנתי, שיהיה ברור, ב־1989 כמעט לא היה קיים ענף הבנייה, הבנייה הציבורית לא הייתה, שכן לא היה ביקוש. משלא היה ביקוש, לא בנו, ומי שבנה נקלע לקשיים, וכולנו

חבר הכנסת אורון, מי שמצוי בענף הבנייה וישמע שבמדינת ישראל, כחלוף 40 יום, אולי רק 30 יום מיום הקמת הממשלה, סיעת מפ"ם הגישה הצעת אי-אמון בשל המחדל הגדול של הממשלה — ישאל את עצמו אם סיעת מפ"ם באה בידיים נקיות.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
נקיות מאוד.

דן תיכון (הליכוד):

ואם אתה בא לכאן ומציע אי-אמון בשל המחדל הוועק שנעשה בתחום קליטת העלייה, באותו סגנון ובאותה רמה אני יכול לומר לך: אתה יודע לאן הלך הכסף ב־1989? להצלת הקיבוצים ולא לקליטת עלייה ולא לבניין דירות. אבל אני מודיע לך — — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
מה פתאום?

דן תיכון (הליכוד):

אבל אני מודיע לך שאני חוזר בו, אני רוצה להיות קצת יותר רציני, ואנסה לנתח בדקות מספר את מה שקורה בענף הבנייה במדינת ישראל, כדי שתבין את הבעיה.

מדי לילה, במחצית השנה הקרובה, יגיעו למדינה הזאת כ־1,000 איש. מדי לילה ינחתו בשדה התעופה 1,000 אנשים חדשים שמגיעים מרוסיה. במדינה שאוכלוסייתה מונה כ־4.5 מיליון אנשים, 1,000 איש כל לילה זה 300,000 איש לשנה, זה מיליון אנשים בשלוש שנים. שלא יהיו בעיות בתחום הקליטה — זה מצב שהוא בלתי אפשרי.

אני רוצה לספר לך מניסיוני שלי, כמי שלקח חלק בניהול חברת הבנייה שהיתה בזמנה הגדולה ביותר במדינת ישראל. ב־1972 — 1973 החלו לפתע הרוסים להגיע למדינת ישראל. וגלי עלייה גדולים, דומים לאלה של היום, הגיעו לפתע. איש לא היה מוכן. אז חיפשו מושע ומינו את השר אברהם עופר כשר השיכון. הוא שכר הליקופטר וקפץ ממקום למקום. והחל מ־1974 בנו במדינת ישראל בהיקף של 40,000 יחידות דיור מדי שנה, וכמו שהעלייה החלה — היא נפסקה ביום אחד. וב־1975, כשם שלא ידענו למה הוסר מסך הברזל, כך לא ידענו למה הוא ירד. וענף הבנייה נותר ב־1975 עם כמות אדירה של דירות. ומ־1975 עד 1977 נעלם ענף הבנייה במדינת ישראל, כשבמלאי שלנו היו כ־20,000 עד 40,000 יחידות דיור גמורות שלא היה מה לעשות אתן. הדבר היחיד שניתן היה לעשות זה לשכור שומרים כדי שישמרו ככל יכולתם על המצאי שהיה במדינה. מחירי הדירות ירדו מטה מטה והגיעו לשפל. ובאותה תקופה — תשאלו את חבר הכנסת אדרי, גם הוא היה מנכ"ל של חברת שיכון גדולה — במשך חודש שנינו יחד מכרו כ־200 דירות בלבד.

ולפתע, ביום בהיר אחד, פרצו מהומות במדינת ישראל, הפגנות בדומה לאלו שאחתה רואה היום, שרפת צמיגים על כביש ירושלים-תל-אביב, אוהלים בכל מקום. ומלאי הדירות שהיה קיים, שאיש לא רצה בו, לא הספיק. פשוט לא הספיק, אבל לא היה לנו עוד ענף בנייה. ובסוף 1977, 1978, תחילת 1979, אתה רואה שהמלאי הזה היה-כלא-היה, ומחירי הדירות הרקיעו לשמים, וחלק גדול מן הקבלנים עבר מן העולם.

ואז באנו, חבר הכנסת אורון — — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אני לא מבין את הנמשל. את המשל הבנתי.

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

וזכרים את הוועדה שניסתה לשקם כמה קבלנים בארץ. מבין הגדולים.

לא מספיק לבוא ולומר, שבי-1989 ידענו שתגיע עליה מרוסיה. על "ידענו שתגיע" לא בונים, כי מי שבונה, כעבור שלושה-ארבעה חודשים, בהתחשב בהיקף העצום של העלויות בתחום הדירור, לא יהיה קיים יותר.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

דן תיכון (הליכוד):

ולכן על ספק לא בונים בהיקפים כאלה.

כשהתעוררה הבעיה — ונהיה כנים עם עצמנו — בינואר 1990, באו אלינו אנשי משרד הבינוי והשיכון ואמרו לנו: תנו לנו כסף כדי להכין את הפרוגרמה; להתחיל לבנות היום. כדי להתחיל לבנות 10,000 יחידות דיור במצב כזה נדרשת חצי שנה, אם לא למעלה מזה, רק כדי להכין את הקרקע.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אבל, דן, עד עכשיו לא התחילו.

דן תיכון (הליכוד):

אני רוצה להזכיר לך מה קרה כאן בליל אישור התקציב, חבר הכנסת אורון. בליל אישור התקציב נתבקשנו להעביר חצי מיליארד שקל מהרזרבה למשרד השיכון, וכל האגף הזה, לרבות אתה וסיעתך, עמדתם על הרגליים וקראתם לנו "גנבים בלילה".

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

נכון, השר דן מרידור — — — הכי הרבה. מה אתה אומר עלינו? הנה, השר דוד לוי מאשר את זה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת אורון, הוא כבר גמר את מכסת זמנו.

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת אורון, אני לא שומע את הצעות שלך.

שר החוץ ד' לוי:

היו"ר מ' וירשובסקי:

אדוני, שר החוץ.

שר החוץ ד' לוי:

אני אהיה הראשון שאתמוך בוועדת חקירה שתבדוק את ההשתוללות של הימים האלה. איפה היה כל מי שמפנה היום אצבע מאשימה, ומה הוא עשה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

אדוני שר החוץ, אני רואה שחזרת לאיתנך במאה אחוזים, אבל אל תפריע לדיון.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

דן תיכון (הליכוד):

לכן, חבר הכנסת אורון, אנחנו לא מחפשים את האשמים. מדינה של 4.5 מיליוני אנשים, הקולטת כל לילה 1,000 איש, יהיו לה בעיות בתחום הדירור, זה לא יעזור, ואתה תחזור לכאן ותציע הצעות אי-אמון כל שבוע.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

למה? למה?

דן תיכון (הליכוד):

מפני שהבעיה קשה, חבר הכנסת רן כהן, לא לוחצים על כפתור ויש דירה. נדרשים 22 חודשים רק כדי לבנות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

דן תיכון (הליכוד):

ועכשיו אני רוצה להסתפק רק בשניים-שלושה משפטים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא, משפט אחד, אתה עברת את זמנך. אני מבקש ממך, חבר הכנסת תיכון, אתה יושב-ראש, אתה יודע בדיוק כמוני כמה זה קשה. תגיד משפט ותגמור.

דן תיכון (הליכוד):

ולכן אני רוצה רק לומר כאן שני משפטים באשר למה שצריך לעשות, וכאן דיברו על מה עושים ומה צריך לעשות. אני אומר, שלא תהיה בנייה אם לא תהיה התחייבות רכישה של 100%, כי אין ענף בנייה במדינת ישראל המסוגל להרים 1,000 דירות על הונו העצמי, כי אין לו הון עצמי. הנושא השני שצריך לטפל בו הוא תיקון כמה שנקרא חוק המכר. באין חוק מכר מתאים תהייה בעיות בעת שיבואו למכור אותן דירות, שהרי באין ביטחונות איש לא יקנה דירות כאמור. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון, חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר.

חברי הכנסת, כל פעם שיהיה רעש אפסיק את הנואם, כדי שהוא יוכל לגמור את דבריו. נשכ רבע שעה, 20 דקות במקום שש הדקות שלו. זה תלוי בכם. בבקשה, חבר הכנסת בן-אליעזר.

בנימין בן-אליעזר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו עומדים היום באחד הרגעים היותר-קשים של חיינו. לפנינו אחד הנסיים היותר-חשובים שקרו לנו. קוראים לזה עלייה, ובעיני זו לא אחרת מאשר עליית הצלה. אך, כנגד זה אנחנו עומדים היום מול תנועת מחאה של המונים, שהיום עור ניתן לשלוט בה, אני בטוח מה יהיה מחר, וייתכן שהכול יתפוצץ עלינו.

חברי חברי הכנסת, זוהי תוצאה של מדיניות ממשלות

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת ריבלין, שב. אבקש מכולם לשבת. עוד דקה, חבר הכנסת בן-אליעזר, אני אשתיק את הציבור כדי שישמעו אותך. חברות הכנסת נמיר וחבר הכנסת כר-זהר, אודה לכם אם תשבו ואחר כך תתהלו את ההתייצבות. סגן השר נתניהו, אודה לך אם תשב. חברי הכנסת, ברעש הזה לא יהיה אפשר לשמוע את דברי חבר הכנסת בן-אליעזר. כולם בדיוק נכנסים, עוד דקה. אתה רואה, חבר הכנסת בן-אליעזר? שמעו שאתה מדבר וכולם נוהרים לאולם על-מנת לשמוע אותך. אני מבקש מכולם להפסיק לדבר. רשות הדיבור לחבר הכנסת בנימין בן-אליעזר.

בנימין בן-אליעזר (המערך):

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש מכל הציבור שאין לו מקום ישיבה, שיפנה את האולם. אני מבקש מהסדרנים לפנות מהאולם כל מי שאין לו מקום ישיבה. אין כאן מקום בעמידה. בבקשה, חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר.

חוכרת ל"ד, ישיבה קצ"ז

— הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה; היערכות הממשלה לקליטת העלייה —

היו"ר ד' שילנסקי:

הצעה לסדר להצבעה?

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כן, להצבעה. אדוני היושב-ראש, לפני שעה-יחצי הקמנו את "מערכת הכנסת", פה, בסמוך לכנסת — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש לסגור את המיקרופון, ומבקש מחבר הכנסת צ'רלי ביטון לשבת. לא יפה להתנהג בצורה כזאת. ביקשת להשמיע הצעה לסדר להצבעה, וזאת איננה הצעה לסדר בקשר להצבעה. לא נולדנו אתמול ואנחנו מבינים עניינים. חבר הכנסת צ'רלי ביטון, זה לא היה מכובד.

אנחנו ניגשים להצבעה בקשר להצעת סיעות ר"צ, חד"ש, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה בשל בעיית הדירור בישראל ובשל תוכניתו של שר הביטחון להקים יחידות של משמר אזרחי ביהודה ושומרון. מי שהוא כעד הצעת האי-אמון יצביע בעד, ומי שהוא נגד הצעת האי-אמון יצביע נגד. לחצתם על כפתור ההצבעה לפני שהפעלתי את לוח ההצבעה. עכשיו נעבור להצבעה. חברי הכנסת, אל תלחצו על הלחצן לפני שאתם מוודאים שהלוח מופעל. אני מפעיל את לוח ההצבעה ומבקש מכם להצביע.

ה צ כ ה

בעד ההצעה להביע אי-אמון

לממשלה 51 —

נגד 60 —

נמנעים 5 —

הצעת סיעות התנועה לזכויות האזרח ולשלום, החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון, מפ"ם, הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע שהצעת האי-אמון נדחתה.

ה. היערכות הממשלה לקליטת העלייה *

5 —

נמנעים

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת י' צבן לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

ההצעה נדחתה. הועלתה גם הצעה לסיכום הדיון בנושא קליטת העלייה מטעם סיעת חד"ש. אני מעמיד את ההצעה הזאת להצבעה. הלוח מופעל.

ה צ כ ה

בעד הצעת הסיכום 51 —

נגד 60 —

* "דברי הכנסת", חוב' ל"ג, עמ' 4321: נספחות.

בנימין בן-אליעזר (המערך):

אדוני היושב-ראש, נדמה לי שבשלוש שעות של נאומים הקיפו חברי הכנסת את הבעיה על כל היבטיה, ונדמה לי שקודמי הצליתו לבטא אל-נכון את עוצמת הזעקה הקיימת היום לגד עניינו.

לסיום הדיון הזה, אני רוצה לומר את דברי הבאים: אנחנו נמצאים היום אולי באחת משעותיה הקשות ביותר של המדינה. העלייה, בעיני, היא עליית-הצלח, ובעיית חסרי הדירור היא בעיה של הצלת הכית. אין תשובה על בכיו של ילד, ואין מבינים מה הוא כאב או סכל אם לא עוברים אותו. אני מודה שאת "כית-הספר" הזה עברתי יחד עם הורי במערכת פרדסייה.

רבותי חברי הכנסת, חייב להיות סדר עדיפויות חדש. חייבים לתת תשובות על המצוקות שאנחנו מתמודדים אתן. שמענו היום את תוכניתו של שר הבינו והשיכון, ואני רוצה לאחל לו מעל כמה זר, שיצליח להגשים את התוכניות האלה. אם לא כן, נעמוד, על-פי מיטב הערכתי, בפני מציאות חדשה של "מחנות פליטים" בתוך הארץ הזאת.

בעיני, הבעיות האלה אשר דיברו עליהן היום וחומרתן עולות בחשיבותן על כל מקדם של ביטחון. זה בעיני הביטחון. בלי הבחורים האלה אין ביטחון. קשה לי להאמין, אבל אני מקווה שהממשלה הזאת תצליח להבין את רחשי-לב העם, את כאבם של האלפים — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת חריש, אני מבקש ממך להואיל לשבת.

בנימין בן-אליעזר (המערך):

אני מקווה שהממשלה הזאת תצליח להבין את מחסורם ואת דמעותיהם של הילדים, ואני מקווה שאני טועה, כי אם לא כן כולנו נשלם את המחיר. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. אני מבקש מכולם לשבת. ההצבעה היא אלקטרונית — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, יש לי הצעה לסדר. היו"ר ד' שילנסקי:

אני לא נותן עכשיו את רשות הדיבור. הודעתי שמי שיש לו הצעה לסדר יודיע לי לפני כן, בשקט, מה ההצעה לסדר; עכשיו אני לא מאפשר לחברי הכנסת להעלות הצעה לסדר.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעלות הצעה לסדר.

היו"ר ד' שילנסקי:

בשבוע שעבר החקיים דיון והועלתה הצעת סיכום בשם סיעות ר"צ, מפ"ם ושינוי להביע אי-אמון לממשלה. אני מעמיד את הצעת האי-אמון להצבעה. הלוח מופעל.

ה צ ב ע

קריאות:

— — —

הי"ר ד' שילנסקי:

ברעש הזה אי-אפשר לשמוע על מה מדובר. אני מבקש מכולם לשבת.

בשבוע שעבר היתה הצעה מטעם סיעת חד"ש לסיכום הדיון בנושא קליטת העלייה. קראו את ההצעה ולא נקרא אותה עכשיו שנית. אני מפעיל את קלוח. מי בעד הצעת הסיכום של סיעת חד"ש? מי נגד? הלוח מופעל.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום 17 —

נגד 63 —

נמנעים 33 —

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' נפאע לא נתקבלה.

הי"ר ד' שילנסקי:

אני קובע שההצעה נדחתה.

אני מבקש להודיע לחברי הכנסת, שבהצעה לסיכום הדיון מטעם סיעות המערך, הליכוד, התחיה, ש"ס והמפד"ל קיבלתי את המכתב כדלהלן: לכבוד יושב-ראש הכנסת, א"י, הנני להודיעך כי סיעת המערך מבטלת את השתתפותה בהצעת סיכום הדיון על היערכות הממשלה לקליטת העלייה שקראה חברת הכנסת נאוה ארד בשם הסיעות.

הסיעות שבשמך קראתי כוללות גם את הסיעה לקידום הרעיון הציוני, כפי שהודעת, סיעת המערך ביקשה להוריד את שמה, וזו זכותה. סיעת צומת מצטרפת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה הסיבה?

הי"ר ד' שילנסקי:

אינני יודע. אינני נותן את רשות הדיבור. אינני מתכוון להסביר למה סיעת המערך ביקשה להוריד. אין עכשיו שום הצעה.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
הצעה לסדר.

הי"ר ד' שילנסקי:

גם סיעת מולדת מצטרפת.

לסדר ההצבעה? בבקשה.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, הואיל וההצעה נקראה עליידי חברת הכנסת נאוה ארד, שהסירה את תמיכתה, אני מבקש שלפחות נדע על מה אנחנו מצביעים, ושאת ההצעה יקרא מי שתומך בהצעה הזאת.

הי"ר ד' שילנסקי:

כשם שלא נתתי לסיעת חד"ש לקרוא, לא אתן עכשיו לסיעות אחרות. הקריאה היתה בזמנה.

חבר הכנסת רמון, אתה רוצה לדבר בקשר לסדר ההצבעה?

חיים רמון (המערך):

אני רוצה לומר מלה אחת בקשר למכתב.

הי"ר ד' שילנסקי:

לא, עכשיו רק לסדר ההצבעה. אני לא נותן רשות דיבור, רק לסדר ההצבעה.

חיים רמון (המערך):

לסדר ההצבעה.

הי"ר ד' שילנסקי:

אני לא נותן. נא לסגור את המיקרופון. המיקרופון סגור. אינני נותן רשות דיבור. לא נתתי גם לאחרים. חבר הכנסת חיים רמון, עם כל הכבוד — — —

חיים רמון (המערך):

אדוני, אתה קראת מכתב. אני רוצה להגיד שלוש מלים כדי להשלים את המכתב. זה הכול.

הי"ר ד' שילנסקי:

חן לי קודם בכתב את הדברים שאתה רוצה לומר, ואחר כך אחליט. אני לא אתן לנצל את הבמה כרגע כזה לפעילות של סיעה כלשהי.

חיים רמון (המערך):

שלוש מלים.

הי"ר ד' שילנסקי:

את המכתב נתתי לי. כשם שנתתי לי מכתב, גם את שלוש המלים חן לי בכתב, ואני אקרא אותן. אם אתה חושב שחסרו כמה מלים, חן לי ואני אוסיף אותן.

חברי הכנסת, אני נתקלתי במקרים קודמים, שבהם כשההתעניינות הציבורית היתה בשיאה, חברי הכנסת ביקשו הצעה לסדר ונאמו. יש מישוה שעמל קשות, הוא פונה לסיעה, הסיעה מקציבה לו חמש דקות לדבר, וחבר כנסת אחר עושה לו חיים קלים. הוא מבקש רשות הדיבור לסדר-היום, והוא נואם כשיא המתח. זה לא הוגן כלפי חברי הכנסת הממושמעים, הנוהגים על-פי הסדר הטוב.

חברי הכנסת, זאת התוספת למכתב שקיבלתי. אני לא מקפיד על קצו של יו"ד. צריך הייתי לכתוב קודם, אבל אני מקבל את זה. תוספת למכתב: "הסגרנו את תמיכתנו בהצעת הסיכום, מכיוון שההצעה הפכה להבעת אמון בממשלה". תודה רבה.

חברי הכנסת, מי בעד הצעת הסיכום מטעם הסיעות שקראתי קודם בשמן, בלי סיעת המערך? זו הצבעה מס' 6.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום 62 —

נגד 54 —

נמנעים — אין

הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת נ' ארד

נתקבלה.

קריאה:

חבר הכנסת שריר טעה.

הי"ר ד' שילנסקי:

הוא טעה. רגע, נראה. אתה מופיע כ"נגד" ואתה רוצה להיות "בעד". בסדר. זאת אומרת: 63 בעד, 53 נגד, וזאת לאחר חיקון הצבעתו של חבר הכנסת שריר.

— הודעת הממשלה על החלטתה להעביר לראש הממשלה סמכויות הנתונות לשר התקשורת בענייני טלוויזיה, על-פי הוראת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן—1990 —

1. הודעת הממשלה על החלטתה להעביר לראש הממשלה סמכויות הנתונות לשר התקשורת בענייני טלוויזיה, על-פי הוראת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן—1990

של עמנו, להעלות את הרמה האינטלקטואלית, לפחות את הידיעות המינימליות על מסורת עמנו, שבה יש בורות כל כך מדהימה.

לכן, אדוני היושב-ראש, ההצעה הזאת, להעביר את הערוץ השני של הטלוויזיה למשרד אחר, פשוט נראית שלילית, לא סבירה ולא מקובלת עלינו. הייתי מעדיף אף שלא יישאר במשרד התקשורת, שלא יקום כלל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת פלדמן.

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, יש לי בקשה. יש כמה חברי כנסת שנרשמו לדיון הזה בעבר. הדיון הזה הועבר והוחזר, הועבר והוחזר, ואנחנו איננו מוצאים עצמנו כרשימת הדוברים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני נתן עוד שלוש דקות לכל האנשים שרוצים להירשם.

חגי מירום (המערך):

תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת בורג ישנו? איננו. חבר הכנסת אברהם פרוז ישנו? איננו. חברת הכנסת עדנה סולודר ישנה? איננה. חבר הכנסת אלי דיין ישנו? בבקשה.

אלי דיין (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מונחת לפנינו הצעת הממשלה להעביר סמכויות הנתונות לשר התקשורת בענייני טלוויזיה על-פי חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן—1990. לא ראיתי למי מציעים להעביר את זה. מעבירים את זה למשרד ראש הממשלה.

זו הצעה שאינה עולה בקנה אחד עם כוונתו של המחוקק. המחוקק קבע, וגם באופן טבעי זהו תחום הסמכות של המשרד המקצועי הנוגע בכך, משרד התקשורת, לעסוק בענייני הטלוויזיה ובעניין הערוץ השני לטלוויזיה. לא יעלה על הדעת לשבש את כל המבנה הקונסטיטוציוני, התפקודי, הפונקציונלי, של המשרדים המקצועיים, ולהעביר למשרד ראש הממשלה, כשאנחנו לא יודעים מי יטפל, ולהוריד את זה מהמשרד המקצועי הייעודי, שיש לו אנשי המקצוע ויש לו הכלים לטפל בנושא החשוב הזה.

טלוויזיה ורדיו הם נשמתה של הדמוקרטיה. אלה הם אמצעי התקשורת החזקים, בעלי ההשפעה הגבוהה ביותר. חוששני שהעברה זו תביא לכך, שהנושא הזה לא יישאר בגדר הטיפול הממלכתי גרידא אלא יהיו נטיות לפוליטיזציה, נטיות לצל אותו ככלי מפלגתי פוליטי, וזו תהיה פגיעה באמצעי הממלכתי, שצריך להיות נייטרלי ומנוהל באופן ממלכתי, כפי שמקובל בארצות דמוקרטיות נאורות.

הממשלה גם אינה מנמקת משום-מה, מרדע היא מחליטה לעשות את המעשה הזה. אולי שר התקשורת איננו רוצה לטפל בעניין הזה? יש לומר זאת במפורש. אולי מן הראוי היה להפקיד את משרד התקשורת בידי של שר אחר. הייתי מציע לממשלה לעשות חילופין, יש לה משרדים פנויים. משרד העבודה והרווחה, אחד המשרדים החשובים ביותר, עדיין תום, אין ממנים לו שר במשרה מלאה עם אחריות, עדיין הוא

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הודעת הממשלה על החלטתה להעביר לראש הממשלה סמכויות הנתונות לשר התקשורת בענייני טלוויזיה, על-פי הוראת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן—1990. ימסור את ההודעה השר רוני מילוא. בבקשה.

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הממשלה בישיבתה ביום ראשון, ט"ו בתמוז התש"ן, 8 ביולי 1990, החליטה את ההחלטה הבאה:

"לפי סעיף 30 לחוק-יסוד הממשלה, הוחלט להעביר לראש הממשלה את הסמכויות הנתונות לשר התקשורת בענייני טלוויזיה על-פי הוראות חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן—1990, למעט סעיף 110 לחוק וכן סעיף 111(ב)(2) לחוק".

אני מבקש מן הכנסת לאשר הצעה זו, בהתאם לחוק.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון במסגרת של חמש דקות לכל אחד. אני מזמין את חבר הכנסת חיים אורון.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני מוותר.

היו"ר ד' שילנסקי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת משה זאב פלדמן. אני מודיע שהרשימה נעולה. חבר הכנסת פלדמן, בבקשה.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, ההצעה או ההחלטה להעביר את הסמכויות הנתונות לשר התקשורת בעניין הטלוויזיה למשרד אחר אינה נראית לי ולא לכל הסיעה שלנו. זאת לא רק בגלל העובדה שמעצם טיבו עניין התקשורת שייך למשרד התקשורת, אלא בעיקר בשל כל העניין של הערוץ השני בטלוויזיה, שאינו נראה לנו. על הראשונים אנו מצטערים.

הטלוויזיה היא מכשיר אדיר-השפעה אבל הרסני. הטלוויזיה גרמה למיליוני שעות, שעשויות היו להיות מוקדשות ללימוד, לעיון ולהגברת ההשכלה, לדרת לטמיון בצפייה חסרת תכלית, בצפייה שאינה תורמת כל כך גם לבריאות הפיסית, לא רק למורל, לא רק לבריאות הרוחנית והאינטלקטואלית של האוכלוסייה, ובפרט הנוער. יש הרבה מאוד דוגמאות, לצערי, להשפעות ההרסניות השליליות שיש לטלוויזיה בכל העולם.

אם אנו מצטערים על הערוץ הראשון של הטלוויזיה כאן בארץ, בוודאי אנחנו מתנגדים טוטלית להקמת ערוץ שני.

כמובן, אנחנו מתנגדים מאותם טעמים, עוד ביתר שאת, לגייטיזציה שניתנת לטלוויזיה בכבלים, אשר כובלת בכבלים את האנשים המסתכלים בה — היצר הרע.

לכן כאשר אנחנו צריכים להתמודד עם כל כך הרבה תופעות שליליות בחברה שלנו, תופעות אנטי-חינוכיות, אנטי-מוסריות, כל כך הרבה תופעות מדי יום, אינני חושב שזהו העיתוי המוצלח להחליטה זו. אנחנו צריכים כעת לחשוב, לטכס עצה כדי למצוא את הדרכים להעלות את הרמה המוסרית

— הודעת הממשלה על החלטתה להעביר לראש הממשלה סמכויות הנתונות לשר התקשורת בענייני טלוויזיה, על-פי הוראת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן — 1990 —

בלתי רגיל, אלא גם עשר תחנות אזוריות של רדיו, על-פי החוק הזה יהיו תחת פיקוחו של שר משטרה במדינה דמוקרטית.

שר המשטרה ר' מילוא:

תקנות הרדיו היו בפיקוח משותף של ראש הממשלה ושל שר התקשורת. מה שהועבר הוא הערוץ השני בטלוויזיה.

חגי מירום (המערך):

אני מודה לך על התיקון. קודם כול, הרגעת אותי במידה מסוימת כי חשבתי לרגע — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

המשטרה צריכה תמיד להרגיע.

חגי מירום (המערך):

— — — חשבתי לרגע שהכול עלול להימסר לשר המשטרה. אדוני השר, אתה ודאי מבין שחלילה וחס אינני מתכוון אליך באופן אישי אלא לפורמולה הדמוקרטית הזאת שאנחנו נכנסים אליה. אינני מוצא סיבה שבעולם, כי ממה נפשך — אם שר התקשורת הנוכחי איננו יודע כיצד לעסוק בדבר הזה, דומני שבממשלה הזאת ניתן היה לאתר מספיק סגני שרים כדי להציע תנא דמסייע בתוך המשרד שלו. ואם כך, מדוע לעשות את התרגיל שעושים כאן היום?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אפשר להציע את זה לחבר הכנסת אפרים גור.

חגי מירום (המערך):

כן. כך חשבתי לרגע. עלה בדעתי מה שאמר חבר הכנסת פורז, אבל מי אני, קטונתי מלהציע לראש הממשלה או לשר התקשורת את מי למנות במשרד התקשורת.

לחשוב שכך מנהלים את העניין: אני מעלה על דעתי, שאילו באה ההצעה כתוצאה מכך ששר התקשורת אינו צופה בטלוויזיה ואינו מבין בכך, שמא היו מעבירים את העניין לפיקוחו של שר החינוך, למשל, כי אז עוד הייתי רגוע. אבל אנחנו עומדים כאן בפני הבשורה, שהעניין הזה עובר למשרד ראש הממשלה, ואני רוצה להגיד כאן — ואני לא רוצה להוסיף על זה מלים — שאני לא רק תמה אלא גם מפחד. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת חגי מירום. רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון, ואחריו — לאחרון הנואמים, חבר הכנסת חיים רמון.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני רשום לרשות הדיבור.

היו"ר מ' וירשובסקי:

קראתי בשמן ולא היית באולם.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני נמצא כאן כל הזמן.

מיכה גולדמן (המערך):

גם אני נרשמתי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

על שמו של חבר הכנסת גולדמן דילגתי, ועל כן אתן לך אפשרות לדבר.

אליקים העצני (התחיה):

אני רשום מזמן.

עדנה סולודר (המערך):

אדוני היושב-ראש, אולי תקרא את רשימת הנואמים.

מופקד בידי ראש הממשלה. זה המשרד שבמשך הקדנציה הקודמת של הממשלה וגם בקדנציה הנוכחית נשאר ללא בעלות, בימים של אבטלה, של בעיות חברתיות חמורות. כשהוא היה צריך להיות אחד המשרדים החשובים והמובילים. הייתי מציע, אם שר התקשורת אינו יכול לטפל בנושאים המופקדים במצוות המחוקק במסגרת משרדו, אולי יחליפו בין השרים. אולי יפקידו בידי את משרד העבודה והרווחה וכידי שר אחר את משרד התקשורת, שהוא משרד חשוב, מודרני — — —

אורה נמיר (המערך):

בידי מי יהיה משרד העבודה והרווחה?

אלי דיין (המערך):

שיפקידו בידי מאן דהוא. הממשלה מציעה, אנחנו לא יכולים להציע להם. כשאנחנו נרכיב את הממשלה אנחנו נקבע מי יהיה מופקד. אבל ראש הממשלה, המופקד על תפקודה של הממשלה, צריך למצוא את הדרך שלא להוריד סמכויות אינהרנטיות — אומרים המשפטנים — בלתי נפרדות, מתפקודו של המשרד, מהפונקציות שלו, ולהעביר אותן לחלל הריק. כשאנחנו דווקא עדים בשנים האחרונות לכך שמשרד התקשורת היה אחד המשרדים הטובים, משרד מתפתח, מפתח שירותים, אולי לא לפי הקצב הרצוי בנושא הערוץ השני, אבל באמת תרמיתו השתנתה בעיני הציבור, לדעתי בעקבות המהפכה הגדולה שהביא חבר הכנסת רובינשטיין כשכיהן כשר התקשורת.

לכן אנחנו נתנגד להעברה הזאת, ונפעל שהסמכויות האלה יישארו במקומן הטבעי, במשרד התקשורת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת חגי מירום, ואחריו — לחבר הכנסת דן תיכון.

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מה שקורה כאן — פשוט קשה להאמין. במשך זמן קצר מאוד מעבירה הממשלה סמכויות, שבמשך שנים בעבר היו מוקנות לשר החקלאות, ועניין מינהל מקרקעי ישראל, ועל-פי החלטת הממשלה הזאת מעברות הסמכויות לשר הבינוי והשיכון. תקנות שעת-חירום, שבעבר עשו בהן שימוש באמת בהקשרים של שעת-חירום, על-פי רוח התקנות שהותקנו עוד בשנת 1945 — — —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

כפקודת סדרי שלטון ומשפט מ-1948.

חגי מירום (המערך):

סליחה, כפקודת סדרי שלטון ומשפט מ-1948. תקנות אלה הפכו לכלי שרת בידי שר הבינוי והשיכון. והיום אנחנו עדים לכך שסמכויות לפי חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו מועברות לראש הממשלה.

אנחנו לא יודעים את מי יסמיך ראש הממשלה מחר כבוקר, לטפל ולעסוק בסמכויות הללו. אבל אני יכול להעלות בדעתי, על-פי השר שהציג כאן את בקשת הממשלה, שראש הממשלה יעביר את הסמכויות האלה לשר המשטרה. וכך נעמוד במדינה דמוקרטית במצב יוצא מגדר הרגיל — — —

דן תיכון (הליכוד):

ואם זה לא יקרה?

חגי מירום (המערך):

לא רק ערוץ טלוויזיה הוא חשוב וחיוני, הוא כלי תקשורת

— הודעת הממשלה על החלטתה להעביר לראש הממשלה סמכויות הנתונות לשר התקשורת בענייני טלוויזיה, על-פי הוראת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן-1990 —

שלוויינים טסים בו בשמים והכול רואים את הכול בזמן אמיתי, הרשת השנייה היא עלובה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אין לה כסף.

דן תיכון (הליכוד):

יש לה כבר שידורי פרסומת; איך היא עושה זאת, אני לא יודע. חשדירי חסות דומים לפרסומת, ובשביל זה משלמים כסף. אם עקבת אחרי השידורים בשבוע האחרון, במיוחד בכיסוי המשחקים מווימבלדון, מצאת שם לעתים קרובות שידורי חסות, שידורי פרסומת. עוזב את המלה שידורי חסות, אלה שידורי פרסומת.

אם אני צריך להעריך ולשאול את עצמי, האם המדינה, קרי הממשלה, עושה טעות כאשר היא באה להעביר את הרשת השנייה ממשרד התקשורת למשרד ראש הממשלה, בכל הכבוד אני יכול לומר לך, שאינני בטוח שנעשית כאן שגיאה, שכן, התוצאות, נכון להיום, הן עלובות, ועל כך אני מצטער. נכון להיום, הרשת השנייה לא מצדיקה את עצמה.

בכלל, האיחוד שבו ישראל נכנסת לעידן הלוויינים והשידורים מעורר. שאלות וספקות. נדמה לי שבמשרד התקשורת ישנו במשך תקופה ארוכה, גם כאשר הכנסת לא סייעה, ואני יודע שהכנסת לא סייעה.

נכון לעכשיו, אין הממשלה שוגה כשהיא באה ומבקשת להעביר את הרשת השנייה ממשרד התקשורת למשרד ראש הממשלה. נדמה לי שזה טוב יותר.

אני רוצה להעלות כאן נושא נוסף: יש רשות השידור, יש הרשת הראשונה, יש הרדיו — "קול ישראל", יש "גלי צה"ל". ואם כבר, רשות השידור צריכה לפקח על כל אלו כתנאי תחרות, כאשר כספי האגרה מחולקים. מרוע ההכנסות מן האגרה אינן מועברות לרשת השנייה? מאז אושר החוק, משלם האגרה משלם גם עבור הרשת השנייה. אולי צריך לבוא ולומר: רבותי, כל המבנה התקציבי של הרשת השנייה איננו הולם ואיננו מתאים, ואולי לא נתנו עליו את הדעת.

מכל מקום, השידורים הניסיוניים עברו מן העולם. אנחנו מצפים להתחדשות עם מעבר הרשת השנייה ממשרד התקשורת למשרד ראש הממשלה. זו תקוותנו הגדולה, כאשר נאשר, קרוב לוודאי, את הודעת הממשלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אני מזמין את חבר הכנסת מיכה גולדמן. אחריו — חבר הכנסת אברהם פורז, אחריו — חברת הכנסת עדנה סולודר. אחרון יהיה חבר הכנסת חיים רמון.

שבח וייס (המערך):

אמרו שיש רק שישה נואמים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

כן, אבל הם היו שישה נטו.

מיכה גולדמן (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, העברת הערוץ השני ממשרד התקשורת למשרד ראש הממשלה היא ניסיון נוסף להפוך את הערוץ השני לערוץ פוליטי, ולא לערוץ שירחיב את מגוון השידורים עם אותן מטרות שראתה הממשלה עם הקמת הערוץ השני.

אנחנו יודעים שכבר היום אין שידורי הערוץ השני מכסים את כל אזורי הארץ. אנחנו מפעילים שני משרדים שהוקמו

היו"ר מ' וירשובסקי:

רבותי, לפני אין אלא מה שעניי רואות. רשומים היו חברי הכנסת פלדמן, אברהם בורג שלא היה באולם, אברהם פורז שקראתי בשמו, ויולגתי על חבר הכנסת גולדמן. חברת הכנסת עדנה סולודר לא היתה באולם.

עדנה סולודר (המערך):

אני כל הזמן כאן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

קראתי בשמך ולא הייתי.

אליקים העצני (התחיה):

אני רשום מיום שהנושא צריך היה לעלות לדיון, והוא נמחק כמה פעמים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אומנם קראתי בשמך של חברי הכנסת פורז וסולודר והם לא היו באולם, אבל אני יודע שהם היו כאן כל הזמן, ואני אאפשר לשניהם לדבר וכן לחבר הכנסת מיכה גולדמן. עם חבר הכנסת העצני יש לי בעיה: אי-אפשר לבדוק אותה רשימה.

אליקים העצני (התחיה):

אני מוותר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

לא באשמת היושב-ראש.

חבר הכנסת דן תיכון, בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נדמה לי שחבר הכנסת פורז היה בין המייסדים, ואולי בין המולידים של מה שנקרא הערוץ השני. חלפו שנים, היו לנו שידורים ניסיוניים, היה לנו ערוץ ניסיוני, ויש לנו חוק. משחוקק החוק ואושר בפברואר, לאחר שחלפו כחמישה חודשים, דומני שצריך לבחון אם חל שינוי ברשת השנייה, אם השינוי הוא לטובה או לרעה, ואולי באמת זאת לא האכזביה הטובה והראויה.

כמי שמרבה לעקוב אחר מה שנעשה ברשת השנייה, אני יכול לומר לך ששידורי הניסיון עדיין נמשכים. אילו צריך הייתי לומר מלה טובה על הרשת השנייה, נכון לזה הרגע, נכון לזה היום, הייתי אומר מלה אחת: אפוסטרף. זאת התוכנית המעולה של הרשת השנייה בצרפת, שמשודרת בכל יום שיש בשעה 21:00.

היו"ר מ' וירשובסקי:

היתה משודרת.

דן תיכון (הליכוד):

עדיין משודרת. בצרפת היא כבר לא משודרת, בארץ עדיין יש כמה מאות תוכניות לשדר. זה לא שידור חי.

אם אני צריך לתת ציון לתוכנית של הרשת השנייה, על משקל משחק הכדורגל אחמול, אני יכול לתת ציון "עלוב", לא אלוף. ועל כך אני מצטער. קראתי את הביקורות, ואני קורא את הביקורות על מה שנעשה ברשת השנייה ועל טיב השידורים, ואני יכול לציין לשבח גם את השידור החי מווימבלדון בשבועיים האחרונים, שהוא באמת צעד גדול קדימה. כסף-הכול צריך לומר, שהרשת השנייה, נכון להיום, מאכזבת, מאכזבת מאוד. אולי יש אנשים שלא אוהבים את המדיום הזה, אולי יש אנשים שחושבים שמה שצריך להיות כמדינת ישראל זה רדיו, ורק רדיו. אבל בעולם שקטן ומתגמד, בעולם

— הודעת הממשלה על החלטתה להעביר לראש הממשלה סמכויות הנתונות לשר התקשורת בענייני טלוויזיה, על-פי הוראת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן — 1990 —

בכבלים ושידורי הלוויין יהיו חלק מאותה רשות, אבל בגלל גלגולים שונים בכנסת, נושא הטלוויזיה בכבלים קיבל חפנית והחוק לגבי הטלוויזיה בכבלים אושר כבר לפני שנים מספר.

חבר הכנסת דן תיכון אמר דברים קשים על הערוץ השני, ולדעתי שלא בצדק. אני רוצה לומר לך מדוע.

דן תיכון (הליכוד):

אתה צופה בשידורים?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אני צופה בשידורים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

האם אני יכול לבקש קצת שקט מכל כך מעט חברי כנסת?

שבח וייס (המערך):

חבר הכנסת פורז עשה מעשה כל כך סימפתי, הוא התקזז. שיעשה עוד מעשה סימפתי ולא ידבר.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

חבר הכנסת דן תיכון, אני רוצה לומר לך שעשית עוול עם כוונה טובה. אומר לך מדוע. עד חודש פברואר השנה, לערוץ השני לא היה שום מקור הכנסה משלו, למעט טריקים שבהם אפשר היה להכניס פרסומת סמויה, ולמעט תקציבי מדינה, כאשר הסכומים היו זעומים. אם אינני טועה, התקציב של הערוץ השני לא הגיע ל-1% מתקציב רשות השידור, ואולי פחות מזה. מוכן שבתקציבים כאלה כמעט אינך יכול לעשות דבר. זה היה עד חודש פברואר.

דן תיכון (הליכוד):

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

בעיני העובדה שבמשך למעלה מארבע שנים, כאשר אתה לוחץ על כפתור ורואה בכלל תמונה, משהו זו, ויש סרטים — זה נס.

דן תיכון (הליכוד):

ומאז פברואר?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אגיד לך מה קרה מאז פברואר. אחרי פברואר, אפשר לעשות תשידורי חסות ותשידורי ספספים. תיפגע עם אנשי הערוץ השני. אתה אדם הבקיא בענייני כספים. תיפגע עם אנשי הערוץ השני. הם יראו לך מה הן העלויות של תוכניות, מה הן ההכנסות העצמיות, ואז לא תוכל לומר מה שאתה אומר. למרבה הצער, אילו עבר החוק מזמן, היו הדברים צריכים להסתדר מזמן, מה גם שחוק הערוץ השני, במתכונתו הסופית, בכלל צריך להיות רחוק מאוד ממה שיש היום. איננו מדברים כלל על כך שמשרד התקשורת או משרד כלשהו ישרד. אנחנו מדברים על כך — זה צריך להיות ברור — שצריכה לקום מועצה, שצריכה לקום רשות ציבורית, והמועצה הזאת צריכה לתת זיכיונות, והשידורים צריכים להיעשות על-ידי בעלי זיכיונות פרטיים ולא על-ידי שידור ציבורי. לכן, במידה מסוימת, גם הלהיטות איזה משרד יפקח — חשובה פחות, מן הסיבה הברורה, שבעצם צריכה להיות הפרדה בין הגוף הממשלתי לבין הגוף המפקח על השידורים. אני מקווה שבכל מסגרת ממשלתית שבה יימצא החוק לא ימנו ועד מנהל, שבמקרה זה נקרא "מועצה", על בסיס פוליטי מובהק, שבו כל המאבקים יהיו פוליטיים, וכך יקרה לערוץ השני מה שקרה לרשות השידור. אני מקווה שמי שיהיה אחראי, אם ראש הממשלה ואם מישהו אחר ממשרדו, ידעו למנות מועצה ציבורית טובה.

לתקופת ניסיון. תקופת הניסיון הזאת נמשכת זה שנים מספר, והפכנו את הערוץ השני לערוץ שנותן את התשובה לאותה אוכלוסייה צפופה שנמצאת בין גדרה, לתושיה, ותושבי הגליל שרוצים לצפות ולראות, לדוגמה את אליפות ווימבלדון בטניס, לא זוכים לראות שידורים אלו, שלא כמו ילדיו של יושב-ראש הישיבה, חבר הכנסת וירשובסקי.

לכן אני פונה מכאן לשר התקשורת, כל עוד הערוץ השני נמצא באחריותך — ואני מקווה שלא נעביר אותו לאחריות ראש הממשלה, משום שאז נהפוך את הערוץ הזה לערוץ פוליטי, ובמקרה הטוב יקימו מועצה ציבורית שיהיה בה נציגי ציבור חברי מרכז מפלגה של ראש הממשלה ושל השר שיהיה אחראי מטעמו — להיות זהירים — — —

שבח וייס (המערך):

אתה יכול להגיד את האמת. אנחנו בעד, אבל אנחנו נגד הממשלה.

מיכה גולדמן (המערך):

אדוני סגן יושב-ראש הכנסת, דיברת בשמך ולא בשם סיעת המערך. אני יכול לומר, שאחד הדברים שאנחנו צריכים להיזהר בהם — — —

נכון שזהו דבר מסוכן מאוד ומפתיע מאוד שראש הממשלה ראה לנכון להעביר את תיק התקשורת, שלא יכול היה לבדוק ולראות מה קורה בערוץ הראשון ובערוץ השני: וצריך היה לראות את זה מראש ולדאוג לכך שבהרכב הקואליציה שקמה, תיק התקשורת יהיה בידי אחד האנשים שמסוגלים להפעיל את משרד התקשורת במלואו.

אני רוצה להזכיר שוב, שאותם משרדים המופעלים היום כערוץ ניסיוני בערוץ השני מאז חודש פברואר, כאשר אושר החוק — אולי חברי הכנסת אינם יודעים — הם משרדים שנלקחו שלל במלחמת לבנון. אלה לא משרדים שנוכחו על-ידי ממשלת ישראל, אלא הוכחו כשלא מלבנון. חבל מאוד שאנחנו לא מרחיבים על-ידי משרדים נוספים ולא מכסים את כל אזורי מדינת ישראל.

לכן אני אצביע נגד העברת הערוץ השני למשרד ראש הממשלה. אני מקווה שמשרד התקשורת ימשיך להיות אחראי לערוץ השני, ונוכל למלא את הרצון הטוב של מי שקבעו שצריכה לקום מועצה ציבורית עם חוק מסודר לשם הפעלת הערוץ השני.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת אברהם פורז, אחרי — חברת הכנסת עדנה סולודר.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חוק הערוץ השני, המכונה חוק הרשות השנייה לטלוויזיה וברדיו, כוונתו היתה להקים בישראל רשות טלוויזיה בנוסח ה-ITV באנגליה, מה שנקרא IBA — Independent Broadcasting Authority — שמואגדת גם תחנות רדיו מקומיות וגם תחנות ערוץ שני, דהיינו — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת רמון, אני יכול לבקש ממך שלא תשרד עכשיו בערוץ ג' זה מפריע.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

— תחנות טלוויזיה שיהיו מבוססות על פרסומת. בשלב הראשון, ההצעה המקורית היתה שגם הטלוויזיה

— הודעת הממשלה על החלטתה להעביר לראש הממשלה סמכויות הנתונות לשר התקשורת בענייני טלוויזיה, על-פי הוראת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן—1990 —

— שפיק חביב מדי-חנא. אני יכולה לבקר את תוכן שירי, אבל אדם זועק מנהמת לבו אין לנו זכות לחסום את זעקתו, מה גם שספרו עבר צנזורה.

עליתי על כמה זו על-מנת להזהיר מהתופעה הזאת. אדוני ראש הממשלה, אם יעבור החוק הזה ותקבל לידך את הערוץ השני, הייתי מבקשת שאתה תהיה זה שיקפיד על כך, שאחת מאושריות החיים הדמוקרטיים, חופש הביטוי, יישמר במדינה שלנו.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה. האם חבר הכנסת חיים רמון ישנו? אני רואה שלא.

שר המשטרה ר' מילוא:
אבקש להשיב.

היו"ר מ' וירשובסקי:
בבקשה.

שר המשטרה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שמעתי בקשב רב חלק מהדברים שנאמרו כאן: לגבי חלק אחר, לא שלא רציתי להקשיב, אלא פשוט לא הייתי באולם. לאותו חלק ששמעתי, אני רוצה לומר: חבר הכנסת חגי מירום הביע דאגה מן העובדה שהערוץ השני בטלוויזיה עובר למשרד ראש הממשלה, לסמכותו ולאחריותו של ראש הממשלה. אני חושב שאין דבר טבעי יותר, חבר הכנסת חגי מירום, מכך שנושא כמו האחריות לשידור בישראל יהיה דווקא אצל ראש הממשלה. בכל הכבוד לשרי התקשורת שהיו, ואני מאוד מעריך אותם, ובכל הכבוד לאלה שהביאו את הערוץ השני לעולם — חבר הכנסת אמנון רובינשטיין הנמצא כאן, אחרי שר התקשורת גד יעקבי — אין ספק שמבחינה הגיונית, העובדה שנושא חשוב ומרכזי כל כך כמו ערוץ טלוויזיה יהיה בידי משרד ממשלתי שבראשו עומד האיש, שלפי ההגדרה המקובלת עלינו יש לו מעט יותר אחריות מלכל שר אחר בממשלה, בהיותו ראש הממשלה, המבטא תמיכה מקסימלית שניתן לקבל מצד העם — — —

חיים רמון (המערך):

אפילו את עצמך אינך משכנע. אתה רוצה ערוץ פרטי, קח ערוץ פרטי.

שר המשטרה ר' מילוא:

על רקע זה, הגיוני מאוד וסביר מאוד שזה יהיה דווקא במשרד ראש הממשלה.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— — —

שר המשטרה ר' מילוא:

לא, להיפך, הכוונה היא שזה יישאר במשרד ראש הממשלה. אני מוכרח לומר, שעל-פי תפיסתי גם הערוץ הראשון, הטלוויזיה הכללית, טוב היה אילו הוא היה במסגרת סמכותו של ראש הממשלה. הוא ראשון בין שווים הנושא באחריות.

חיים רמון (המערך):

בן-גוריון היה מסכים אתך.

עמיר פרץ (המערך):

תקים ערוץ 7 ותעביר אותו חזרה לפנחס.

שר המשטרה ר' מילוא:

לא הסתייע בדינו לעשות זאת, אבל בהחלט נשקול את האפשרות הזאת בבוא העת.

דן תיכון (הליכוד):

האם אתה מסכים, שצריך להעביר את זה היום ממשרד התקשורת?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני מסכים. אומר מדוע. עם כל הערכתי לשר פנחס, אני חושב שהסיכוי של הפרויקט הזה לקום, או לקבל דחיפה, גדול הרבה יותר אם הוא יהיה במסגרת משרד ראש הממשלה. במסגרת משרד ראש הממשלה יש כמה אנשים, שאני מכיר אותם, שהם בעלי מוטיבציה, והם ידחפו את הנושא הזה. לעומת זאת, השר פנחס, שעולמו הוא עולם התורה ולו עצמו אין טלוויזיה בביתו — — —

עדנה סולודר (המערך):

האם הטלוויזיה לא תהורה?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

לא. אני יודע דבר אחד — שאף שיש תוכניות העוסקות גם במסורת ישראל בטלוויזיה הישראלית ובערוץ הקיים, השר פנחס נמנע מלהכניס טלוויזיה לביתו. הגענו למצב פוליטי, ששר התקשורת הוא אדם ממפלגה חרדית. באמת לא כל כך מתאים לשר כזה לטפל בענייני טלוויזיה. זה נכון גם לגבי טלוויזיה בכבלים, ונכון גם לגבי רדיו במידה רבה מאוד.

מאחר שאני רוצה מאוד בהצלחתו של פרויקט הערוץ השני, מתוך ראייה מפוכחת של הדברים, אין לנו ברירה אלא לתמוך בהודעת הממשלה. הסיכוי שזה יתגשם גדול הרבה יותר במסגרת משרד ראש הממשלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה. אם חבר הכנסת חיים רמון לא יגיע, את אחרונה בדיון זה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מוכרחה לומר, שהממשלה החדשה מגלה נטייה ל"רוח פרצים", לשידור מערכות וליציאה מהשמרנות. מדי שבוע היא מביאה לנו מהפכה חדשה. קודם, העברת מינהל מקרקעי ישראל, בתירון שזה יפשוט את תהליכי הקליטה; עכשיו, העברת הערוץ השני. אני מודה שלקח לי כמה דקות עד אשר הבינתי סוף כל סוף את הסיבה. שכחתי שהשר שהפקידו על כלי התקשורת הוא שר שאיננו צופה בטלוויזיה, ועם כל הערכתי אליו, הוא איננו מבין בחלק גדול מכלי התקשורת. אם כן, יש לי שאלה: איך קובעים שרים בממשלה, לפי מה קובעים שרים בממשלה?

עליתי לבמה כי אני רוצה לומר בעצם דבר אחד: אם כבר מעבירים את רשות הערוץ השני אל ראש הממשלה — אני פונה אל ראש הממשלה, שנכנס לאולם בזה הרגע, ואני רוצה להאיר תופעה שאיננה מאירה כל כך ולהעיר את תשומת לבו של ראש הממשלה לתופעה, שלדעתי היא אחת המסוכנות בחיים שלנו, והיא הניסיון של סתימת חופש הביטוי. יכולה להיות לנו ביקורת על דברים שונים, אבל חופש הביטוי הוא אחת מאושריות החברה הדמוקרטית.

אני רוצה לציין ארבעה מקרים שקרו בשנתיים האחרונות, מקרים המסמלים תופעה. ניסו לחסום את חבר הכנסת דדי צוקר לפני שנה, כאשר הספיד ביום הזיכרון לחבר הכנסת, מטעם הממשלה; הסיפור על חוה אלברשטיין, שאת ה"חד-גדיא" שלה ניסתה הצנזורה לצנזר; התופעה של הפסל שנוצר על-ידי חבר קיבוץ נחל-עוז, גיזי שביט — יכולה להיות לי ביקורת על הפסל, אבל זכותו של אדם להביע את הרגשות; ולאחרונה, המעצר הראשון של משורר ערבי ישראלי על שיריו

— הודעת הממשלה על החלטתה להעביר לראש הממשלה סמכויות הנתונות לשר התקשורת בענייני טלוויזיה; על-פי הוראת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן — 1990;
— הצעת חוק עבודת נשים (תיקון מס' 9) —

ה צ ב ע ה

— 46 בעד הודעת הממשלה

— 39 נגד

— 1 נמנעים

הודעת הממשלה על החלטתה להעביר לראש הממשלה סמכויות הנתונות לשר התקשורת בענייני טלוויזיה, על-פי הוראת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן — 1990, אושרה.

לאור זאת, אדוני היושב-ראש, אני מציע שהכנסת תאשר את ההודעה הזאת על-מנת שנוכל לצאת לדרך חיובית בשידורים פלורליסטיים במדינת ישראל, שיהיה בהם יותר מערוץ שידור אחד. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. ההצבעה היא אלקטורנית. מי שלא ישב במקומו לא יוכל להצביע.

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את הודעת הממשלה על החלטתה להעביר לראש הממשלה סמכויות הנתונות לשר התקשורת בענייני טלוויזיה, על-פי הוראות חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, התש"ן — 1990.

קריאה:

לא ברור על מה מצביעים.

היו"ר ד' שילנסקי:

הנה אני מסביר. בעוד שנייה אחת אולי יהיה ברור. הצבעה בעד פירושה שהכנסת מאשרת הודעה זו של הממשלה. ברור לכולם? אני כבר הפעלתי את לוח ההצבעה.

ז. הצעת חוק עבודת נשים (תיקון מס' 9), התש"ן — 1990 * (קריאה ראשונה)

נוכח. חבר הכנסת חיים אורון, אינו נוכח. חבר הכנסת אברהם פורז, אינו נוכח. חברת הכנסת נאוה ארד, בבקשה. חברי הכנסת, הרשימה סגורה.

נאוה ארד (המעורר):

כבוד היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, אני רוצה לכוון את חברת הכנסת שולמית אלוני על הצעת חוק עבודת נשים, חוק שלמעשה מצטרף אל חוק שכבר אישרנו, של חבר הכנסת ישראל קיסר. גם חבר הכנסת ישראל קיסר וגם את, חברת הכנסת שולמית אלוני, בעצם מעלים נושא, שלצערו הרב מאז 1954 לא נעשו בו שינויים גדולים.

אני פונה אלייך, חברת הכנסת אלוני, כפי שפנית לחבר הכנסת קיסר: אינני יודעת כמה פעמים נדון בנושא הזה, אני יודעת כמה כל אחד מאתנו נתקל בפניות בנושא זה, ומאחר שהצעת החוק תעבור לדיון בוועדה להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, אני הייתי מייצעת שנעסוק הפעם הזאת בכל אותן בעיות שאנחנו נתקלים בהן במהלך עבודתנו, על-מנת שנוכל לשנות את החוק, כי אם לא דנו בו מאז 1954, אינני יודעת מתי ידונו בו פעם נוספת.

אני רוצה לכוון במיוחד את חברת הכנסת אלוני על סעיף 2(ג) בהצעת החוק שהציעה, המדבר לא רק על האשה העובדת, אלא גם על הגבר. אני חושבת שיש בכך חשיבות מעבר לחוק עצמו, כי כזה אנחנו קובעים מה שדיברנו עליו שנים, שכאשר מדובר בטיפול פוריות, כאשר מדובר בעקרות, לא תמיד זאת האשה, לעיתים קרובות זה הגבר. אנחנו גם יודעים מתוך נסיונו, שבקבוצות מסוימות בחברה גברים נמנעים לעבור את סדרת הטיפולים הזאת, על אחת כמה וכמה כאשר לפי החוק הם נפגעים במקום עבודתם. ואני חושבת שכמו שראגנו לנושא של חופשת לידה גם לאם וגם לאב, כך חשוב שנדאג שגם האשה וגם הגבר העוברים טיפול הפריה יוכלו להיעדר מהעבודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק עבודת נשים (תיקון מס' 9), התש"ן — 1990, של חברת הכנסת שולמית אלוני, המובאת לקריאה ראשונה. בבקשה, חברת הכנסת שולמית אלוני.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, הצעת חוק זו הובאה לכנסת לפני זמן קצר לקריאה טרומית ונתקבלה פה-אחד. היא באה לקבוע, בהביאה-בחשבון את התפתחות הרפואה, שאשה או גבר הנחונים בטיפול הפריה חוץ-גופנית יכולים להיעדר ממקום עבודתם בדיוק כפי שאשה יכולה להיעדר מעבודתה, על-פי החוק, בתקופה של שמירת היריון. בשני המקרים, ההיעדרות היא לצורך קיום משפחה והבאת ילדים לעולם. החברה שלנו מעוניינת להקל ולהתחשב בעניין זה, וזה בתחום הזכויות הסוציאליות של העובד.

כל מה שיש לנו כאן זו הרחבת הזכות ביחס לאנשים, שבטרם התפתחות הרפואה לא יכלו ליהנות מהגדלת המשפחה.

אדוני היושב-ראש, הכנסת עייפה מדיונים סוערים. נושא זה איננו סוער, אבל הוא נוגע לאזרחים רבים. יש בו משום הרחבה ותיקון לגבי אותם אנשים שלא יכולים להביא ילדים לעולם בדרך אחרת.

אני מקווה שהצעת החוק הזאת תעבור בקריאה ראשונה, תוכן לקריאה שנייה ולקריאה שלישית ותרחיב את מעגל האנשים שיכולים להביא ילדים לעולם. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנו ניגשים לדיון במסגרת של חמש דקות לכל חבר הכנסת המשתתף בדיון. הראשון — חבר הכנסת יאיר צבן, אינו נוכח. חבר הכנסת אברהם בורג, אינו

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקשת על הצעת החוק, ובמיוחד את המציעה, אני חושבת שזו הצעת חוק שמקדמת אותנו במידה מסוימת יחד עם ההתפתחות שחלה בתחום זה ברפואה.

הנושא של הפריית מבחנה הולך ומתרחב ומקיף קבוצות רבות באוכלוסייה, הן נשים והן גברים. ההצלחה שיש בארץ איננה נופלת מההצלחה הקיימת במדינות המתקדמות בתחום הרפואה, ויעידו על כך הטיפולים הניתנים בבתי-החולים השונים וההצלחות.

דבר אחד שעלינו להדגיש בדיון בנושא זה הוא, שכדי להקל על אותן נשים עקרות ואותם גברים עקרים יש לתת להם את הטיפול על ידי הבית ובאזור המגורים שלהם. משום כך אני שמחה לציין, שבהיתו שרת הבריאות, נתנו את הדעת דווקא לנושא זה ואפשרנו פתיחת מרכזים להפריית מבחנה במספר רב של בתי-חולים. כל בית-חולים שיכול היה לגייס את האמצעים, למעשה הקטנים ולא כל כך הגדולים, יכול היה לפתוח מרכז לטיפול בנשים מאותו אזור, כדי שלא להטריח את כולן למרכז הארץ. ובצורה זו גם התור יכול היה להתארך.

הבעיה הקשה המכבירה על נשים אלו היא בעיית המימון, שעד עכשיו לא נמצא לה הפתרון המיני את הדעת. לגבי חלק יש השתתפות של קופת-חולים, למי שאין לה כלל ילדים זהו הילד הראשון שלה, ובמקרים אחרים — אם כבר יש ילד אחד ורוצים ילד נוסף, האפשרות הזאת נעשית קשה יותר וההשתתפות של קופת-החולים כמעט שאיננה קיימת. בכל זאת זו הוצאה גדולה המכבירה על תקציב המשפחה.

הצעת החוק באה כביכול, על-פי דברי ההסבר, להשוות אשה כזאת, או גבר כזה, לאשה בהיריון. עד היום לא היינו שבעים-רצון מהזכות המוקנית לאשה הנמצאת בשמירת היריון, כי לא הוקנו לה למעשה כל כך הרבה זכויות. הצעת התיקון של חבר הכנסת קיסר באה לתת זכויות נוספות. הייתי מציעה שהצעת חוק זאת תדבר למעשה על אותן זכויות המוקנות לאשה בשמירת היריון, כאותה הצעה הנמצאת היום בוועדת העבודה והרווחה, שבאה להקנות זכויות נוספות שנאבקנו עליהן שנים רבות עד שסוף-סוף גם הממשלה סומכת ידיה על התיקון שהוגש על-ידי חבר הכנסת קיסר.

עד היום יש זכות שהוקנתה לנשים עובדות לצאת מהעבודה ולהיבדק כמעקב בעת שמירת ההיריון. זה מסתכם בכ-39 שעות לכל תקופת ההיריון, וזה מחולק לפי החודשים, על-פי מה שיקבע משרד הבריאות בהתאם לצורך של חודשי ההיריון.

עדיין אינני יודעת לאיזו קבוצה להשוות, אם להשוות לאשה הנמצאת בשמירת היריון, ועל-פי הצעת חבר הכנסת קיסר מדובר על הבטחת קצבה חודשית של 25% לפחות מהשכר הממוצע במשק, וכאן, בשמירת היריון, זו למעשה היעדרות רצופה ממקום העבודה. כאן היעדרות איננה רצופה אלא היא לסירוגין, על-פי הטיפולים ועל-פי הצורך. יכול להיות שיש לאפשר זכות של הצטברות —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

— של אותם ימים וכו'. לכן, לדעתי, ההצעה טעונה הרבה מאוד שיפורים כדי להבכיר בדיוק מה הן הזכויות שצריך

מעבר לתיקון החשוב בחוק עבודת נשים, כאן יש גם איזו עמדה עקרונית שבאה ואומרת, שהמשפחה מורכבת מבני זוג, שהכוונה שלנו להביא לכך, שאם ניתן להגיע לפוריות, יהיה אפשר לממש אותה על-פי המדע המודרני; ומדינת ישראל בכל זאת בין המדינות המפותחות בעולם בנושאים אלה, אם כי יש בעיות של מימון בנושא הזה. נדמה לי שהצעת החוק שלך, בצירוף הצעת החוק של חבר הכנסת קיסר, עם התיקונים שנוספו, תביא לצעד חשוב נוסף ביצירת שוויון, ואולי תיתן גם מענה לכל אלה שמאשימים אותנו תמיד, שאנחנו, בעיקר חברות הכנסת, עוסקות רק בנושא של חוק ההפלות, ולא מדברות על חשיבות הפיריון ותכנון המשפחה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר, ואחריה — לחבר הכנסת חגי מירום, ואם הוא לא יהיה נוכח — לחבר הכנסת עמיר פרץ, ואם הוא לא יהיה נוכח — לחבר הכנסת שלמה דיין, ואם הוא לא יהיה נוכח — לחבר הכנסת אריה גמליאל, ואם הוא לא יהיה נוכח — לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי, ואם היא לא תהיה נוכחת — לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בארץ נמצאים כ-30,000 זוגות הסובלים מחוסר פוריות. בקצת למעלה ממחצית המקרים — אלו נשים. כ-3,000 זוגות יודקו להפריית מבחנה, להפריה חוץ-גופית. היתר יעברו טיפולים תרופתיים למיניהם.

המצב קשה במיוחד אצל הזוגות העוברים הפריית מבחנה. הטיפולים מוציאים את החולות ממעגל עבודתן למשך תקופה ארוכה. 20% מן המטופלות בהפריית מבחנה נכנסות להיריון. 17% בלבד ילדו.

מציאות זו מביאה את המטופלות למצבי לחץ קשים ביותר. מחקרים מוכיחים שאשה העוברת הפריית מבחנה חרדה גדולה, במקרים רבים, מזו של אשה הסובלת ממחלה קשה.

בארצות-הברית, כעשר מתוך 50 המדינות הכירו בהפריית מבחנה כמחלה אשר אותה על המדינה לממן. ילד בהפריית מבחנה עולה בין 25,000 ל-50,000 דולר.

הצעת החוק שיוזמה חברת הכנסת שולמית אלוני באה לתת מענה לאותם מקרים שבהם האשה או הגבר עוברים טיפולי פוריות וזקוקים לצורך זה להיעדר מהעבודה. יש להדגיש כי כיום רשאית עובדת להיעדר מעבודתה אך ורק אם אישר רופא בכתב כי מצבה עקב ההיריון מחייב היעדרות מהעבודה.

עם התפתחות מדע הרפואה בתחומי הפוריות והפיריון, היה צורך להתאים את הוראות החוק להתפתחויות ברפואה כדי לעודד את הילודה מחד גיסא, ולשמור על זכויות העובדת והעובד במקום עבודתם מאידך גיסא.

אני תומכת בהצעת חוק זו, מצטרפת לברכות לחברת הכנסת שולמית אלוני על יוזמתה, ואני רוצה לומר כאן, כיושב-ראש ועדת העבודה והרווחה שאליה יוחזר החוק, שנעשה כמהירות המרבית למען יובא החוק למליאת הכנסת לאישור בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחברת הכנסת אורה נמיר. רשות הדיבור לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, ואחריה — לחברת הכנסת עדנה סולודר.

הדרושים כדי לעשות אותה ממשיה וכדי שכל אשה תדע את הזכות הזאת המובטחת לה בחוק.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה.

להקנות בתקופה זו. במיוחד השוואת הזכות של הגבר לזו של האשה העובדת היא השוואה בהחלט חיובית.

אדוני היושב-ראש, אני תומכת בהעברת הצעת החוק לוועדה, ואני מקווה שהוועדה תכניס בה את התיקונים

ח. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הודעת שר החינוך והתרבות בעקבות מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא: סגירת בתי-הספר התיכון עירוני ו' בדרום תל-אביב — "רוגוזין". תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה למזכיר הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת:

ט. הצעת חוק עבודת נשים (תיקון מס' 9), התש"ן — 1990

(קריאה ראשונה)

חברת הכנסת ארד אמרה, שבחוק עבודת נשים לא חלו שינויים מאז שנת 1954, ואילו בנושא הזה של מתן אפשרות לאשה ולגבר שלא יכלו להוליד ילדים חלו שינויים, חלה התקדמות דרמטית בשנים האחרונות, עד כדי כך דרמטית — שהיום אנחנו מסוגלים לטפל בדברים שבכור לא חשבו שנוכל לטפל בהם, גם דברים שמעוררים לפעמים אפילו שאלות הלכתיות, או לפחות פילוסופיות. אני מניחה שחבר הכנסת רביץ ייגע בזה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
בעניין הזה יש דווקא הסכמה אתנו.

עדנה סולודר (המערך):
נראה.

אני רוצה גם להצטרף למה שהציעה כאן חברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו. ראיתי דבר נכון בכך שחבר הכנסת קיסר ריכז בהצעת התיקון שלו נושאים שונים מתחום ההיריון והלידה. נראה לי שאולי צריך היה לצרף את הנושאים האלה למכלול אחד. בכל מקרה, הפרטים השונים יידונו יחד. הרי נכון שאותה אשה אומנם מופרית באמצעות מבחנה, אבל בסופו של דבר היא עובדת היריון ככל אשה אחרת, אולי עם מתח רב יותר.

היתה לי ויש לי זכות עד היום להכיר וללוות את אחד הילדים, אולי בין הראשונים שנולדו בדרך הזאת, ולראות את המשפחה שאחרי שנים של עקרות זכתה לאושר הזה. אנחנו עוסקים הרבה מאוד, דרך הנושא של מניעת ההפלות, בחשיבותה של הדמוגרפיה. יש חשיבות דמוגרפית לעצם מתן האפשרות של לידה לכל משפחה. אבל מעבר לזה, יש כאן פתרון אנושי, שאשרינו שהגענו אליו.

אני רוצה להעיר עוד הערה. אני חושבת שאנחנו צריכים ללוות את ההצעה הזאת, וצריך לשקול איך לעשות את זה, כדי שהצורך הזה לא ימנע את העברת החוק. אני מדברת על הנושא הכספי. אני מעירה את זה, כי בדרך כלל אומרים לנו: "כאשר אתם מציעים הצעה הכרוכה בהוצאה, תגידו גם מאיפה לקחת. אנחנו יודעים, זה כבר נאמר כאן, שכל הפריה כזאת עולה כסף רב. וזה נעשה מתוך הסכמה, לא על-פי חקיקה. ולא בכל מקום מאפשרים זאת. בשעתה קופת-חולים נתנה את זה, לילד ראשון. היום קראתי על הרהורים בדבר הפסקת הנתינה הזאת.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו חוזרים לנושא שבסדר-היום: הצעת חוק עבודת נשים (תיקון מס' 9), התש"ן — 1990. בקריאה ראשונה, של חברת הכנסת שולמית אלוני.

רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — אחרון אחרון חביב, לסגן השר אברהם רביץ: הפעם הזאת, הוא מופיע כחבר כנסת.

אם כבר הזכרתי את ה"אחרון אחרון חביב", אני רוצה להביע אי-שביעות רצון משני דברים. דבר ראשון, מחברי כנסת שנרשמים לכל דיון: חושבים להשתתף, לא חושבים להשתתף — נרשמים. לא מכובד שקראתי בתחילת הדיון שמות של ארבעה חברי כנסת ואיש מהם לא נכח באולם. אחרי ששתי חברות כנסת לקחו חלק בדיון, שוב — חמישה חברי כנסת היו רשומים ולא נכחו באולם. ובסוף נמצאים באולם רק אלה שנרשמו פה כאשר התחיל הדיון. אני חושב שזה לא מכובד. אומנם חברי הכנסת שאליהם אני מתייחס כרגע אינם פה. הרב רביץ, זה בדיוק כמו הרב בבית-הכנסת, שבכל שבת מטיף שצריך לבוא לבית-הכנסת, אבל הוא מדבר לאלה שנמצאים בלאו הכי, ואלה שאליהם הוא מדבר לא נמצאים בבית-הכנסת. אבל, למען הפרוטוקול לפחות אמרתי את דברי.

שנית, אינני כל כך שבע-רצון מכך שפרט לרב רביץ שנרשם לדיון, כל אלה שנרשמו להשתתף בדיון לא השתתפו בו, מלבד חברות הכנסת שנרשמו והשתתפו. היה רצוי שיהיו גם משתתפים וגם משתתפות.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

מגיעה לחברות הכנסת מלה טובה.

עדנה סולודר (המערך):

זה מובן מאלי, לא אומרים את זה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני חושב שבאי-שביעות הרצון שהבעתי, הבעתי מצד שני שביעות רצון.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, גם אני מצטרפת לכרעות לחברת הכנסת שולמית אלוני. את הצעת החוק הזאת כבר הזכרתי בדברי על ההצעה המקיפה לתיקון החוק שדנו בה בשבוע שעבר, הצעה שהוגשה על-ידי חבר הכנסת קיסר.

הבאת עוד ילד בישראל בוודאי עולה הרבה פחות מקליטה של עולה, ובכך ניתן לגאול ולהושיע, לעזור ולסייע לאותו זוג שלא נפקד בילדים. לכן היו צריכים למצוא לעניין הזה איוז קופה ציבורית, או אולי לחוקק חוק, כפי שהציעה חברת הכנסת סולודר.

אני רוצה לומר עוד דבר. הזכרתי זאת בדיון בוועדה, ואני רוצה לחזור על כך כאן, למען הפרוטוקול. אני רוצה כן להזכיר את האספקט ההלכתי, שאומנם אינו נוגע להצעת החוק שלך, חברת הכנסת אלוני, אבל הוא באותו עניין. באתי ככתובים עם בתי-החולים אשר מטפלים בפרוצדורה כזאת — לא כולם מטפלים כזה — ביחס לרישום של התורמים, במידה שהתורם אינו הבצל אלא אדם אחר. יש לזה חשיבות הלכתית, אני חושב שגם חשיבות רפואית, גנטית, שייערך רישום, כדי שכדור הבא לא יקרה שקרובים, תיאורטית זה יכול להיות אח ואחות, יתחננו, בלי לדעת שהם אכן אח ואחות. העניין הזה אמור גם ביחס לילדים מאומצים, וכן הלאה. אני חוזר על כך למען הפרוטוקול.

שושנה ארכליאלמוזלינו (המערך):

זה מוסדר.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אני יודע שעקרונות זה מוסדר. אני מקווה שזה יהיה מוסדר בהקפדה, ואני יודע על מה אני מדבר. אני חושב שיש למצוא את הדרך להקפיד על הרישום הזה. נרמה לי שהרישום הזה נהוג במשרד הרווחה, או אולי במשרד הבריאות.

שושנה ארכליאלמוזלינו (המערך):

במשרד הבריאות.

אברהם רביץ (דגל התורה):

ובכן צריך ששם ייערך רישום, כדי למנוע בעיות הלכתיות ורפואיות כדור הבא.

לסיום, חברת הכנסת אלוני, אני מברך אותך על הגשת הצעת החוק הזאת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חם הדיון. חברת הכנסת אלוני, את רוצה עוד להתייחס?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

רק להודות למשתתפים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודתך נרשמה, גם תודתנו לך נרשמה.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה, ואני מבין שההצעה היא להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, יש לפנינו הצעה להעביר את הצעת החוק להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית לוועדת העבודה והרווחה. נא להצביע. זו הצבעה מס' 8.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה 8 —

נגד 1 —

נמנעים אין —

פשוט מתוך חוסר אפשרות כספית. כי אחרי הכול, אנחנו מדברים על תקציב.

לכן, נרמה לי שצריך לעגן בחוק הסדר כספי לעניין הזה. זאת הוצאה כבדה מאוד. וכפי שאנחנו מסייעים למשפחות שבהן מצוקות אישיות אחרות, גם במקרים של מחלה וגם במקרים אחרים, אנחנו צריכים לסייע גם בעניין זה. נרמה לי שזה אחד הדברים הראשונים, שמשפחה שיכולה להביא ילדים לעולם, ולשם כך היא זקוקה לעזרה רפואית — העזרה הזאת צריכה להינתן לה במידת הצורך. זה נכון לגבי אלה שמבטחים את עצמם. לגבי אלה שאינם מבטחים, צריך לחשוב על פתרון. אינני רוצה לשלוף הצעות מהמותן, אבל נרמה לי שטוב היה, כאשר ידונו על זה — חברת הכנסת אלוני — לנסות לחשוב גם על סיוע כספי, ואם יש צורך — לעגן אותו בחקיקה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. אני קורא לסגן השר חבר הכנסת אברהם רביץ: אני חושב שהוא אחרון המתדיינים. חברת הכנסת אלוני, האם את מבקשת להשיב אחר כך?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא, אני מבקשת להצביע וללכת לישון.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אדוני היושב-ראש, אני שמח לגול את חרפת הגברים שלא השתתפו בדיון הזה. אבל אני שמח יותר לברך את חברת הכנסת שולמית אלוני על החוק הזה. אני חושב שהוא חוק חשוב. אילו הציעו לי, הייתי משתתף אתך יחד בהגשת החוק. אני חושב שזה חוק חשוב מאוד, הוא חוק יהודי מאוד, וזאת פשוט מצווה לעזור לנשים. אנחנו יודעים שנשים במצבים כאלה — מצבן קשה יותר. הן נמצאות במתח רב, מיוחד, כפי שכבר צוין כאן.

אינני מאמין שיש היגיון כלשהו, בוודאי לא היגיון הלכתי, חברת הכנסת סולודר, להתנגד לחוק; להיפך, אני חושב שכולנו נברך על החוק הזה. ולא רק על החוק הזה, אלא על עצם המהלך של כניסה להיריון בפרוצדורה מן הסוג הזה. אני חושב שזאת מצווה. כבר נכתבו תשובות הלכתיות על העניין הזה. גדול הפוסקים של דורנו, הרב משה פיינשטיין, שכתב ספרי הלכה רבים — "אגרות משה", מתייחס לנושא הזה. לפני כ-40 שנה הוא כתב מחקר על העניין הזה. הוא מתייחס לנושא מהאספקט ההלכתי, והוא מחייב את כל המהלך הזה. לכן אני מברך אותך, חברת הכנסת אלוני, על הצעת החוק הזאת.

הייתי רוצה להתייחס לאספקט הכספי. אני יודע שלא רק לבעיה של הפריית מבחנה, שהיא בעיה כספית קשה מאוד, אלא לבעיות כספיות קלות הרבה יותר, הממסד הרפואי שלנו מתייחס, לצערנו, בקמצנות יתירה. כנראה מפני שזה בכל זאת עולה כסף. יש גם תרופות שונות המסייעות לפריות של האשה, ואני יודע שאף שהן עולות ממון לא רב, קופת-חולים נותנת אותן בדרך-כלל רק לילד ראשון. שם לא מדובר על אלפי שקלים, אלא על מאות שקלים בלבד.

שושנה ארכליאלמוזלינו (המערך):

"פרגונל" עולה הרבה כסף.

אברהם רביץ (דגל התורה):

זה עולה מאות שקלים לטיפול. אני מסכים בהחלט שהיו צריכים למצוא דרך לפתרון הבעיה הכספית. אינני רוצה להמעיט בחשיבותו של ערך אחר, אבל אם נמדוד את זה בכסף,

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. גם אני מצטרף לכרכות, חברת הכנסת אלוני, ומקווה שכמהרה יהיה חוק שיהיה לעזר רב להרבה מאוד אנשים.

רבותי, חברי הכנסת, חס הדיון, אני עומד לנעול את הישיבה. הישיבה הבאה תחקיים מחר, יום שלישי, בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

ההצעה להעביר את הצעת חוק עבודת נשים (תיקון מס' 9), התש"ן—1990, לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
הצעת החוק הועברה לוועדת העבודה והרווחה להכנה

הישיבה ננעלה בשעה 21:52.